

3 1761 08824276 3

UNIV OF
TORONTO
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

Codices Graeci et Latini

photographice depicti

duce SCATONE DE VRIES

Bibliothecae Universitatis Leidensis Praefecto

SUPPLEMENTUM IV

TACITI Dialogus de oratoribus et Germania
SUETONII de viris illustribus fragmentum

Codex Leidensis Perizonianus

LUGDUNI BATAVORUM

A. W. SIJTHOFF

1907

B

TACITI
DIALOGUS DE ORATORIBUS ET GERMANIA
SUETONII
DE VIRIS ILLUSTRIBUS FRAGMENTUM

Codex Leidensis Perizonianus

phototypice editus

Praefatus est GEORGIUS WISSOWA

LUGDUNI BATAVORUM

A. W. SIJTHOFF

1907

149642
24/4/19

PRAEFATIO.

Codicis Leidensis Perizoniani XVIII Q. 21 imaginem, quam hoc volumine edimus, paucis praefari iussus a viro egregio SCATONE DE VRIES totius operis auctore non id meum esse putavi, ut librorum, quos hic codex comprehendit, Taciti videlicet Dialogi et Germaniae et Suetoniani de grammaticis et rhetoribus fragmenti, historiam criticam totam enarrarem universamque explicarem de codicum superstitem fide et familiis et de recta recensendi ratione quaestionem, sed ea tantum huic loco convenire mihi visa sunt, quae ad ipsius codicis historiam illustrandam eiusque auctoritatem recte aestimandam ficerent. itaque ipsius codicis descriptioni praemittendum esse censui quicquid de libri archetypi, e quo cum reliquis horum opusculorum codicibus etiam Leidensis descendit, inventione fatisque usque ad transcriptum nostrum codicem certis aut probabilibus rationibus exquiri potuit. quibus studiis nuperrime saluberrima lux inde affulsit, quod extracto e tenebris codice Aesino huius ipsius archetypi e Germania in Italiā delati octo folia recuperavimus: cuius codicis editionem CAESARIS ANNIBALDI industria et doctrina adornatam ¹⁾ quod his ipsis diebus, quibus haec scribo, auctoris comitate ad me transmissam in usum vocare potui, magno huius opusculi commodo factum est.

¹⁾ *L'Agricola e la Germania di Cornelio Tacito nel MS. latino n. 8 della biblioteca del conte G.-Balleani in Iesi, a cura di Cesare Annibaldi, con prefazione del Prof. Nicola Festa, Città del Castello 1907.*

I.

Taciti librorum minorum, quorum memoria per medium aevum paene tota evanuerat, recuperandorum post renatas litteras prima doctis Italis spes sese monstravit circa finem anni 1425, cum monachus quidam Hersfeldensis per litteras Francisco Poggio inventarium librorum antiquorum offerret, quos cum voluminibus nonnullis legalibus a Poggio praebendis se permutare velle dicebat. quid illud inventarium continuerit Poggius breviter indicat ita, ut inter ea volumina fuisse testetur Iulium Frontinum et aliqua opera Cornelii Taciti tum temporis ignota (vide Poggii litteras Romae die 3. m. Nov. a. 1425 ad Nicolaum de Nicolis datas apud Tonellum, Poggii epist. vol. I p. 168 sive apud Michaelis in editione Dialogi p. XX). accuratiorem notitiam debemus Antonio Panormitae, qui eiusdem inventarii apographo usus mense Aprili anni sequentis 1426 Bononia haec scribit Guarino Veronensi, ad quem iam mense Ianuario eiusdem anni brevis de invento Tacito notitia data erat (vide epistulam Guarini scriptam Veronae XXVI Ianuarii editamque a Remigio Sabbadini *Studi Italiani di filologia classica* vol. VII a. 1899 p. 120): „Compertus est Cor. Tacitus de origine et situ Germanorum. Item eiusdem liber de vita Iulii Agricolae isque incipit: ‘Clarorum virorum facta’ ceterave. Quinetiam Sex. Iulii Frontonis liber de aqueductibus qui in urbem Romam inducuntur; et est litteris aureis transcriptus. Item eiusdem Frontonis liber alter, qui in hunc modum iniciatur: ‘Cum omnis res ab imperatore delegata mentionem exigat’ et cetera. Et inventus est quidam dialogus de oratore et est, ut coniectamus, Cor. Taciti, atque is ita incipit: ‘Saepe ex me requirunt’ et cetera. Inter quos et liber Suetonii Tranquilli repertus de grammaticis et rhetoribus: huic initium est: ‘Grammatica Romae’”, addens haec omnia cum multis aliis libris uno loco simul esse et propediem ad quendam sibi coniunctissimum missum iri (epistulam Panormitae e codicibus Marciano XIV 221 f. 95 et Ravennate Classensi 419, 8 f. 3 edidit Sabbadini l. c. p. 125). videtur autem illud inventarii apographum, quod Panormitae amici Romani commodaverant, satis neglegenter factum fuisse: aliter enim non potuit Frontonem pro Frontino ponere et quae de aqueductuum libris notata erant ita confundere, ut

duarum diversarum eiusdem auctoris scriptionum species evaderet¹⁾; eadem neglegentia factum est, ut Frontini liber inter opera Tacitea medius interpositus eiusdem codicis cuius haec fuisse videatur, cum re vera Frontinum alio volumine perscriptum fuisse extra dubitationem positum sit. complectebatur ergo illud volumen Taciteum, quod monachus Hersfeldensis offerebat, Taciti Germaniam Agricolam Dialogum adnexo Suetonii de grammaticis et rhetoribus fragmento. sed bonus ille monachus promissis neutiquam stetit. vere anni 1427 Romam reversus Poggio novum inventarium attulit plurimum voluminum, quo examinato hic de spe, quam maximam e verbis monachi conceperat, decidit, cum pleraque opera ibi enumerata Romae iam dudum nota esse videret: nihilo setius cum monacho agere coepit de asportandis Romam Ammiano Marcellino, prima decade Titi Livii et uno volumine orationum Tullii, in primis autem de volumine illo Cornelii Taciti, quo se maxime indigere fatetur (vide Poggii ad Nicolaum epistulas XVI Kal. Iun. et pridie Kal. Iun. a. 1427 scriptas apud Tonellum p. 207 sqq., Michaelisium p. XXI). sed iterum spes Poggii frustrata est; nam post diuturnam exspectationem monachus mense Februario a. 1429 Romam rediit, sed absque libro, multumque a Poggio est increpatus, qui tamen, cum monachus ille Romanorum favore egeret, se illum librum post tot discrimina rerum nihilominus esse habiturum sperare non desiit, sicut testatur epistula die 26. m. Febr. ad Nicolaum data (apud Tonellum p. 268, Michaelisium p. XXII). quo loco thesauri illi a monacho indicati simul latuerint, coniectura tantum non certa assequi licet, cum Ammiani mentio, de cuius codice Hersfeldensi constat (cf. H. Nissen, Ammiani Marcellini fragmenta Marburgensia p. 13 sq.), ipsum hoc monasterium, cui monachus ille addictus erat, apertissime arguat. ceterum quod acute Sabbadinus (l. c. p. 128 sq.) probante Annibaldo (l. c. p. 77 n. 2) suspicatus est, eosdem codices, quos Hersfeldensis monachus a. 1427 obtulit, iam a. 1422 Bartholomaeum de Capra archiepiscopum Mediolanensem apud Germanos vidisse, satis exili fundamento nititur, videlicet duobus verbis Poggii ‘tales historicos’, quos num re vera Bartholomaeus invenerit dubitare se ait in epistula Londinii die X m. Iunii (1422) scripta (apud Tonellum p. 81).

¹⁾ decepit haec confusio Sabbadinum, qui Frontini et aqueductum et strategematon libros indicari putat (l. c. p. 129), quod certe minus recte fecit, cum Panormita duorum, quos falso discernit, librorum alterius titulum adscribat ‘de aquae ductibus’, alterius initium, quod est ipsum initium eiusdem operis de aqueductibus.

Monachum Hersfeldensem, quamvis Poggio parum fidelem se praestiterit, tamen de codicibus illis indicium facientem non omnino fumum vendidisse apparuit plus quinque lustris post opera Alberti Enoch Asculani vere anni 1451 a Nicolao quinto pontifice maximo ad conquirendos libros graecos et latinos in regiones septentrionales missi, qui sub finem a. 1455 Romam reversus praeter elegias in Maecenatem¹⁾, Orestis tragoeidiam²⁾, Apicum, Porphyronis in Horatium commentum, Itinerarium Antonini³⁾ secum advexit eum codicem, ad quem noster ipse liber Leidensis se redire testatur hac nota in primi folii parte aversa posita: „Hos libellos Iouianus Pontanus excripsit nuper adinuentos et in lucem relatos ab Enoc Asculano quamquam satis mendosos. MCCCCLX Martio mense” similiterque in margine folii 47 aversi: „Temporibus enim Nicolai quinti pontificis maximi Enoc Asculanus in Galliam et inde in Germaniam profectus conquirendorum librorum gratia, hos quamquam mendosos et imperfectos ad nos retulit”, quae et ipsa subscriptione testante verba sunt Ioviani Pontani Umbri. qui cum ita pergit: „cui — id est Enocho — sic habendae sunt gratiae, ut male imprecandum est Sicconio Polentono Patauino, qui cum eam partem, quae est de oratoribus ac poetis, inuenisset, ita suppressit, ut ne unquam in lucem uenire posset. quam ego cum Patauii perquirerem, tandem reperi eam ab illo fuisse combustam, ipsumque arrogantia ac temeritate impulsu de uitis illustrum scriptorum loquacissime pariter et ineptissime scripsisse”, haec narratio certe veritate omnino caret numerandaque est inter rumores malivolos, quales illis temporibus virorum doctorum invida malignitas frequentes procreare solebat. nam cum Sicconii Polentoni Patavini de illustribus scriptoribus linguae latinae libros XVIII anno 1433 absolutos fuisse constet (vide Sabbadinum *Scoperte* p. 184 sqq.), non modo de Suetonii viris illustribus ante hunc annum repertis nullum exstat testimonium, sed in primis Polentonum Suetonii ne minimam quidem habuisse notitiam ipsum opus satis exile et ineptum luce clarius

¹⁾ cf. Tycho Mommsen in *Mus. Rhen.* vol. VI a. 1848 p. 627. Aem. Baehrens in *Poet. lat. min.* vol. I p. 125.

²⁾ cf. Fr. Vollmer in editione Merobaudis, Dracontii, Eugenii Toletani a. 1905 in publicum emissas p. XXXII sq. n. 2.

³⁾ adeundus est ut de omnibus his quaestionibus ita de Enochit invenere et codicibus Remigii Sabbadini liber insignis doctrinae et optimae frugis plenissimus *Le Scoperte dei Codici latini e greci nei secoli XIV e XV* (Florentiae 1905) p. 140 sqq.

demonstrat; qua de re videndi sunt Ritschelius Parerg. Plaut. et Terent. p. 612 sqq. 629 sqq. et Reifferscheidius in Sueton. reliqu. p. 364. longe autem a vero aberravit vir ceteroquin de his studiis insigniter meritus Georgius Voigt¹⁾), cum una cum hac de Polentoni fraude nota etiam universae Pontani narrationi de Enoch libri archetypi inventore fidem esse derogandam censeret, monens etiam Poggium et Vespasianum de Bisticcis per litteras de Enoch industria satis contemptim iudicavisse, quod fieri non potuisse arbitrabatur, si ille Taciti et Suetonii libros adhuc ignotos repperisset. sed de codice Taciti et Suetonii ab Enoch reperto iam nulla esse potest dubitatio novis nuper editis documentis, quorum ope ipsius codicis historiam curiosius persequi licet.

Pontanus cum de solis libris in codice Leidensi descriptis i. e. Taciti Dialogo et Germania et Suetonii de grammaticis et rhetoribus fragmento testetur, Agricolam vero omittat, quaeritur, num ne Enoch quidem liber hunc librum complexus sit eoque diversus fuerit a codice Hersfeldensi, in quo inter Germaniam et Dialogum Agricolam positum fuisse Panormita auctor est. sed utrumque librum, eum, quem monachi Hersfeldensis inventarium descriperat, eumque, quem Enoch secum e Germania advexit, unum eundemque fuisse certum est, ex quo per Remigium Sabbadini²⁾ e codice Ambrosiano R 88 sup. f. 112 publici iuris facta sunt, quae Petrus Candidus Decembrius sacrae sedis secretarius sub ipsum tempus redditus Enoch in diario suo notavit:

„Cornelii taciti liber reperitur Rome visus 1455 de Origine et situ Germanie. Incipit: Germania omnis a Gallis retiisque et panoniis Rheno et danubio fluminibus a Sarmatis dacisque mutuo metu aut montibus seperatur. cetera oceanus ambit. Opus est foliorum XII in columnellis. Finit: Cetera iam fabulosa helusios et oxionas ora hominum vultusque corpora atque artus ferarum gerere. quod

¹⁾ *Die Wiederbelebung des classischen Altertums* ed. tert. vol. I p. 255 n. 3; vol. II, p. 202 n. 1, adstipulantibus et Alfredo Gudeman in editione Dialogi a. 1894 p. CXX n. 206 et Ricardo Wuensch in Hermae vol. XXXII a. 1897 p. 57 sqq. quantopere a probabilitate abhorreat Voigtii coniectura, Taciti opuscula iam paulo post annum 1430 in Italiam pervenisse, sed altissimo silentio pressos intra paucissimos homines latuisse, bene exposuit Annibaldi l. c. p. 143 sqq., per quem doctus sum etiam Sanctum Consoli in libro, quem ipse inspicere non potui, *L'autore del libro de origine et situ Germanorum* (Romae 1902) Voigtianae sententiae sese addixisse.

²⁾ *Rivista di filologia classica* vol. XXIX a. 1901 p. 262 sq., cf. *Scoperte* p. 141 sq. 166.

ego ut incompertum in medium relinquam. Utitur autem cornelius hoc vocabulo *inscientia* non *Inscitiae*¹⁾.

Est aliis liber eiusdem de Vita Iulii agricole socii sui. in quo continetur descriptio Britanie Insule nec non populorum mores et ritus. Incipit: Clari-
rorum virorum facta moresque posteris tradere antiquitus usitatum. ne nostris quidem temporibus quamquam incuriosa suorum etas omissit. Opus foliorum decem et quattuor in columnellis. Finit: Nam multos veluti inglorios et ignobiles oblivio obruet. Agricola posteritati narratus et traditus superstes erit.

Cornelii taciti dialogus de oratoribus. Incipit. Sepe ex me requiris iuste fabi cur cum priora secula tot eminentium oratorum ingeniis gloriaque floruerint, nostra potissimum etas deserta et laude eloquentie orbata vix nomen ipsum oratoris retineat. Opus foliorum XIII in columnellis. Post hec deficiunt sex folia. nam finit: quam ingentibus verbis prosequuntur. Cum ad veros iudices ventum. Deinde sequitur: rem cogitare nihil abiectum nihil humile. Post hec sequuntur folia duo cum dimidio. et finit: Cum adrisissent discessimus.

Suetonii tranquilli de grammaticis et rhetoribus liber. Incipit: Grammatica rome nec in usu quidem olim nedum in honore ullo erat. rudis scilicet ac bellicosa etiam tum civitate necdum magnopere liberalibus disciplinis vacante. Opus foliorum septem in columnellis. Finit perprius: Et rursus in cognitione cedis mediolanii apud lucium pisonem proconsulem defendens reum. cum cohiberent lictores nimias laudantium voces ita excanduisset. ut deplorato Italie statu quasi iterum in formam provincie redigeretur. M. insuper brutum cuius statua in conspectu erat invocaret Regum ac libertatis auctorem ac vindicem. Ultimo imperfecto columnello finit: diu ac more concionantis redditis abstinuit cibo. Videtur in illo opere Suetonius innuere omnes fere rhetores et Grammatice professores desperatis fortunis finivisse vitam”.

qua in descriptione quamvis Enochii nomen taceatur, tamen nemo erit

¹⁾ pertinet ad Germ. 16, 7, ubi tamen omnium quotquot innotuerunt codicum nullus *inscientia* pro *Inscitiae* praebet.

qui dubitet, quin ipse sit codex ab illo inventus, qui hic describitur, idemque is, quem Pontani notae commemorant, praesertim cum et Suetonii fragmentum in eadem verba desinat in quae nostri codices omnes et in Dialogo eadem sex foliorum lacuna pateat, quae in Leidensis f. 26^r relicto spatio yacuo additisque in margine verbis ‘deerant in exemplari sex pagelle uetustate consumptae’ indicatur. Agricola Decembrio teste inter Germaniam et Dialogum in codice servatus cur ab apographo Pontani reliquisque eiusdem prosapiae libris absit mox quaeremus, postquam libri Enochiani fata ulterius persecuti erimus.

Rediit Enoch Romam compluribus mensibus post Nicolai quinti pontificis maximi mortem. nam cum Nicolaus diem supremum obierit d. XXIV m. Martii a. 1455, libros ab Enocho in Italiā asportatos primi commemorant Antonius Panormita in epistula die non indicato ad Ioannem Aurispam data, hic quidem Caesaris iter (hoc est Itinerarium Antonini) et Apicum nominans, praeter hos etiam Porphyronem in Horatium Aurispa post paucos dies Panormitae rescribens idibus Decembribus a. 1455¹⁾. iam vero cum Nicolai successor Calixtus tertius libris antiquis colligendis ita non faveret, ut vel rumor esset fore, ut codices a Nicolao indefesso studio enormique impensa conquisiti divenderentur, Enoch unde longinqui et laboriosi itineris dignam mercedem assequeretur dubius circumspiciebat, ubi librorum e Germania advectorum inter homines bonarum litterarum studiosos emptorem liberalissimum inveniret. quos quo maiore pretio venderet, describendi copiam nemini faciebat, sed soli Aurispae Apicum inspiciendum commisit, aliis per inventarium solum de codicum arguento certioribus factis, ita ut per plus quam duos annos ipsorum librorum textus quasi sub modio clausus lateret. nam die XXVIII m. Augusti a. 1457 haec Aurispa scribit Antonio Panormitae: „hisce diebus fuit hic Enochus. cum eum rogarem, ut eorum codicum quos e longinquis partibus attulit mihi copiam faceret, et praecipue Porphyronem super operibus Horatii petebam, respondit se velle omnia prius Alphonso regi tradere; cui opinioni ego hominem maxime sum exhortatus”²⁾. Alphonsus rex Aragoniae quo animo condicionem ab Enocho oblatam acceperit nescimus. sed eodem tempore etiam alios viros litterarum antiquarum ama-

¹⁾ epistulas edidit Sabbadinius *Biografia documentata di Giovanni Aurispa* p. 131—133, cf. etiam Victorius Rossi in *commentatione* mox indicanda p. 138 sq. n. 4.

²⁾ Sabbadini l. c. p. 128; de tempore epistulae non anno 1455 sed anno 1457 vindicandae cf. V. Rossi l. c.

tores Enochii librorum non incuriosos fuisse docuerunt epistulae a Carolo de Medicis, Cosimi filio spurio, protonotario apostolico ad Ioannem fratrem, genuinum Cosimi filium, datae, quas nuper Victorius Rossi ex tabularii publici Florentini copiis edidit docteque illustravit¹⁾. his in litteris codicum ab Enocho servatorum prima mentio fit die XIII m. Martii a. 1456 (apud Rossium p. 131), quo die Carolus fratri petenti inventarium illorum mittit addens, Enochum magnum librorum pretium exspectare, quamquam non plus quam quattuor ex eorum numero vere memorabiles sint, reliqui nauci faciendi. hi quattuor qui fuerint alia epistula declarat, scripta ea quidem die X m. Decembris a. 1457 (apud Rossium p. 134 sq.), in qua nominantur Apicius, Porphyrio, Suetonius de viris illustribus, Itinerarium Antonini: quorum librorum aut ipsa exemplaria aut apographa Carolus de Medicis, cum ipse Enoch paulo ante Asculi in urbe patria mortuus esset, ut procurarentur petiisse se scribit a Stephano de Nardinis regionis Anconitanae praeside. cuius tamen opera eventu caruisse videtur: nam ex ultima Caroli epistula, quae scripta est d. XIII m. Ian. a. 1458 (apud Rossium p. 135), libros Enochianos tum quidem usui virorum doctorum nondum reclusos fuisse patet. quocum insigniter concinit quod Taciti Dialogum et Germaniam et Suetonii ex opere de viris illustribus fragmentum post mensem demum Novembrem a. 1457 in publicum penetrasse testatur eiusdem notae Pontaniana in codicis Leidensis f. 47^v ad initium fragmenti Suetoniani adscriptae, cuius supra p. IV mentionem fecimus, pars prior: „C. Suetonius scripsit de viris illustribus, cuius exemplum secutus Hieronymus ipse quoque libellum de scriptoribus christianis edidit. nuper etiam Bartholomeus Facius familiaris noster de uiris illustribus temporis sui libros composuit, qui ne hos Suetonii illustres uiros uidere posset mors immatura effecit. paulo enim post eius mortem in lucem redierunt, cum multos annos desiderati a doctis hominibus essent”. mortuus autem est Bartholomaeus Facius mense Novembri a. 1457. paulo autem post Aeneas Silvius de Piccolominis cardinalis Senensis, quem in comparandis sibi libris Enochianis elaborare iam paenultima Caroli de Medicis epistula die X m. Dec. a. 1457 scripta significat (apud Rossium p. 135), in tractatu

¹⁾ *Rendiconti della R. Accademia dei Lincei, Classe di scienze morali, storiche e filologiche* ser. V vol. II a. 1893 p. 129 sqq. Rossii dissertationem nostratum in usum excerptis paucisque de suo auxit Maximilianus Lehnerdt in Hermae vol. XXXIII a. 1898 p. 499 sqq.

Kalendis Februariis a. 1458 ad Martinum Mayerum cancellarium Moguntini praesulis misso (in exemplaribus impressis inscribi solet ‘de ritu situ moribus et conditione Germaniae’) tam apertam prodit Germaniae Taciteae cognitionem, ut quin huius libri apographum manibus versaverit dubitari nequeat¹⁾. id unum ambigi potest, utrum Aeneas solam Germaniam an etiam reliquos libros eodem archetypo traditos habuerit. priori sententiae hoc favere videtur, quod et codex olim Iuvaviensis nunc Stuttgartiensis Hist. IV n°. 152 intra annos 1457 et 1466 exaratus, quem Wuenschius l. c. p. 121 sq. satis probabilibus usus rationibus ex Aeneae apographo derivavit, et libri duo inter se cognati Laurentianus plut. 73, 20 et Romanus bibliothecae Angelicae S. 4.42, in quibus Germaniam antecedunt Francisci Aretini elegia in Pium II pontificem (id est Aeneam Silvium) et Diogenis epistulae cum praefatione Aretini ad eundem papam scripta (vide Wuenschium in Herm. XXXII 56), praeter Germaniam nihil horum librorum continent. sed sunt etiam alii codices, qui aliquam cum Aeneae studiis coniunctionem exhibeant, ut codex Vindobonensis tabularii publici 711 Germaniam Dialogum Suetonium complexus, scriptus Romae a. 1466 ab Hugo Haemste impensis Ioannis Hinderbach episcopi Tridentini, qui fuit Aeneae familiarissimus (cf. Lehnerdt l. c. p. 503), et Venetus S. Marci app. misc. cl. XIV 1²⁾ in primo folio Piccolominiorum armis pictis ornatus, in quo codice Suetonium Dialogum Germaniam a. 1464 Bononiae scriptos praecedunt diversa Aeneae opuscula orationes bullae consilio Ioannis Marcanovae, qui totum codicem exarandum curavit, cum illis libellis coniuncta: cum in utroque codice iidem tres libelli coniuncti tradantur qui in Leidensi, possis inde concludere, etiam Aeneam omnium trium apographum habuisse. ceterum non minus dubium est, utrum id quod in inventario Carolo de Medicis dato verbis ‘Suetonius de viris illustribus’ indicabatur, solum Suetonii fragmentum fuerit an totius libri Hersfeldensis apographum ita institutum, ut Suetonius primum locum occuparet, sicuti nunc in codice Vaticano 4498 (cf. Sabbadini *Rivista di filologia* XXIX 264): certe id quod olim Lehnerdtus (l. c. p. 501) suspicatus est, in ipso libro Enochiano Suetonium primum locum tenuisse ideoque omissis opusculis sequentibus

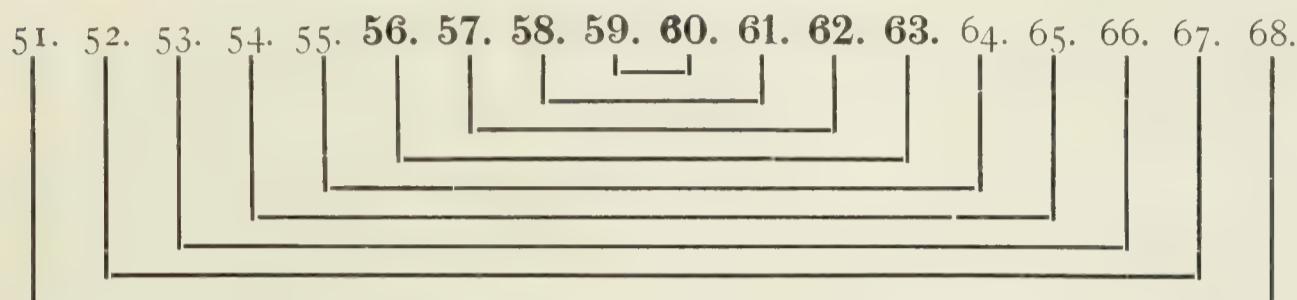
¹⁾ cf. R. Wuensch, *De Taciti Germaniae codicibus Germanicis* (Marpurgi Chattorum 1893) p. 121. Lehnerdt l. c. p. 502.

²⁾ cf. Massmann in editione Germaniae p. 19 sq. Wuensch in Herm. XXXII 56; ego libri, quem in Valentinelli catalogo frustra quaesiveris, accuratam descriptionem Wuenschio meo debeo.

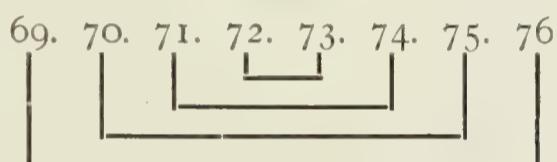
solum in inventario commemoratum fuisse, nunc stare iam nequit, postquam per Decembrii diarium in libro ab Enoch in Italiam delato Germaniam ante Agricolam Dialogum Suetonium collocatam fuisse edocti sumus. per se minime improbabile est, Enochum, quo plurimum virorum litteratorum desideria excitaret maiusque pretium sumeret, libellos in codice Hersfeldensi consociatos singulos describendos curasse et empturientibus obtulisse. quod in Agricola eum re vera fecisse brevis de huius libelli fatis singularibus disputatio demonstrabit.

Enochum librum Hersfeldensem ipsum, non, ut antea putabatur, eius apographum recenti manu confectum in Italiam detulisse Sabbadinus (*Rivista di filologia* XXIX p. 264; *Studi Italiani* XI p. 224) recte inde conclusit, quod Decembrius codicem in columnellis, id est bipartita singularum paginarum scriptura, exaratum fuisse testatur, quae scribendi ratio ut frequens in libris vetustioribus ita aliena est a consuetudine saeculi XV. hanc rationem Sabbadinum non fefellisse apparuit invento codice Aesino (**E**), quo ipsius libri Hersfeldensis unus integer quaternio inclusus est. repertus enim est — ut breviter huius codicis historiam adumbrem doctum copiosumque Caesaris Annibaldi commentarium, quem in exordio laudavi, secutus — anno 1902 in bibliotheca comitis Aurelii Guilelmi Balleani Aesi (est autem oppidum *Iesi* provinciae Anconitanae) codex Dictyis libros belli Troiani et Taciti Agricolam Germaniamque continens itaque compositus, ut e foliis 76, quae universum volumen complectitur, 52 scripturam ostendant Carolinam, quam dicere solemus, saeculi decimi, quae restant ad illa supplenda descripta sint manu Stephani Guarnerii Auximatis, qui inde ab anno 1466 per viginti duos annos munere cancellarii urbis Perusinae functus est; omnes autem paginae et antiquae et suppletae binas columnas continent, ita ut appareat scripturam noviciam ad imitationem archetypi vetustioris dispositam esse. iam eam partem codicis, quae Dictym continet et amplectitur folia 1—51, in quibus antiqua XLIV (f. 5—8 et 11—50), novicia VII (f. 1—4. 9. 10. 51), hic missam facio, quia, quamvis eadem fere scripturae dispositione similique litteratura exarata sit, tamen secundum Annibaldum ab alio librario et ex alio codice provenisse videtur. ad Taciti autem Agricolam pertinent antiqua folia octo 56—63, quae textum inde a c. 13, 2 *munia impigre obeunt* usque ad 40, 6 *ex secretioribus missum* exhibent, cum et initium et finis libelli cum Germania tota a Stephano Guarnero suppleta sint. illa autem folia antiqua, quae integrum

quaternionem efficiunt, quinque foliorum noviciorum paribus ita involuta sunt, ut nonio evadat, cuius formam infra ita descripsi, ut folia antiqua numeris crassioribus signata sint:

primum huius nonionis folium (51) exitum Dictyis continet, folia 52—65, id est novicia IV, antiqua VIII, novicia altera II, Agricolam, inde a folio (novicio) 66 Germania incipit, quae continuatur per quaternionem sequentem sic dispositum:

explicitque in folio 75, ita ut folium ultimum adhibitum non sit. sed huius ultimi quaternionis foliorum par extimum (69 + 76) eiusdem vetustioris membranae est, cuius quaternio Agricolae antiquus (f. 56—63) eratque olim repletum scriptura eiusdem aetatis sed, ut visum est Annibaldo, alias manus atque hic ipse quaternio. folia 69 et 76 olim ita coniuncta erant, ut nullo alio folio interposito ultimus versus folii 69^v continuaretur primo versu folii 76^r, continebantque, ut ex apicibus litterarum non plane evanidis Annibaldius certo perspicere potuit, continuo tenore textum Agricolae inde ab iis verbis, in quae desinit folium antiquum 63^v usque ad finem libelli, ita ut iam dubitari nequeat, quin in codice antiquo folia 69 + 76 folium 63 exceperint. sed is, qui hunc quem nos habemus codicem Aesinum composuit, Stephanum Guarnerium dico, quae in foliis 69 + 76 prescripta erant, ea propria manu transscripsit in folia 64 et 65, ipsa vero folia antiqua 69 et 76 scriptura vetere erasa proximo quaternioni ita adhibuit, ut in priore folio partem Germaniae (c. 16, 13—21, 6) exararet, alterum in fine vacuum relinqueret. eadem autem ratione, qua Guarnerius veterum foliorum duorum 69 + 76 scripturam in duo novicia 64. 65 transtulit, etiam in priore parte Agricolae, quae antiquam superstitem praecedit, quattuor foliis noviciis (52—55) totidem antiquorum

scripturam eum instaurasse consentaneum est, unde sequitur Agricolam etiam in vetere codice ut in Aesino XIV folia tenuisse. cum autem in codice Hersfeldensi sive Enochiano teste Decembrio Agricola ‘foliorum decem et quattuor in columnellis’ fuerit, extra omnem dubitationem positum est, eum codicem, cuius VIII folia integra, duo scriptura erasa tenemus, ipsum fuisse Hersfeldensem. porro cum e sex foliis a Stephano Guarnerio suppletis duo (64. 65) ex eiusdem archetypi foliis deleticiis 69 + 76 descripta sint, hoc idem etiam in reliqua IV folia novicia cadere patet, ita ut in Agricola toto liber Aesinus codicem Hersfeldensem nobis praebeat aut ipsum aut transscriptum (vide Annibaldium l. c. p. 75 sqq. 137 sqq.).

Paulo intricior de Germania quaestio est, quam et ipsam a Guarnerio ex Hersfeldensi descriptam esse Annibaldius (l. c. p. 165 sqq.) censet. quod si ita est, certe in transscribenda Germania Guarnerius non tam diligenter quam in Agricola archetypi dispositionem servavit, cum Germania in Hersfeldensi teste Decembrio XII foliorum fuerit, in libro Aesino X expleat; praeterea Guarnerius ordinem librorum immutavisse censendus esset, cum Germania Agricolam in Hersfeldensi praecesserit, in Aesino subsequatur. sed gravior alia ratio est. quotquot aetatem tulerunt Germaniae Dialogi Suetoniani fragmenti codices hos libros aut singulos¹⁾ aut binos²⁾ complectuntur, integrum trium opusculorum seriem melioris notae codices sex, videlicet praeter nostrum Leidensem Vaticani 1862 et 1518, Neapolitanus IV C 21, Venetus S. Marci app. misc. cl. XIV 1, Vindobonensis tabul. publ. 711. quos

¹⁾ librum manuscriptum, qui Dialogum solum contineat, nullum novi. Germaniae hos enumero usus apparatu critico a Ricardo Wuensch amica comitate mihi commodato: Monacensem 5307 et Stuttgartiensem Hist. IV n°. 152 (de utroque cf. Wuensch, De Tac. Germ. cod. Germ. p. 80 sqq.), Laurentianum pl. 73, 20 cum Angelicano S. 4. 42 et Urbinate 412 affinitate coniunctum (vide Wuenschium in Herm. XXXII p. 55 sq.), Parisinum nov. acquis. 1180 (cf. Wuensch l. c. p. 48 sqq.), Ottobonianum 1795 (Wuensch l. c. p. 46), Turicensem bibl. canton. C 56, Harleianum 1895, Caesenatem (cf. M. Lehnerdt in Herm. XXXIII p. 504), Ariminensem bibl. Gambaunghiana D. IV. 112 (cf. Lehnerdt l. c. p. 505). R. Reitzenstein in Philologi vol. LVII a. 1898 p. 307 sqq.), Riccardianum 158 (cf. R. Sabbadini *Studi Ital. di filol. class.* XI p. 228 sq.), Cantabrigiensem universitatis Harvardiana apud transmarinos (cf. E. K. Rand *American Journal of Philology* vol. XXVI a. 1905 p. 300 sqq.). Suetonianum fragmentum solum exhibent Gudianus 93, Berolinensis lat. fol. 28, Bodleianus Canonianus lat. class. n°. 151, Philippsianus Cheltenhamensis 7283 (cf. R. Ellis *Journal of Philology* vol. XIX a. 1891 p. 174 sq. n. 1).

²⁾ Germaniam una cum Dialogo exhibent codices Vindobonensis bibl. Caes. Palat. 49 et Vaticanus 2964, Suetonium cum Dialogo Ottobonianus 1455, Parisinus 7773, Ambrosianus H 29 sup. (cf. R. Sabbadini *Studi Ital.* XI p. 211 sqq.), Harleianus 2639, Urbinas 1194.

codices dudum compertum est ad duo diversa archetypi apographa redire, ad alterum (**X**) Vaticanum 1862 (**A**) et librum Pontani, e quo Leidensis noster (**B**) descriptus est, ad alterum (**Y**) reliquos omnes, sed ita, ut inter eos Neapolitanus (**C**) cum Vaticano 1518 (**D**) potiorem locum teneat¹⁾. quod autem neutrum apographum cum reliquis libellis etiam Agricolam complectebatur aliter explicari nequit, nisi ut tum, cum describebantur, ipse Hersfeldensis iam hoc libro mancus fuerit, idque certe iam ante annum 1460, quo Pontanus suum codicem ex apographo **X** descriptsit. videtur Enoch aut is, ad quem post eius mortem Enoch res devenerant, huius opusculi prius quam reliquorum emptorem paratum et liberalem invenisse ideoque Agricolam ex voluminis compage solvisse, unde factum est, ut multo diutius hic quam reliqui tres libelli lateret in scriniis invidi possessoris et vel circa annum 1470, cum Vendelinus Spirensis omnium quae tum nota erant Taciti operum editionem principem curaret, haec Agricola careret, qui in huius editionis exemplari Vaticano addito apographo Pomponii Laeti manu scripto (cod. Vatic. 3429) suppletus est. quod autem alter codex Vaticanus 4498 quattuor libellos olim codice Hersfeldensi traditos omnes continet Suetonium Agricolam Dialogum Germaniam, non ita explicandum esse, ut hic ex ipso Hersfeldensi adhuc integro descriptus censeatur, ipso libro diligentius examinato manifestum fit, qui in Suetonio Dialogo Germania cum codicibus **C D** artissimo cognationis vinculo cohaeret²⁾ et quin ex apographo **Y** descenderit dubitari nequit, in Agricola vero non solum a codicis Aesini integritate, sed etiam ab exemplari Pomponii Laeti tam longe distat, ut inter ipsum et archetypum latius intervallum intercedere sumendum sit. itaque videtur hic Vaticanus e diversis exemplaribus compilatus esse (quo etiam id spectat, quod in hoc solo libro Suetonianum fragmentum adiuncto personati Plinii de viris illustribus libro suppletum est) et in eo Agricola postliminii demum iure in antiquum consortium cum tribus reliquis opusculis rediisse. nam cum horum fata communia fuerint, Agricola Hersfeldensis sua ipsius sorte usus est postremumque pervenit ad Stephanum Guarnerium ea condicione, ut medio quaternione

¹⁾ vide editores Suetonii Reifferscheidum (p. 413 sqq.), Dialogi Michaelis (p. X sqq.), Baehrensius (p. 44 sqq.), Gudemanum (p. CXX sqq.), Germaniae Muellenhoffum (*Deutsche Altertumskunde* IV p. 63 sqq.) virorumque doctorum commentationes ab his laudatas.

²⁾ cf. F. Scheuer, De Tacitei de oratoribus dialogi codicum nexu et fide [Bresl. philol. Abhandl. vol. VI fasc. I a. 1891] p. 17 sqq. Muellenhoff l. c. p. 72 sqq.

sospite folia prima IV et ultima duo, ut par est in fasciculo e medio codice avulso, tam male habita essent, ut Guarnerius religiose transscribendo ea instauranda censeret. cum autem liber Hersfeldensis quaternionibus compositus esset, quorum primum et alterius dimidium Germania foliorum XII explebat, alterum huius dimidium cum quaternione tertio et duobus foliis sequentibus foliorum XIV Agricola, huius folia IV prima desecta priore quaternionis parte inter se non iam cohaerentia quomodo detrimentum passa sint facile intelligitur (vide etiam Annibaldum l. c. p. 166). quo casu factum sit, ut in libro Hersfeldensi absoluto quaternione tertio id quod restabat Agricolae non in duabus primis foliis proximi quaternionis scriberetur, sed singulare foliorum par adhiberetur, nunc quidem coniectura probabili assequi non possumus (possis suspicari codicem simul a duabus librariis exaratum esse, quorum alter Germaniam et Agricolam, alter Dialogum et Suetonium scripserit). certe qui in Hersfeldensi sequebatur libellus, Dialogus scilicet, ab integro quaternione incipiebat, et cum secundum testimonium Decembrii (vide supra p. VI) Dialogus folia XVII habuerit (XIV ante lacunam, post lacunam duo et dimidium, id est folia tria, cuius ultimi pars aversa scriptura vacabat), Suetonius VII, fiunt folia XXIV sive quaterniones III, ita ut totus codex Hersfeldensis VI quaternionum fuerit, inter tertium et quartum duobus foliis inter se cohaerentibus interpositis, id quod haec imago illustrat:

quaternionio I fol. 1—8	{ Germania foliorum XII
„ II fol. 9—12	
fol. 13—16	{ Agricola foliorum XIV
„ III fol. 17—24	
foliorum par singulare f. 25. 26	{ Dialogus foliorum XVII
quaternionio IV fol. 27—34	
„ V fol. 35—42	{ Suetonius foliorum VII
„ VI fol. 43	
fol. 44—50	

quae si recte demonstravimus, sequitur ut foliorum sex defectum in Dialogo non ipse liber Hersfeldensis passus sit, sed eius archetypus, notaque hunc defectum indicans, qualem in Leidensis f. 26^r margini adscriptam legimus, iam in ipso Hersfeldensi locum habuerit. quocum optime concinit, quod teste

Decembrio ultima codicis Hersfeldensis columnella plena exibat in verba *libertatis auctorem ac vindicem* (Suet. p. 127, 4), sequens paucos tantum versus continebat usque ad *abstinuit cibo* (p. 127, 7) reliqua parte vacua, ut manifestum fiat, Hersfeldensem non ipsum in fine mutilatum fuisse, sed ex exemplari mutilo transscriptum.

Sed ut tandem ad Guarnerii Germaniam redeamus, secundum ea, quae adhuc exposuimus, potuit is, ut certe Agricolam ex ipso libro Hersfeldensi sumpsit, ita Germaniam indidem describere tum demum, si miro fortunae favore ipsi contigit, ut praeter Agricolam etiam reliquam libri Enochiani partem ab illo dudum avulsam manibus teneret eaque ratione archetypi partes olim dissociatas denuo coniungeret: quod fieri potuisse non nego, satis probabile esse non arbitror. contra si quis suspicetur, Guarnerium iam ante avulsum Agricolam integro adhuc libro Hersfeldensi e quattuor opusculis eo traditis prima duo in suum usum ita convertisse, ut alterum ipsum emeret eiusque folia integra servaret, male habita instauraret, alterum describeret, ei multa obici possunt, e quibus hoc mihi gravissimum videtur, non verisimile esse, Agricolam iam ante a. 1460 a Guarnero ex Hersfeldensi desumptum descriptumque per totum decennium vel quod excedit virorum doctorum studia fugere potuisse, cum Guarnerius non is fuerit, qui thesauros suos maligna curiositate ceteros celaret neminique eorum copiam faceret. testis est codex Toletanus bibl. capit. 49. 2 Germaniam et Agricolam continens¹⁾, quem in utroque libro Aesini apographum esse Annibaldius (l. c. p. 121 sqq. 168 sqq.) recte demonstravit: scriptus est anno 1474 Fulginiae per M. Angelum Crullum (*Michelangelo Grillo*) Tudertem, eius urbis cancellarium, cum eodem tempore Stephanus Guarnerius libri Aesini et scriptor et possessor, ut diximus, in oppido vicino Perusia eodem magistratu fungeretur et eius filia Fulginiae inter monachas Sanctae Clarae degeret (vide Annibaldum l. c. p. 142).

Sed quamvis de Germaniae Aesinae origine cum cautione iudicandum esse mihi videatur, de eius pretio ne minimum quidem derogare velim. nam hoc certum est, eius textum neque ex apographo **X** neque ex **Y** fluxisse, sed habere nos tertium testem sive ex ipso Hersfeldensi sive ex apographo

¹⁾ cf. O. Leuze in Philologi suppl. vol. VIII a. 1900 p. 513 sqq. F. F. Abbott *The Toledo Manuscript of the Germania of Tacitus* [University of Chicago, Decennial Publications, vol. VI a. 1903].

eius satis accurate facto et ab **X** et **Y** diverso cum religione descriptum, et iniuria me ante hoc biennium de hac tertia codicum familia dubitationes movisse. in recensenda igitur Germania ad apographa **X** et **Y** nunc **E**, ad cuius stirpem etiam codex Ariminensis a Reitzensteinio recte aestimatus cum libris eiusdem originis Vaticano 2964 et Ottoboniano 1795 pertinet, ita accedit, ut duorum testium consensus contra tertium quid in libro Hersfeldensi scriptum fuerit constituat. ad reconcinnandam memoriam exemplaris **X** ut ante solis duobus libris **A** et apographo Pontani, in cuius locum Leidensis **B** inde transcriptus succedit, utendum est, in restituendo exemplari **Y** qui libri praeter **CD** adhibendi quibusque ambagibus singuli e fonte derivati aut admixtis alterius familiae lectionibus fuscata sint, altioris indaginis quaestio est, quam nisi excussis omnibus horum libellorum codicibus aggredi non par est. in Dialogi et fragmenti Suetoniani recensione duobus testibus **X** et **Y** contenti esse debemus, e quibus collato in Germania libro Aesino cum utroque traditionis fonte nescio an apographo **X** aliquantum auctoritatis acreverit.

II.

De codicis Leidensis condicione fatisque cum iam ante duos annos in commentatione *Zur Beurteilung der Leidener Germania-Handschrift* inserta libello ad celebranda quinquevicensalia societatis historicae et philologicae Monacensis edito¹⁾ fusius egerim, nunc, cum licet totius codicis imaginem lucis ope accuratissime expressam proponere, fieri non potest, quin quae ibi exposui pleraque novis observationibus aucta hic repetam; quod eo minore cum invidia fiet, quod illa commentatio in paucorum tantum hominum manus pervenit.

Codex bibliothecae académiae Lugduno-Batavae signatus XVIII Periz. Q. 21 membranaceus formae quadratae emptus est teste Geilio (Catal. librorum mss qui inde ab anno 1741 bibliothecae Lugduno-Batavae accesserunt p. 122 n°. 414) anno 1742 incertum unde ex ea pecunia, quam a. 1715 Iacobus Perizonius moriens bibliothecae legaverat²⁾; falsa igitur est opinio,

¹⁾ *Festschrift zum 25jährigen Stiftungsfest des Historisch-philologischen Vereines der Universität München* (Monachii 1905) p. 1–13.

²⁾ quod idem testatur scidula imo margini folii primi recti agglutinata verbis a typotheta expressis: ‘Ex Legato Viri Clariss. IACOBI PERISONII’.

qua vulgo creditur ipsius Perizonii olim fuisse. volumen nunc tegmine corii fulvi ligatum constat foliis non numeratis (nam numeri singulis foliis plumbo inscripti novicii sunt) LIX, quinonibus sex, cuius extremi folium ultimum vacum desectum est; quiniones et ipsi signis numerisque carent, textus autem in confinio duorum quinionum ita continuatur, ut librarius in imo margine ultimae paginae quinonis prioris syllabas duas tresve primas paginae sequentis praenotare soleat: sic legimus (scripturae compendiis hic ut ubique solutis) f. 10^v *cum Maternus*, f. 20^v *modo*, f. 40^v *multum ut*, f. 50^v *ac ne*; deest haec notatio in f. 30^v, quae pagina inter Dialogi finem et Germaniae initium scriptura vacat. singulae paginae versus continent vicos binos scripturaque spatium complet millimetrorum in altitudinem 152, in latitudinem 95.

Codicem totum exaravit librarius idem litteratura usus aequali et eleganti, composita ea quidem ad imitationem exemplorum scripturae Italicae vetustiorum, ita ut obiter insipienti ad decimum potius undecimumve quam ad quintum decimum saeculum referenda esse videri possit; singularum litterarum in primis *e* et *r* formae langobardicae, quas dicere consuevimus, ab usu eius temporis, quo codex scriptus est, memorabiliter differunt. habemus tamen alterum codicem libri Leidensis non tantum consimilem, id quod primus Aemilius Chatelain monuit (*Faléogr. des classiques Latins* II p. 15), sed ita plane gemellum, ut ego nullus dubitem eum ab eodem librario exaratum esse contendere, codicem dico Tibulli Guelferbytanum 82. 6 Aug. 2^o¹), cuius folii 15^r (Tibull. I 10, 1—28) imaginem Chatelainius exhibit l. c. tab. CV, folii 36^r (Tibull. IV 5, 1—6, 6) simulacrum egregia Georgii Milchsack bibliothecae Guelferbytanae praefecti comitate nobis commodatum appendix instar ipsi huic libri Leidensis editioni subiunximus²). quas imagines si cum nostro libro accurate contuleris, videbis non solum singularum litterarum in primis earum, quas modo dixi, formas universumque scripturae ductum prorsus eundem esse, sed etiam distinguendi corrigendique usum rationemque

¹) cf. de hoc codice O. de Heinemann *Die Handschriften der Herzogl. Bibliothek zu Wolfenbüttel* vol. II pars 4 (1900) p. 44 n°. 2829. Aem. Baehrens in edit. Tibulli p. X sqq. M. Rothstein, De Tibulli codicibus (Berolini 1880) p. 67 sqq. G. Goetz in Mus. Rhen. vol. XXXVII a. 1882 p. 141 sqq. S. G. de Vries in editione Epistulae Sapphus (1885) p. 8. B. Maurenbrecher in Philologi vol. LV a. 1897 p. 437.

²) per errorem in schedula imagini adfixa pro 82. 6 scriptum est 86. 2 indeque hic error in subscriptionem tabulae migravit.

satis singularem, qua vocativis parvola *o* littera superponi solet (habes tales vocativos v. gr. in Leidensi f. 2^r *Iuste*, 3^r et 7^r *Materne*, 11^r *Messala*, in tabulis duabus e Guelferbytano expressis Tib. I 10, 25 *Lares*, IV 5, 1 *Cerinthe*, IV 5, 9 *Geni*). Leidensem autem librum non pauci fuerunt, qui Massmanni (in edit. Germaniae p. 182 sqq.) auctoritatem secuti ipsius Ioannis Ioviani Pontani manu scriptum esse putarent, cum videlicet notas Pontani nomine inscriptas, quae in f. 1^v et in margine f. 47^v leguntur (vide supra p. IV. VIII), ab ipso libri scriptore de suo adipicias esse arbitrarentur. quod secus est. nam ut ex ipsius scripturae parilitate elucet has notas non a posteriore aliqua manu additas (quae fuit Reifferscheidii opinio, Suet. rel. p. XIII et XV), sed ipsi librario vindicandas esse, ita non minus certis argumentis demonstratur, hunc eas ex ipso exemplari transscrisisse; aliter enim fieri non potuit, ut in altera nota (f. 47^v) describenda omissis nonnullis verbis erraret mendumque postea exemplari iterum inspecto corrigeret: nam e verbis exemplaris ‘qui cum eam partem que de oratoribus ac poetis est inuenisset’ cum vocabula ‘eam partem que’ omisisset, falso corrigens supra versum ‘eam partem que est’ addidit, ita ut iam verbum *est*, quod post *poetis* scripserat, superfluum evaderet, quo circa hoc erasit et ad explendum spatium ex *inuenisset* fecit *adinuenisset* (ubi ad postea a manu correctrice B² deletum est). eodem facit, quod manus librarii a Pontano toto caelo diversa est, id quod, cum iam ex exemplis a Massmanno in favorem suae sententiae adhibitis (in primis e codice Monacensi 822, apud Massmannum tab. I 7^a) perspici potuerit, nunc omni dubitationi exemptum est, ex quo Benedictus Soldati Pontani carminum editor huius viri manu scriptos codices operum priorum non minus decem (Vaticanos septem, Vindobonenses duo, unum Matritensem) recensuit¹⁾ foliique ex uno eorum (Vatic. 2837) desumpti simulacrum alteri editionis volumini praefixit: cui scripturae cum nulla fere in re conveniat cum codicibus Leidensi et Guelferbytano, idem etiam de reliquis codicibus, quos oculis usurpare mihi non licuit, valere me docuit testis oculatus et peritus Erasmus Pèrcopo Neapolitanus. Itaque scripsit Pontanus non ipsum codicem Leidensem, sed eius exemplar mense Martio anni 1460 usus eodem libri Hersfeldensis apographo X, e quo Vaticanus 1862 (A) descriptus est; nam

¹⁾ vide Ioannis Ioviani Pontani carmina edita a Benedicto Soldati (Florentiae 1902) vol. I p. XXII sqq.; cf. Sabbadini *Scoperte* p. 148 n. 40.

B. Seppii sententia¹⁾, qui **B** ex ipso **A** transcriptum esse contendit, post ea, quae in commentatione supra p. XVI commemorata disserui, non est cur pluribus refellatur. quo loco et qua ratione Pontanus describendi codicis **X** facultatem nactus sit (qua de re dubitare video Sanctum Consoli in libro supra p. V n. 1 citato), quaerere in tanta testimoniorum penuria non aequum est; certe quamvis in aula Neapolitana degeret, vir antiquarum litterarum studiosissimus Romam aut Florentiam profectus libros nuper repertos inspicere et describere potuit, quem videmus anno 1451 Florentiae emere codicem Valerii Flacci qui nunc est Monacensis 802 (cf. G. Thilo in editione Valerii Flacci p. LXIII sq.) ibidemque a. 1468 Andreae Floci librum nunc Monacensem 822 (apud Massmannum p. 183 n. 1 n°. 2). Pontanum describendi officio pro temporis sui consuetudine satis religiose functum esse inde in primis patet, quod archetypi lacunae in Leidensi non supplementis proprio Marte excogitatis resartae, sed omnibus litteris traditis diligenter servatis indicatae sunt f. 9^r (Dial. c. 12, 17 *gloria mor aut augustior*, ubi vel codex **A** ceteroquin accuratissime descriptus pro manco *mor reposuit more*), f. 17^r (Dial. c. 22, 15 *sensus opt et cum quodam*), f. 50^r (Suet. c. 7 p. 106, 6 *ut hoc*). nec minus accurate transtulit ex exemplari notas detrimentorum, quae archetypus passus erat, f. 26^r ad Dial. 35, 26 ‘deerant in exemplari sex pagelle uetustate consumptae’ et f. 59^v in fine fragmenti Suetoniani ‘amplius repertum non est adhuc; desunt rhetores XI’, ubi verba ultima ‘desunt rhetores XI’, quibus in **A** non est quod respondeat, Pontanus ipse addidisse videtur collato indice libello praemisso rhetorum deficientium numerum adsecutus; reliqua autem consensus libri **A** ex **X** desumpta esse demonstrat, cuius fides eo probatur, quod solus concordans cum testimonio Decembrii (p. VI) lacunam in altera parte Dialogi sex foliorum fuisse indicavit²⁾. porro variarum lectionum, quas in Hersfeldensi multas adscriptas fuisse ut antea iam complures viri docti suspiciati erant³⁾, ita nunc Agricolae Aesini pars antiqua apertissime demonstrat,

¹⁾ *Blätter f. d. bayer. Gymnasialschulwesen* XXVIII a. 1892 p. 169 sq. Philolog. vol. LXII a. 1903 p. 292 sqq.

²⁾ in libris familiae **Y** satis diversa traduntur: ‘multum deficit in exemplaribus quae reperiuntur’ (**C**) vel ‘hic multum deficit’ (sic Vatic. 4498) vel ‘hic deest multum: in exemplari dicitur deesse sex paginas’ (sic Ottobonianus 1455) vel ‘hic deficiunt quatuor parve pagelle’ (sic Venetus) vel ‘hic est defectus unius folii cum dimidio’ (sic Vindobonensis tab. publ. 711).

³⁾ de variis lectionibus Agricolae cf. C. Schenkl, *Zeitschrift für die oesterreich. Gymnasien* vol. XII a. 1861 p. 421 sqq. O. Leuze l. c. p. 518 sqq., praeterea vide Muellenhoffium l. c. p. 65. R. Reitzenstein l. c. p. 309 sqq. F. F. Abbott l. c. p. 36.

copiam aut totam aut certe selectam Pontanus in suum apographum transtulit, qua de re mox uberius dicendum erit. sed quamvis in his omnibus rebus Pontanus satis religiosum se praestiterit, tamen eum ipsa verba tam superstitionis sedulitate transscripsisse, ut nihil de suo mutare ausus sit, suspicari hominis perversi esse iam Lachmannus recte monuit (comm. in Lucret. p. 10). agnoscuntur autem Pontani coniecturae, cum ipsum codicis Leidensis librarium non in describendo sed solum in corrigendo codice suas emendationes adhibuisse mihi persuasum sit, iis locis, ubi codicis **B** lectio a prima manu exarata recedit a communi memoria fontium **AY** aut (in Germania) **AE** vel adeo **AEY**. debentur ergo Pontani divinationi — consulto feci et hic et in sequentibus, ut non totam materiam cum pulvrisculo exaurirem, sed exempla tantum ponerem e multis pauca ad illustrandam codicis indolem selecta — verae lectiones hae: Dial. 8, 15 *quoque (quosque AY)*, 17, 4 *Coelium (alium AY)*, 30, 6 *qua usos (quo ausos AY)*, 36, 12 *reorum (rerum AY)*; Germ. 18, 19 *pereundum (pariendum AY, parientes E)*; Suet. 4 p. 113, 13 *Ticida (Tigida AY)*, 11 p. 110, 5 *cauliculi (calculi AY)*, 25 p. 119, 13 *Messala (sala AY)*. quibus locis cum ingeniose archetypi menda sustulerit, saepius eum verba scriptorum corrupisse nemo mirabitur. quod doceant exempla haec: Dial. 14, 2 *Libanius (Vibanius AY, corruptum e Vipstanus)*, 18, 3 *Sergio et 25, 36 Sergium (Servio et Servium AY)*, 25, 33 *uerum (utrum AY, corruptum e Brutum)*, 36, 27 *cogerent (regerent AY)*, 38, 5 *competendi nationes (compe-rendinationes AY)*; Germ. 7, 16 *enumerare (numerare AYEY)*, 12, 7 *supplicia (flagitia AYEY)*, 14, 3 *uiro (uero AYEY)*, 22, 8 *transfiguntur (transiguntur AYEY)*, 31, 18 *exsangues (exsanguis AYEY)*; Suet. p. 99, 3 *Pilatus (Pilutus AY pro Plotus)*, 7 p. 105, 14 *Dionis (Dionysi AY)*, 23 p. 117, 19 *fatis (satis AY)*, 28 p. 124, 14 *Mancino (Nuncino AY, corruptum ex Nucerino)*. usus igitur est Pontanus eadem accuratae diligentiae cum laeto emendandi studio coniunctione, quam quamvis nos interpolationem vocemus ne a religiosissimis quidem illius aetatis viris doctis alienam esse videmus.

Advenit ergo Pontanus codicem mense Martio 1460 sua manu exaratum Neapolim, ubi non multo post inde descriptus est liber Leidensis non a scriba mercennario, sed a viro aliquo docto academiae Pontaniana. quod praeter ea, quae mox de textus emendationibus ab ipso librario factis disseram, illustrat Tibulli codex Guelferbytanus nostri gemellus, in quo idem vir, qui librum descriptis, postea (quod arguit pallidior atramenti color)

locorum hiulcorum supplementa addidit, quae a Pontano conficta esse Franciscus Puccius testatur (vide Baehrensii apparatus criticum ad Tibull. I 2, 26. 10, 25. II 3, 16. 78). eiusdem autem Pontani memoriam etiam alias quidam vir doctus ¹⁾ in eodem codice servavit margini adscribens explicaciones et commentariolos, quibus quinque locis (ad Tibull. I 7, 18. 8, 51 [bis]. III 5, 24. IV 5, 4; cf. Baehrensii praefat. p. XI) in fine nomen *Pont(ani)* adposuit quosque re vera e Pontani scholis fluxisse docet unius adnotationis consensus cum notis marginalibus editionis Catulli et Tibulli exemplari Vaticano adipictis, quas teste Fulvio Ursino sua manu Pontanus scripserat ²⁾: nam cum ad Tibull. IV 5, 4 (*dederunt*) adnotatum sit in Guelferbytano (vide nostram tabulam): „veteres soliti sunt eam syllabam corripere. Virgilius ‘steteruntque comae’. Lucretius ‘prime frugiferos fetus mortalibus egris di [de]derunt quondam praeclaro nomine Athenae’. Item ‘et primae dederunt solatia dulcia uitae’. Pont.”, ad eundem locum Pontanus haec adscripsit in exemplari Romano: „systole. sic etiam Lucretius libro sexto: ‘et recreaverunt vitam legesque rogarunt, et primae dederunt solatia dulcia vitae’”. eius autem scripturae, qua in Guelferbytano et haec nota et reliquae in margine positae exaratae sunt, tam consimilis est ea (**B¹**), quae in codice Leidensi et Dialogum totum et Suetoniani fragmenti priorem partem frequentibus glossis marginalibus adspersit, ut utramque eidem viro attribuere non dubitem codicesque Leidensem et Guelferbytanum non modo ab eodem librario profectos, sed etiam eundem adnotatorem passos esse censeam. Leidensem autem codicem etiam post annum 1476 Neapoli fuisse testatur eius margo f. 46^v. cum enim c. 46 Germaniae Tacitus Fennorum victum enarret in foeda paupertate degentium, haec hac nota marginali illustrat manus quaedam et a librario (**B**) et ab eo quem dixi glossatore (**B¹**) et a correctore (**B²**), cuius postea mentio fiet, diversa: „hoc idem confirmauit Alexander Soltan, id est dominus Lituaniae, cum ad Ferdinandum regem et inde Barum ad Divum Nicolaum

¹⁾ falli Baehrensum (praefat. p. X), cum eum qui supplementa addiderit diversum ab ipsius codicis librario eundemque fuisse censeat, qui notas expicatorias margini adscripserit, facile intelleges, si in Chatelainii tab. CV supplementa in imo margine posita comparaveris cum nota marginali nostrae tabulae Tibullianae.

²⁾ de hoc exemplari Romano, signato nunc Inc. II 200 (olim Inc. 502) cf. P. De Nolhac, *La bibliothèque de Fulvio Orsini* (Parisiis 1887) p. 226 et 382 n°. 10. in meum usum unius paginae imaginem photographam intercedente Christiano Huelsen amico benigne faciendam curavit Pius Franchi de' Cavalieri bibliothecae Vaticanae scriptor.

se contulisset, dixitque haud procul Lituania esse hoc genus hominum, quos diuinigliudi id est siluestres homines appellant". iam vero hic Alexander Soltan, ut Felix Rachfahl Regiomontanus amicus me docuit, supremus aerarii Magni Ducatus Lituaniae praefectus, anno 1476 ex sententia concilii ecclesiae Kiiovienium auctore huius ecclesiae pontifice Misael Drucki Romam legatus est, ut cum Sixto IV papa de conciliandis inter se Rutheni Romani ritus Christianis ageret ¹⁾), indeque nota nostra testante peregrinationem sacram instituit ad celeberrimam Sancti Nicolai ecclesiam Barri in oppido Apuliae constitutam, quo vel ex remotissimis regionibus homines confluere solebant, cum ex ossibus confessoris liquor emanare diceretur humanis corporibus salutaris atque in primis sanandis oculorum stomachique malis idoneus ²⁾; in hoc autem itinere ad Ferdinandum I regem Aragoniae Neapolim devertit ibique aut is ipse, qui notam codici Leidensi adscripsit, aut fortasse Pontanus huius auctor eum de silvestribus hominibus Lituaniae Fennorum Taciteorum consimilibus narrantem audivit. postea eundem codicem in bibliotheca Iusti Lipsii fuisse acuta observatione repperit candideque mecum communicavit vir praeclarissimus Scato de Vries. nam cum inter libros 'Musaei Lipsiani' h. e. bibliothecae olim a celeberrimo hoc philologo possessae anno 1722 una cum bibliothecis Alexandri Petavii et Francisci Mansart ab Abrahamo de Hondt bibliopola Hagae Comitum ad venditionem publice propositos ³⁾ recenseatur codex ita descriptus n°. 190: „Cornelii Taciti Dialogus de Oratoribus; Ejusdem liber de origine, situ, moribus, ac populis Germanorum; Suetonii Tranquilli de Illustribus Grammaticis liber MS. nitid. in membranis; in cuius libri capite talis reperitur nota. Hos libellos Jovianus Pontanus exscripsit, nuper ad inventos & in lucem relatos

¹⁾ cf. Albertus Wijuk Kojalowicz, S. J., Historiae Lituaniae pars altera (Antverpiae 1659) p. 245 ad a. 1476. Hergenröther-Hefele *Conciliengeschichte* VIII p. 266.

²⁾ Leandro Alberti, *Descrittione di tutta Italia* (Bononiae 1550) p. 216. F. Ughellus, *Italia sacra* VIII (1659) p. 835.

³⁾ Vide catalogum auctionis ita inscriptum: *Bibliothecæ Petaviana et Mansartiana. ou Catalogue des bibliothèques de feu Messieurs Alexandre Petau Conseiller au Parlement de Paris; et François Mansart Intendant des Bâtiments de France. Aux quelles on a ajouté le Cabinet considérable des Manuscrits du fameux Justus Lipsius. La vente se fera par Abrah. de Hondt, Le 23 Fevrier et suiv. 1722. à La Haye;* quo in libro p. 431—454 exhibetur 'Musaeum Lipsianum sive eximia manuscriptorum collectio... J. Lipsii' (cf. S. G. de Vries *Handelingen van het Tweede Nederlandsche Philologen-Congres*, gehouden te Leiden, 1900 p. 62 sqq.) ibique codicis n°. 190 descriptio p. 434.

ab Enoc Asculano, quamquam satis mendosos. MCCCCLX martio mense. *folio minori*", nemo erit quin ipsum nostrum librum Leidensem agnoscat. qui quibus ambagibus a Neapolitanis ad Iustum Lipsium pervenerit quaeque fata praeterea subierit nescimus, nisi fortasse eum aliquando in bibliotheca alicuius monasterii Sancti Vincentii (e. gr. Mettensis) fuisse inde concluseris, quod in folio 1^v manus aliqua temporis incerti, quae etiam alibi otiosi calami lusibus codicis margines inquinavit (vide f. 1^r, 2^r, 4^r, 16^r, 59^v), sententiam adposuit litteratura libraria exarari coeptam, cursiva ad finem perductam hanc: „† Super aegros manus imponent et bene habebunt. IESus Mariae filius mundi salus et dominus per merita B. Vincentij Confessoris sit tibi clemens et propitius. Amen”.

Iam ut operam a librario in exarando codice positam accuratius examinemus, quin laudabili usus diligentia et sedulitate exemplar Pontanianum descripserit quavis codicis pagina inspecta dubitari nequit. lacunas sua usus coniectura explere non magis studuit quam Pontanus, notas marginales et eas quas Pontanus ex suo exemplari **X** sumpsit et eas quas ipse addidit (f. 1^v et 47^v) religiose transscripsit, orthographiae secutus esse videtur rationem Pontanianam nobis et ex autographis operum eius libris et ex eius tractatu de aspiratione sub idem fere tempus, quo haec opuscula exaravit, composito cognitam ¹⁾: scribit enim *coeterum, coelum, iusta, mistus, haerba, sullimis* secundum normam Pontani, ubi libri **A** testimonium *ceterum, caelum, iuxta, mixtus, herba, sublimis* in **X** (sicuti etiam in Hersfeldensi) fuisse docet; nonnumquam autem hanc viam deseruit, nam formas Pontanianas *effulxit* (f. 15^r, Dial. 20, 20) et *indulxeris* (f. 39^r, Germ. 23, 6) et *sullatos* (f. 34^r, Germ. 10, 7) ipse postea in *effulsit, indulseris, sublatos* correxit et scripturas a Pontano commendatas *himber* et *honerare* prae solitis *imber* et *onerare* sprevit et contra Pontanum in vocabulis *hostis, hospes, hortari* aspirationem omisit. librorum ordinem servavisse videtur Pontanianum, qui tamen ipse ab ordine codicis **X** diversus fuisse videtur. nam cum in Hersfeldensi Germaniam (Agricolam) Dialogum Suetonium hoc ordine se excepisse compertum habeamus, e duobus autem libris ex apographo **X** derivatis **A** Germaniam Suetonium Dialogum, **B** Dialogum Germaniam Suetonium sic conlocatos exhibeant, videtur **A** ut solet exemplar etiam in hac re religiosius

¹⁾ cf. B. Soldati I. c. I p. XCI sqq.

expressisse, Pontanus vero, ut duos libros Taciteos inter se coniungeret, Dialogum ex ultimo loco in primum transposuisse, cum similiter etiam libri ex apographo **Y** oriundi Dialogum et Germaniam coniunctos Suetonium aut praecedere (sic in Neapolitano **C** et Dialogo et Germania inter se transpositis in Vindobonensi tabul. publ. 711) aut subsequi (sic in Vaticano **D** et Veneto, inserto ante Dialogum Agricola etiam in Vaticano 4498) iubeant. distinctionis signis librarius usus est communibus virgula, puncto, interrogationis indice, raro virgula cum punto coniuncta, verborum in fine versum divisionem lineola transversa indicare numquam omisit, *i* litterae aut duplicitae (*ii*) aut litterae *u* vicinae (*ui*, *iu*) lineolam vel rarius punctum superimponere solet, *e* et *e* (*æ*) vocales in universum diligenter discernit. compendiis usus est frequentibus, sed vix usquam ultra solitum sui temporis canonem progressus; litteras singulares praenominum nonnullaque alia vetustioris originis compendia (ut v. gr. *·po· ro·* id est *populus Romanus*) punctis ab utraque parte adpositis indicat. graeca vocabula cum iam in Hersfeldensi aut omissa fuerint (vide v. gr. Suet. 14 p. 111, 14) aut litteris latinis exarata (vide v. gr. Suet. 3 p. 102, 12; 9 p. 107, 3), *Ισκιπνόγιον* Germ. 3, 14 secundum unanimum testimonium fontium **AEY** et in Hersfeldensi et in **X** servatum utrum Pontanus an librarius codicis Leidensis omiserit non dijudico. variarum lectionum, quas codex Vaticanus **A** ex exemplari **X** desumptas et saepius verbis superpositas, rarius in margine adscriptas, addito plerumque signo *l'*, ad sexaginta praebet, ne tertia quidem pars etiam in Leidensi occurrit, eaque omissa saepissime signo *l'*, ita ut non semper apertum sit, utrum librarius textum emendare an variam lectionem in exemplari repartam describere voluerit: v. gr. Germ. 39, 1 et 13, ubi **AE** in textu habent *Semnones (-num)*, varia lectione in **A** super textum, in **E** in margine addita *Semnones (-num)*, Leidensis f. 43^v exhibet *Senones (-num)*, quod interpretari poteris aut *Semnones* aut duplice lectione *Senones-Semnones* (*Semnones*). dupicum lectionum dispositio cum saepe ita immutata sit, ut id, quod in **A** in textu est, Leidensis superscribat, in textum autem recipiat id, quod in **A** aut inter versus aut in margine positum est, uter codex libri **X** lectionem et dispositionem reddat, dispici non potest; nam codex Aesinus, cuius ope hanc quaestionem dirimi posse dixeris, in duabus Germaniae exemplis altero loco cum **A** facit, altero cum **B**: habent enim Germ. 26, 7 **A** *labore*, in margine *l' laborare*, **B** ^{*l' labore*} *laborare* itemque **E** *laborare*, in mg. *labore*; contra Germ. 38, 16 **AE** *armantur*,

addita varia lectione (in **A** supra versum, in **E** in margine) *ornantur*, **B**
^{arm} *ornantur*. in universum autem per totum librum Leidensem hoc studium
adhibitum esse appareat, ut e binis exemplaris lectionibus altera eligeretur.
atque in universum is, qui hunc delectum fecit, modo eam lectionem quam
in textu scriptam inveniebat respiciens, modo suprascriptam aut in margine
positam adlegans, probo iudicio usus est lectionemque plerumque praeoptavit
aut meliorem aut saltem altera non deteriore, raro a veritate aut proba-
bilitate longius aberravit (veluti Germ. 6, 14 **AE** *coniuncto*, in marg. *cuncto*,
B *cuncto*; 31, 7 *nascendi* **E** et in **A** supra versum, *noscendi* **AB** et in **E**
supra versum). nonnumquam in **B** aut exemplaris duplices lectiones rectius
explicatas esse videmus quam in **A** (ut Dial. 41, 3 *quidem* **A**, *quis enim* **B**
recte) aut e duabus lectionibus tertiam reconcinnatam (velut Germ. 37, 26
ac rursus pulsi inde proximis adscripta ad *inde* varia lectione *nam* **AE**,
ac rursus inde pulsi in proximis **B**; Suet. 23 p. 117, 14 *parcisse* **A**,
pepercisse **B**). me ut putem non Pontanum sed ipsum Leidensis librarium
hoc minuendarum dupicum lectionum studium posuisse movet observatio,
quod hunc nonnumquam variam lectionem in transscribendo ab ipso receptam
postea corrigendo removisse vidi. quamquam duobus Germaniae locis, quibus
primitus in **B** idem scriptum erat quod in **A** 6, 21 (f. 33^r) *primo*, 39, 14
(f. 43^v) *corpore*, postea varia lectio deleta est priore loco radendo, altero
punctis suppositis, pro certo dici non potest utrum ipse librarius an corrector
B² deleverit (ego ut illud censem proclivior sum), tamen tertio loco Germ.
16, 4 (f. 36^v) clare dispicitur librarium primum id scripsisse, quod etiam **A**
in textu habet *longant*, deinde vero secundum variam lectionem in **X** sicut
in **A** suprascriptam radendo et corrigendo effecisse *locant* (**E** habet *locant*
in textu, in margine *longant*).

Quod vidimus librarium, cum Pontani exemplum transscriberet, ut
religiose ita non sine proprii iudicij usu egisse, idem studium etiam magis
apparet in correctionibus, quibus totum librum adhibito ipso exemplari
relegens multos locos emendavit. quarum cum longe maxima pars ita com-
parata sit, ut librarius lectionem exemplaris Pontaniani, a qua in transscri-
bendo per errorem deflexerat, restituerit (quod nonnumquam iam inter
scribendum fecit), tamen non paucis locis etiam sua coniectura medelam
adhibere paravit, neque id parum feliciter. vide haec exempla, ubi lectionem

cum **A** reliquisque libris consentientem **B** in textu posuit, postea autem emendavit: Dial. 18, 16 *in illis pro illis*, 23, 4 *invitus pro invitatus*, 29, 9 *dicacitati pro bibacitati*, 33, 19 *persequar pro persequor*, 34, 10 *magnus pro magnos*; Germ. 37, 8 *Papyrio pro Sapyrio* (sic **EX**, cum vera lectio *Papirio* etiam in **Y** e coniectura restituta sit), 39, 3 *patrum pro patrium*; Suet. 9 p. 107, 19 *marmorea pro marmoreo*. aliis locis divinando a veritate librarius aberravit reponens v. gr. Dial. 23, 28 *plenitas pro planitas*, Suet. 2 p. 101, 7 *Vectius et Q. Philocomus pro Vectius Q. Philocomus* (esse debebat *Vectiusque Philocomus*), 16 p. 112, 6 *Satri pro Satti* (corrupto ex *Attici*). his omnibus locis cum **B** primitus scripserit lectionem archetypi, postea demum emendaverit, non possunt hae emendationes Pontani esse, quas si iam in exemplari librarius **B** legisset, certe iam inter scribendum in locum lectionum corruptarum succedere iussisset. id quod apertissime demonstrant loci qualis est Dial. 38, 22, ubi pro libri **X** lectione *depacaverat* **B** in textu e Pontani coniectura habet *deparaverat*, a librario postea correctum in *depuraverat*. quos locos corruptela laborare videbat, quomodo autem emendaret non habebat, iis crucem parvolam in extima marginis ora adpinxit: mihi enim saepius examinanti hae crues, quarum pars a bibliopega desecta esse videtur, propter atramenti colorem ipsius librarii esse visae sunt. qui quomodo hac in re progressus sit, conspicitur v. gr. in fol. 52^v (Suet. 13 p. 110, 21), ubi vocibus *Staberius hero suo metre crucem corruptelae signum in margine interiore addidit*, cui deinde superposuit *heros nametra*, lectionem videlicet variam a Pontano ex **X** descriptam (nam **A** habet in textu idem quod **B**, suprascriptum *'eros nametra*), ab ipso autem librario in transscribendo spretam; similiter ibidem c. 1 p. 100, 7 (f. 47^v) pro lectione apographi **X** *adnotum est* (corrupta ex *adnotatum est*) Pontanus posuerat *at notum est*, librarius codicis Leidensis primum quidem de emendatione desperans voculae *at* crucem superposuit, postea medelam loco adferre temptavit *at* deleto insertaque post *est* copula *ac*. ceterum in emendando librarius ubique ita versatus est, ut litteras syllabasve, quas delendas censeret, aut punctis aut lineolis suppositis notaret, singulas litteras etiam lineola obliqua perlineret, scalpello autem non nisi raro uteretur.

Absoluto corrigendi officio idem librarius minio per totum librum grassetus est, hoc colore pingens inscriptiones singulorum opusculorum Dialogi f. 2^r, Germaniae f. 31^r, Suetoniani fragmenti f. 47^v, trium vocum *finit* f. 30^r in

exitu Germaniae positarum primam et ultimam, indicem *de rhetoribus* f. 56^r, notas marginales Pontani f. 1^v et 47^v: haec omnia ab eadem manu descripta esse, quae ipsum codicem exaravit, litterarum forma, in primis *e* et *r*, planissime demonstrat. idem rubricator, adhibito nonnumquam etiam caeruleo colore, litteras initiales minio adornavit Dialogi Germaniae Suetonii, in hoc etiam singulorum capitum litteras initiales, quas in transscribendo libro atramento in margine praenotaverat, hac arte explicans¹⁾, versum initia in carminum fragmentis f. 50^v, 52^r, 52^v additis hamulis rubris distinguens, semel etiam nominis formam in vita Aurelii Opilii (c. 6) clarius exprimens: nam cum f. 49^v initio vitae *opimus* scripsisset idque inter corrigendum *z* littera super *m* posita in *opilius* mutasset, postea huic *z* minio *ll* superpinxit — unde apparet miniaturam post correcturam codicis institutam esse — eodemque colore in sequentibus, ubi Suetonius de scriptura nominis per simplicem aut duplicatam *z* litteram verba facit, *opilius* et mox *i.* *opilius* supra versum adscripsit.

Praeter ipsius librarii operam satis strenuam et in textu et in marginibus libri Leidensis complurium scribarum studia animadvertuntur, quos neque certo semper dinoscere licet neque omnes recensere operaे pretium est. eius viri, qui f. 46^v notam de Alexandro Soltan Lituano supra p. XXI sq. illustratam adposuit, vestigia praeter hunc unum locum nulla reperio. hoc recentior est manus altera, quae iuxta hanc notam inter eam et folii marginem aegre spatium idoneum nacta adscripsit coniecturam *asperat* (legere ergo voluit Germ. 46, 4 *quas inopia ferri ossibus asperat pro asperant*) eademque comparet in margine f. 45^v ad Germ. 45, 8 *sueuici maris* emendationem *suionici* temptans. diversa est ea manus, quae f. 42^r ad Germ. 34, 10 *magnum* in margine adscripsit *magnificum* (huius vocabuli maior pars a bibliopaga resecta est), f. 47^v ad vocabulum postea a correctore **B²** erasum (fuit, ni fallor, *artibus*) *disciplinis*, utrumque punctis binis et in textu et in margine positis: cum utroque loco id, quod haec manus in margine posuit, postea a correctore **B²**, de quo mox exponemus, textui intrusum sit, hoc anteriores has notas marginales esse manifestum est. eandem manum deprehendere

¹⁾ f. 58^r cum M. Epidii vitam (c. 28) a praecedente separare in scribendo neglexisset, postea litteram initialem in medio versu miniatavit, f. 48^r ante Aelii nomen (c. 3) eandem ob causam paragraphi signum adpinxit. quod autem vita Staberii Erotis (c. 13) cum praecedente Cornelii Epicadi (c. 12) coaluit, hoc iam ante libri Hersfeldensis memoriam factum est: deest enim Staberii nomen in indice grammaticorum et rhetorum libro praeposito, qui in archetypo adhuc integro secundum capitum initia compositus erat.

mihi videor f. 20^v emendantem Dial. 28, 1 *qui in tum*, fortasse etiam f. 40^r corrupta gentium nomina Germ. 28, 16 et 21 *neruli* (pro *Nervii*) et *nubii* (pro *ne Ubii*) corrigentem bis littera *h* superposita in *heruli* et *hubii*.

Sed hae emendationes et notae omnes fortuito magis quam consilio et opera codici adspersae non magni ad eius historiam et indolem pernoscendam pretii sunt prae duorum virorum studiis, quorum priorem (**B¹**) glossatorem appellare placet, recentiorem (**B²**) correctorem. per totum enim Dialogum frequentissimae sunt in margine notae scripturae alicuius satis subtilis et elegantis, litterarum formis acutioribus quam quae in textu leguntur insignis, quam persimilem esse dixi (p. XXI) eius, qua in margine Tibulli Guelferbytani notae expicatoriae in iisque nonnullae Pontani nomine addito exaratae sunt, eundemque scriptorem prodere. nostro in libro glossator munere suo ita functus est, ut aut indiculos argumenti exhiberet (veluti f. 4^r *de utilitate eloquentiae*, f. 4^v *de voluptate eloquentiae*, f. 8^v *pro poetica*, f. 12^r *Apri sermo*) aut voces locutionesque singulares (veluti f. 2^v *dictio semota*, f. 5^v *favorabilis*, f. 6^v *patientissimus veri et insumere vitam*, f. 7^r *cui bono est*, f. 7^v *propitiare ingenium*) vel nominum et rerum mentiones memorabiliores enotaret (veluti f. 7^v *Bassus a Vespb. donatus*, f. 8^r *Nicostratus*, f. 11^r *Iulii Asiatici vita a Julio Secundo mandata litteris*, f. 12^r *a Demosthene ad Tacitum anni CCC*), compluriens etiam locos aliorum auctorum veterum ad illustrandum Tacitum idoneos adscriberet: sic f. 7^r ad Dial. 9, 20 primum quidem satis habuerat enotasse *domus mutuatur*, post recordatus loci Iuvenaliani addidit „Iuv(enalis) Maculonus commodat aedes ac longe ferrata domus seruire iubetur et quae conducto pendent anabathra tigillo” (ubi e versibus Iuv. 7, 40—46 cum gravi sensus detimento medii versus 42—45 omissi sunt), similiter f. 7^v ad Dial. 9, 37 adnotavit „silua placet Musis”, ad Dial. 10, 1 ex Ovidio (art. am. III 404) neglegentia metrum corrumpens „quid quaeritur (immo *petitur*) sacris nisi tantum fama poetis”; locum f. 10^v ad Dial. 13, 30 adscriptum „neque enim lacrimanda poetae mors cui perpetuo fama superstes erit” unde petiverit nescio, nisi quod pentametri exitus Ovidii est trist. III 7, 50. ad verba Dial. 13, 17 „quod alligati cum (immo *omni*) adulazione nec imperantibus unquam satis serui uidentur nec nobis satis liberi” cum notam legeris f. 10^r „quod ad curiales et aulicos principum totum pertinere uidetur”, agnoscere tibi videberis virum in aula regia, Neapolitana videlicet, degentem. hic vir ex opusculis hoc volumine traditis praeter Dialogum Suetonii quoque fragmentum

adnotare coepit, sed partem tantum operis absolvit, cum notae eius in primis huius libelli paginis frequentes desinant in f. 50^v enotato e Suet. 9 p. 107, i vocabulo *persenex*. puncta vero duplia (.., nonnumquam addita lineola .. / vel..—), quibus hic vir textus corruptelas in margine indicare solet (medelam iis adferre, quantum vidi, nusquam ausus est), et per Dialogum et per totum Suetonii librum occurunt, hunc igitur totum legerat, priusquam notas adscribere coepit. in Germania autem nullum omnino huius glossatoris vestigium conspicitur.

Iam ultimo loco ad correctorem B² ventum est, cuius non parvae in historia codicis Leidensis partes sunt, cum omnes tres libellos impigre et emendaverit et adnotaverit. eius manus facile agnoscitur, quia atramento usus est aliquantum pallidiore scripturaque non solum multis litterarum formis, sed etiam ipso calami ductu multo crassiore et a librario et a glossatore diversa. indiculi notaeque marginales iis, quibus glossator B¹ librum instruxit, similes sunt, sed multo exiliores, ultra vocabulorum nominumque in textu occurrentium enotationem raro progressae. uberiiores adnotationes legimus f. 33^v (ad Germ. 8, 10) „Haec siue Velida siue Veleda (in textu est *Voleda*) habita fuit pro sibylla, ut hic idem auctor in historijs suis meminit, tempore Vitellij et Vespasiani”, f. 38^v de potu Germanorum ex hordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corrupto (Germ. 23, 1) „Ceruosae nomen est hodie”, f. 52^r (ad Suet. 11 p. 109, 12) „Cato poeta, de quo Catullus et Ouidius.” ceterum graecae linguae se non esse ignarum testatur in eadem pagina vocem *gurgustio* (p. 109, 21) corrigens in *georgustio* et in margine interiore adnotans „γεωγύω colo terram.” principalem autem provinciam esse censuit non enarrationem textus, sed emendationem eamque a prima usque ad ultimam paginam ita exercuit, ut quicquid ipsi corruptum videretur expungendo, lineolas aut subscribendo aut perlinendo, saepissime autem eradendo deleret novamque lectionem eius loco reponeret, rarius in margine adscriberet. quarum emendationum, cum per totum codicem (omissis meritis orthographiae correcturis) ad ducentas numerem, maxima est frequentia in Dialogo, rarissimae sunt in Suetonio, ita ut procedente per librum labore paulatim corrector segnior factus esse videatur. memorabile tamen est correxisse eum non solum textum cum ipsius librarii et correcturis et miniaturis (veluti notam Pontani in margine f. 47^v positam), sed etiam glossatoris B¹ additamenta, unde hoc eum recentiorem esse manifestum est: v. gr. f. 7^r in versu Iuvenaliano ad Dial. 9, 20 adscripto B¹ exaraverat *anabactra*, B² correxit

anabathra, f. 8^r cum **B**¹ e verbis Dial. 10, 19 *elegiorum lascivias* enotaverit *elegia*, **B**² radendo mutandoque inde effecit *elegii*, f. 48^v **B**² et in textu et in glossatoris nota marginali *Sescennius* mutavit in *Fescennius*. permagna huius correctoris emendationum pars ita comparata est, ut aut lectiones Pontano vel codici Leidensi propriae corriganter ad reliquorum codicum (ω) fidem aut loco lectionis apographi **X** reponatur lectio alterius familiae **Y** plerumque verior, quamquam paucis locis etiam deteriorem inde depropmpsit (veluti Germ. 2, 13 pro *ei filium* **XE** reponens *et filium ex Y* aut ibid. 38, 12 pro *solo* *in ipso vertice* **XE** cum **Y** scribens *in ipso solo vertice*). quae ut aliquibus exemplis illustrentur, vide hos locos:

B falso	B ² ω recte
Dial. 1, 4 eloquentia	eloquentiae
3, 11 emisit	omisit
13, 17 alligat	alligati
13, 30 mei	mea
22, 15 limine	lumine
38, 5 competendi nationes	comperendinationes
Germ. 12, 7 supplicia	flagitia
17, 4 fluitatem	fluitante
28, 16 citra affectationem	circa affectationem
31, 16 aliqua rura	aliqua cura ¹⁾
45, 39 degeneratur	degenerant
Suet. 30 p. 127, 2 redigerent	redigeretur.

alterius autem seriei, qua **B**² exemplaris **X** scripturam mendosam a **B** receptam ex **Y** emendat, vide haec exempla:

X falso	B ² Y recte
Dial. 7, 17 non	nomina
16, 35 uidetur	uester
19, 27 et potestate	ui et potestate
20, 6 dicentes	dicentem
21, 34 qui	quia

¹⁾ falsum esse quod Muellenhoffius dicit etiam in **A** primitus *rura* scriptum fuisse, codice mea gratia inspecto testatur Christianus Huelsen amicus, in **A** ab initio nihil nisi *cura* fuisse docens.

26, 19 post se	posse
29, 15 inuenires	inuenies
37, 18 curarum	causarum
Germ. 6, 8 immensum	in immensum
12, 10 uindicauit	uindicatur
17, 5 ferunt	gerunt
30, 1 ulera	ultra
38, 8 fusi	Fosi
45, 36 gens continuatur	gentes continuantur
Suet. 3 p. 102, 13 Catullo	Catulo
25 p. 121, 11 profluit	profluxit
28 p. 124, 13 Epidici	Epidii

iustissimum autem de correctoris **B**² indole iudicium feremus respectis iis lectionibus, quibus ille scripturam familiis **XY** (in Germania **EXY**) communem ideoque ipsi archetypo tribuendam correxit e coniectura aut sua aut aliena. multis sane locis **B**² textum interpolavit, lectionem archetypi leviter corruptam ita emendans, ut a genuina scriptura longius recederet, veluti Dial. 8, 15 genuinum *angustiae rerum*, quod invenit Lipsius, in archetypo abierat in *angustia ereptum* (sic **B** cum **ω**), **B**² coniecit *angustia parentum*, quod idem etiam Rudolfus Agricola proposuit; Germ. 40, 1 e vocibus *contra Langobardos paucitas nobilitat ultima ob similitudinem exitus praecedentis vocabuli* in Hersfeldensi corrupta erat in *nobilitas*, unde **B**² effecit *contra Langobardis paucitas nobilitas*; Suet. 25 p. 122, 5 ex *anasceuas et cata-sceuas* (id est ἀνασκευὰς et κατασκευὰς) **B**² fecit *anascenas et catascenas*. nonnumquam coniecturis otiosis temptavit quae sana erant, veluti Dial. 5, 14 reponens *solicite pro societate*, 7, 12 *notat pro vocat*, Germ. 8, 7 *nubiles pro nobiles*, 39, 12 *patentia pro parentia*, Suet. 11 p. 110, 3 *miretur pro miratur*. sed occurrit etiam non parva series emendationum vere egregiarum quasque iure editores cautissimi in textum recipere non dubitaverint. veluti Dial. 10, 6 *nedum pro medium*, 19, 17 *odoratus pro adoratus*, 36, 22 *parabat pro probabat*, Germ. 28, 11 *ab Osis pro a Boiis*, 46, 6 *conubiis mixtis pro conubiis mixtos*, Suet. 2 p. 101, 12 *generque Aelii pro gener Q. Aelii al. quarum emendationum pars cum etiam in aliis libris manuscriptis legatur (in primis in codicibus Vindobonensi bibl. Caes. Pal. 49 et Turicensi bibl. canton. C 56*

recentissimo), haud paucae occurrant in editionibus Francisci Puteolani, quarum prior Mediolani prodit circa annum 1475, altera Venetiis a. 1497, unde **B²** suas correcturas sumpserit ¹⁾ vellem hac occasione data ad liquidum perducere potuissem; sed est quaestio nimis intricata, quae nisi excussis omnibus trium librorum et codicibus et editionibus vetustioribus solvi non poterit, relinquendaque ei, cui amplior materia suppetet.

Primarium codicis Leidensis pretium in eo constitutum est, quod insigne nobis praebet documentum studiorum a doctis Italis renascentium litterarum aevo in transscribendis explicandis emendandis scriptoribus antiquis nuper repertis positionum. ad ipsam recensionem cuius auctoritatis sit, virorum doctorum, qui multi hunc librum usurpaverunt ²⁾, sententiae in partes satis diversas abierunt. nam cum ii, qui primi hunc librum adhibebant, Ludovicus Tross, Ioannes Ferdinandus Massmann, Franciscus Ritter paene omnem recensionis salutem ab eo solo sperandam esse censerent, qui secuti sunt editores, e quibus Augustum Reifferscheid, Adolphum Michaelis, Alfredum Gudeman nominare sufficit, multum de eius laude detraxerunt, et Carolus Muellenhoff, quo diutius in emendanda Germania versatus est, eo iniquius de Leidensi iudicavit. certe tamen in recuperanda apographi **X** memoria Leidensi carere nullo modo possumus, quamquam eum integritate libro Vaticano **A** religiosius descripto cedere ut iam ante facile perspici poterat, ita nunc edito libro Aesino plane perspicuum est; neque hoc miros nos habere potest, qui vide-rimus, codicis textum triplicem recensionem aut si dicere mavis interpolationem passum esse Pontani, librarii, correctoris. sed cum mei munera sit historiam codicis enarrare, non futuro horum librorum editori provinciam suam prae-ripere, verbum non amplius addo.

¹⁾ unum in margine adnotabo, quod fortasse ad opellam correctoris **B²** recte aestimandam facere possit, Dial. 22, 7 eum duplum praebere emendationem, pro vera archetypi lectione *laetiores* primum quidem reponentem *lectiores* (sicuti etiam 23, 23 *lectissima* pro *laetissima* scripsit), deinde cum Puteolano *latiores*.

²⁾ qui viri docti quo anno librum Leidensem excusserint tabula docet in scheda codici praefixa perscripta, quae haec nomina exhibet: L. Tross (1840), F. Ritter (1842), F. Ritschl (1842), I. F. Massmann (1847), C. L. Roth (1857), L. Schopen (1860), A. Reifferscheid (1860), A. Michaelis (1863), K. Meiser (1870), J. Gantrelle (1873), A. Holder (1875), L. Urlichs (1876), E. Baehrens (1881), J. Cornelissen (1885), J. J. Hartman (1893), C. Zangemeister (1893), G. Wissowa (1904).

*Le Sanguinem
quod*

Super et gressus manus imponant, & bens haec obib-

MIII. Etie.

*Et
50. Elio.*

I quoque omnes,

ACADIVGD

Ex Legato Viri Clariss. JACOBI PERISONII.

Hos libellos Iouianus pontanus excuppsit
nuper adinuentos et in luce relatos ab Enoc
Asculano. quaqua satis mendoſos. } M. CCCC.
lx } martio mſe

† Super ægros manus imponent & bene habebūt.

† Eſus Mariæ filius mudiſſalutis & dñi pmerita
B. Vincetū cofefforū ſit tibi clame, et pugnare. (Benedic)

CORNELII TACITI DIALOGVS DE ORATORIBVS INCIPIT

Sæpe ex me requiris Iustæ Fabi cupr cū
præiora secula tot eminentiū oratorū inge-
nii gloriaq; flouerint nostra potissimum
vitas deserta et laude eloqñtia orbata. uix
nomen ipsum oratoris retineat. Neq; enim ita
appellemus nisi antiquos. Horum autē temporū
diserti causidici et aduocati et patroni. et qd
uis potius quā oratores uocatus. Cui pœnitatio-
nes respondere. et tā magna questionis pondus
exciperet ut aut de ingenio nřis male existi-
mandum si idem assentiū nō possumus aut de
iudicij si nolumus. uix hercule audere si mihi
mea sententia pferēda ac nō disertissimorū ut
nřis t̄pribus hominū sermo repetendus eēt. qđ
eandem hāc q̄stionē p̄tractantes iuuenis admo-
dum audiri. Ita non ingenio sed memoria et
recordatione opus est. ut que a p̄stantissimis
uiris et excogitata subtiliter et dicta grauitate
acepi. cū singuli diuersas uel easde sed probabiles

memoria
memori

ACAD. LYG'D

Cito Tragedia

quos utrosq;

Dicis semota.

causas afferrant dum formā sui quisq; et animi
et ingenii peddaret. iisdem nūc numeris. iisdēq;
rationibus psequar. sequato ordine disputationis.
neq; eīm defuit qui diutissim q̄q; partē susci-
peret. ac multū vexata et ipsa uertustate
nōrum tōrum eloquentiā antiquorū ingenii
anteferrent. Nam postero die quā Cupidius
maternus catonē recitauat. cū offendisse po-
tentiuī aiōs diceretur. tanquā in eo tragedie
argumento sui oblitus. cantū catonē cogitasset.
eaq; de re p̄ urbem frēqns sermo haberetur
ut neptū ad eum. M. ap̄. et Julius secundus
celeberrima cū ingenia fori n̄i. quos ego in
iudiciis nō utrosq; modo studiose audiebam
sed domi quoq; et in publico assectabam. misa
studiorum cupiditate. et quodā ardore uiu-
nili. ut fabulas q̄q; eorū et disputationes. et ap-
cana semotē dictionis penitus exciperet. quāvis
maligne pleriq; opināt̄ etup. nec secundo p̄mptū
esse sermonē. et appū ingenio potius et uina-
tus. quā institutione et l̄is famā eloquentiā
consecutū. Nā et secundo purus et p̄ssus et in

quantū satis erat p̄fliens sermo nō defuit. et
Aper cū exauditione imbutus cōtēndebat potius
lrās quā nesciebat: tanquā maiore industrie et
laboris ḡtiam habitus. si ingenium eius nul-
lis alienarū artū admiculū ^{ad} inniti uidet-
tur. Igitur ut in frācum cubiculū Materni se-
dēntem ip̄um quē p̄fidie fecit aequaliter librū
intra manus habentē dephendimus. Tu secundus.

Nihil ne te inq̄t Matr̄ne fabule malignorum
teffent: quo minus offensas catonis tui ames.
An ideo librū istū apphendisti ut diligētus
recteferes: et sublatissimā p̄faūḡ interpret-
ationi materia dederūt: emitteres Catonē
nō qđem meliore: sed tam securore: Tu ille.
Leges tu quid Maternus sibi debuerit et
agnosces qđ audisti. quodsiqua ēmisit Cato se-
quēti p̄ecitatione Thieses dicet. hāc enī tra-
gediam disposui iā et int̄a me ipse forma-
ui. atq; ideo maturare libri huius editionē
festino ut dimissa p̄prioē cura nouę cogita-
tioni toto p̄ceptoē incubam. Adeo te exage-
dit iste nō faciant inq̄t Aper quomin⁹ omissus

fabulas

+

negociū importasses

hac

Augustus

orationū et causarū studiis omne tempus. m.
circa medeā ecce nūc circa thieſtem consumas.
cū te tot amicorū cauſe. tot coloniarū et mu-
nicipiorū clientelē in forū uocet, qbus uix suf-
feceris etiā si nō nouū tibi ipſe negotiū impo-
tasses. Domiciū et Catone. id est nřas qq; histori-
as. et romana noīa grecorū fabulis aggregares.
et Maternus. Perturbaber hac tua seueritate
nisi frequens et assidua nobis cōtentio iā prope
in consuetudinē uertisset. nā nec tu agitare
et insequi poetas intermittis. et ego cui desidia
aduocationū obuicis quotidianū hoc patrocinū
defendende aduersus te poetics exerceo. Quo
letor magis oblatū nobis iudicē q me uel in fu-
turu ueret uersus facer uel qd iam p̄dem opto
sua qq; autoritate cōpellat. ut omisis forensiū
causarū angustiis in qbus mihi satis super q;
sudatū ē, sanctiore istā et Augustiore, eloqñ-
tiam colā. Ego uero inq secundus ante quā me
iudicē Aper recusat. faciā qd pbi et moderati
iudices solent. ut in his cognitionibus excuset
in qbus manifestū ē alterā apd eos partē gratia

pualere. q̄s eīm nescit nemine mibi cōuictio
rē esse. et usu amicitiē et assiduitate contu
bernii quā Galeriu Bassum. cū optimū virū
tū absolutissimū poēta. posso si poetica accusat̄
nō aliū video rē locupletiorē. Securus sit iqt̄
Aper et Salerius Bassus. et q̄s q̄s aliū studiū pot
ticē et carminū gloriā fouet. cū causas agere
nō possit. Et ego eīm quatenus arbitriū lūshu
ius inueniri non patiar. Maternū societāte plu - soliātē
rimū defendi. sed ipsum solū apud eos argua
qd̄ natus ad eloq̄ntiā virile et oratoria q̄ pat̄
simul et tuepi amicitias/assessore necessitatēs/
cōlecti pūicias possit. amitti studiū quo nō
aliud in ciuitate nřā uel ad utilitatē fructuo
sus. uel ad dignitatē amplius. uel ad urbis
famā pulchrius. uel ad totius impī atq; oīum
gentiū notitiā illustrius excogitari potest.
nā si ad utilitatē uite. oīa consilia factaq; no
stra diligēda sunt. qd̄ ē tutius quā ea excep̄
aptē. qua semp armatus p̄sidui amicis. opem
alienis. salutē p̄clitātibus. iūdis uero et ini
micis metū et terrorē ulgo ferat. ip̄e securus

Salerium

DE UTILITATE

eloquentias

VTE

pote

securus

Epri Alare

INCYDV.M.

DE VOLVDTATE
Eloquentie

et quada uelut perpetua potētia ac potestate
munitus. cuius uis et utilitas rebus prosperis
fluetibus aliquā ^{plido} profugio et curta intelligitur.
Si p̄p̄rū periculū ^{irrepas} incepit. nō hercule loquac
gladius in acie firmius munim̄tū quā reo et
pericitati eloq̄ntia p̄sidium simul ac telū q̄
ppugnare pariter et incessanter uel in iudicio si-
ue in senatu sive apud p̄ncipē possit. Quid
aliud infestis patribus nup̄ Eprius Marcellus
quā eloq̄ntiā suā opposuit? q̄ accictus et mi-
nax disertā qđem sed inexcitatā et eius-
modi certaminū rude heluidii sapientiam
elusit. plura de utilitate nō dico. cui parti
minime cōtradictuū Maternū meū arbi-
trori Ad uoluptate oratoris eloq̄ntie trās eo /
cuius iucūditatis nō uno aliquo momento
sed om̄ibus prope diebus ac ppe oībus horis
cōtingit. Quid eīm dulcius libero et inge-
nuo aīo et ad uoluptates honestas nato quā
uide se plena semper et frēq̄ntē domum
suā cōcussu splendidissimorū hōrum. Idq;
scire nō pecunie nō orbitati nō officii ali-

cuius administrationi; sed sibi ipsi dari: istos quā
immo orbos et locupletes et potentes uenire ple-
rūq; ad iuuēnē et pauperē ut aut sua, aut ami-
cosū discrimina cōmendent. illa ne tāta in-
gentiū opum ac magne potētis uoluptas; quā
spectat̄ hoīes ueteres et senes, et totius orbis
grā submixos; in summa pēpū oīūm abūdantia;
cōfidentes: id qā optimū sit se nō habere. Jam
uego qui tegatosū comitatus et egressus: que
in publico species: que in iudiciis ueneratio:
qd id gaudiuī consurgēdi assistēdiq; interpre-
centes et in unū conuersos: corū populi et
circū fundi corā: et accipēt̄ affectū quā docūq;
oratos induerit. Vulgata dicentū gaudia.
et impitorū quoq; oculis exposita per cēso. Illa
secretaora et tantū ipſis orātibus nota, mai-
ra sunt, siue accurata meditataq; pfect o-
rationē / Est qddam sicut ipſius dictionis ita
gaudii pondus et cōstātia; siue nouā et re-
centē cuiā nō sine aliqua trepidatione aūs
attulerit ipsa sollicitudo cōmendar euentū
et lenocinatur uoluptati. sed extēporalies

comitat⁹

meditat⁹

lenocinat⁹

e Laborent'

favorabilis

audacij atq; ipsius temeritatis uel precipua
iucunditas est. nā ⁱⁿ ingenio quoq; sicut i aggr
quāquā alia diu seratup atq; elaboretup,
oratoria tam quē sua sponte nascutup.
Eqdēm ut de me ipse fatear, nō eū diem
letioreē egi quo mihi latus clavis oblatus ē
uel quo homo nouus et in ciuitate minime
fauorabili natus questurā aut tribunatu
aut p̄tuā accepi; quā eos qbus mihi pro me
diocritate huius quāculēcūq; in dicēdo fa
cultatis aut reū p̄spere defendere aut ap
centū viros cām aliquā foeliciter orare, au
apud p̄ncipē ipsos illos libertos et p̄curato
res p̄ncipum tueri et defendere datur. tu
mīn supra tribunatus et p̄tuas et cōsula
tus ascendere videor. tu abire. Quod si nō
in alio oricup nec ⁱⁿ codicillis datur, nec cū
gratia uenit, qd fama et laus cuius artes
cū oratorū gloria cōparāda ē: qui nō il
lustres et in urbe nō solum apud negociosos
et rebus intētos, sed etiā apud uacuos et
adolescētes qbus modo recta in doles ē, et

quorū nō prius et bona spes sui. quorū nō prius pa-
recet liberis suis ingerūt quos se prius uulgas qq;
impitū, et tunicatus hic populus trāseūces noī
notat p̄uocat. et dīgito dēmōstrat. Aduens qq; et pere-
grini iā in municipiis et coloniis suis auditos
cū p̄mū urbem attigerūt regnūt ac uelut a-
gnoscēt cōcupiscūt. Ausim contendēt Marcel-
lum hūc & prop̄um de quo modo locutus suū, et
crispū bibui (libentius eīm nouis et recētibus
quā remotis et obliteratis exemplis utor) nō mi-
nus ēē in extremis partibus tēfārū quā caput
aut uerellis ubi nati dicūtūt. nec hoc illis alteri
ter millies sestertiū p̄stat. quāquā ad has ipas opē
possunt uidēti eloq̄ntiē beneficio uenisse. Ipsa elo-
quētia cuiusnum et celestis uis multa qdē om-
nibus seculis exēpla edidit: ad quā usq; fortuna
hoīes ingenii uiribus puenerūt. Sed hēc ut sup̄
dixi proxima. et q̄ non auditu cognoscēda, sed
oculis spectāda habetēmus. nā quo sordidius et
abjectius nati sunt / quoq; notabilior paupertas
et angustia p̄ceptū nascentes eos circūsteterūt
eo clariora, et ad demōstrandā oratorię eloquētię

utilitatē illustriora exēpla sunt. qd̄ sine cōmenda-
tione nataliū sine substātia facultatū neuter
moribus egregius. alter⁹ habetu qq; corporis con-
tēptus p̄ multos iā annos potētissimi sūt ciui-
tatis. ac donec libuit p̄ncipes fori. nūc p̄ncipes
in cæsarī amicitia agūt. fejūtq; cūcta' atq;
ab ipso p̄ncipe cū quada' reuerēta diligūtus.
qa vespasianus venerabilissenex et patētissim⁹
ueri bene intelligit et coeteros qdē amicos suos
h̄is niti q̄ ab ipso accepint. q̄q; ipsi⁹ accumulare
et in alios congerere prōptum ē. Marcellū aut̄
et Crispū attulisse ad amicitiaā suā qd̄ nō a
p̄ncipe accepint nec accipi possit. minimū ite-
tot ac tāta locū optinet imagines ac tūculi et
statu⁹. q̄ neq; ipsa tam̄ negligūtus tā hepcule
} quā diuiti⁹ et opes quas facilius iuuenies q̄ uitu-
peret. quā qui fastidiat. his iugis et honorib⁹
et ornamētis et facultatibus referetas domos
et opū uidemus. q̄ se ab inētūtē adolescētia causis
forētibus et oratorio studio dederūt. nā capmia
et uersus qbus totā uitā matern⁹ insumere
optat (inde eīm omnis fluxit oratio) neq; di-

patētissimus ueni.

fastidiat

insumere uitā

gnitatem ullā autoribus suis conciliat. neq; utili-
tates alunt. uoluptatem autē brevē. laude manē
et instructuosa consequūtur. Licet hęc ipā et q̄
deinceps dicturus sū aures tuę Māterne respu-
ant. Cui bono ē si apud te Agamēnon aut Jason
diserte loquut̄. q̄s ideo domū defensus et tibi
obligatus redit. Quis Coelestū n̄um egregiū
poeta, uel si hoc honorificētus ē p̄clarissimū
vate deducit aut salutat. aut p̄sequitur. n̄epe
si amicus ē, si propīquus. si deniq; ipse in aliqd
negociū inciderit ad hūc secūdū recurret
aut ad te Māterne, nō qa poeta es. neq; ut pro
eo uersus facias. hi eīm Basso domi nascūtus
pulchri qđem et iucūdi, quorū tam hic exitus
ē ut cū toto āño p̄ om̄s dies magna noctū par-
te unū librū excudit, et elucubravit, pogat̄
ulgo et ambię cogatur ut sint q̄ dignētū au-
dīce. et ne id qđem gratis, nā et domū mu-
tuatur, et auditoriū exequit, et subsellia
cōducit, et libellos dispergit, et ut be- ja -
tissimus recitationē eius ē -
uentus p̄sequatur, om̄s ista

laus

cui bono ē

Iuv.
Maculonus cōmodat ḡas
de lōgē ferrata domi ser
uare iubue
domū mutuat
Et q̄ cōducto pendent
Anabathra tigillo.

Bassus a. vesp.
donatus

ppriar' ingeūm

Silua placet musis.

Q' d' g'ritur saceris nisi tantū
fama poētis?

ītra unū aut alterū diē uelut in herba uel
flore per cepta ad nullā cepta et solidā per -
uenit frugē: nec aut amicitia inde perfert
aut clientelam aut māsusū ī aīo cuiusquā
beneficiū sed clamore uagū et uoces inanēs
et gaudiuū uoluere. Laudauim' nup ut mirā
et eximia vespasiani liberalitatē qd' qngēta
sestercia Basso donasset. pulcrū id qdem indul -
gentiā pncipis ingenio mereti. quāto tamen
pulcrius si ita res familiaris exigat se ipūm
coleper. suū ingenuū ppiciare suā expiri Liber -
tate. Adiuce qd' poetis simodo dignū aliqd elab -
orar' et efficere uelint. relinquēda conuer -
satio amicorū et iucūditas urbis deserēda coe -
teria officia. et ut ipsi dicūt in nemora et lucos
idest in solitudinē recedendū ē. ne opinio qd'
et fama cui soli seruiūt. et qd' unū ēē p̄cium
laboris sui fatentur atq; poetas quā oratores in -
sequtur. qm̄ mediocris poetas nemo nouit. bonos
pauci. quādo ēm̄ rariissimārū recitationū
fama in totā urbe penetrat. ne -
diū ut p̄ tot puēias īnotescat!

quotus q̄sq; cū ex hispanā uel asia, neqd de gallis
n̄is loquar in urbem uenit Salerū Bassū req-
rit, acq; adeo si quis reqr̄it et semel uidit, t̄pā -
sit et cōtentus ē ut si pietus aliquā uel sta-
tuā uidisset. neq; hūc meū sermonē sic accipi
uolo tanquā eos qbus natura sua oratoriū m-
genium denegauit, deterreā a carmībus, sīm
in hac studiorū parte, oblectat̄ oculū et nome
in seip̄ possunt fam̄. Ego uero oēm eloq̄ntia
om̄esq; eius partes sacras et uenerabiles puto
nec solum coturnū uīum aut heroi ci carmī
sonū, sed lyricorū q̄q; iucūditatē, et elegior̄
lascivias, et iamborū amplitudinē, epigrāma-
tū lusus, et quācūq; alia sp̄m eloq̄ntia hēat
an̄ponendā coeteris aliapū artū studiū credo
Sed tecū m̄ Mæcenne pes ē, qđ cū natura
tua in ipām artē eloq̄ntie ferat, erras̄ mauis
et summa adeptus in leuioribus subsistis, ut si
in ḡrcia natus essem, ubi ludicras q̄q; artis exer-
cep̄ honestū ē, ac tibi Nicostrati robur acuīte
du dedissent, nō patet̄ imanes istos et ad pu-
gnā natos lacertos, leuitate ractuli, aut ractu

fam̄ nom̄ in-
serere.

& Legii

in pluriore

Nicostratvs

Ifructus numerēt. qd nō in se repit nec sedēt
qā ostium litigatōt nec inter sordes ac La-
ctimas reorū cōponūtūt. sed secedit aūs in
loca pura atq; īnocētia. frutusq; sedibus sac̄.
hęc eloq̄ntię p̄mōdia. hęc penetralia. hoc pri-
mū habitu cultuq; cōmoda mortalib⁹ et ista
casta et nullis cōtacta uiciis pectora influxit.
Sic oracula loq̄bantūt. nā lucrosę huius et
sanguinatis eloq̄ntię usus recens. et malis
morib⁹ natus. atq; ut tu dicebas Aper in locū
celi raptus. coeterū felix illud. et ut mor⁹ nō
loquas aureū seculū et oratorū et cōminū
inops poetis et uatibus abūdabat. q̄ bñfacta ca-
nerēt. nō qui male admissa cōfenderēt. nec ullus
aut gloria mor⁹ aut augustior honor p̄-
mū apud deos quorū p̄ferre respōsa. et interēt
epulis ferebātūt. deīn apud istos dūs genitos fa-
ciosq; reges. inter q̄s neminē causidicorū. sed
orphae ac līnū. de si int̄ospicar⁹ altius uelis ipm
apollinē accepim⁹. uel si hęc fabulosa nimis et
cōposita uideātur. istud certe m̄ cōcedis Aper.
nō minore honorē homero quā demostheni ap̄

Sanguinans et
loquenter

ne aut illa
clamor

Homeruſ honor
Demosth

posteros. nec angustioribus terminis famā eū -
rypidis aut Sophoclis quā lysē aut hypodis in -
cludi. plures hodie repies q̄ Ciceronis ḡtiam
quā qui virgilii detrectat. nec ullus Asinii au -
t̄ Messale liber tā illustris ē quā medea Ovidij
aut Varii Thes̄es. Ac ne fortunā qdē uatu -
et illud felix cōtubernū cōparas timueri
cū inq̄ta et anxia oratorū uita; licet illos cept̄ -
tamina et pericula sua et coetus euexerit: ma -
lo securū et getū virgilii secessū. in quo tamē
neq; apud diuū Augustū grā capuit. neq; ap̄
po. ro. notitia. Testes Augusti epte. testis ipse
populus. q̄ auditis in theatro virgilii uersibus
suffrēxit uniuersus. et forte pñtem spectatēq;
virgilii ueneratus ē sic quasi Augustū. n̄ enīs
qđem t̄pibus Secundus pomponi? Afro domitio
uel dignitate uite. uel ppetuitate famē cessē -
rit. nā Crispus iste et Marcellus ad quorum
exempla me uocas qđ habet in hac sua fortuna
cōcupiscendū: qđ timet: an qđ timetur. qđ cū
quotidie aliq rogētur. ii qbus p̄stat. idignat̄
qđ alligati cū adulatoe. n̄ imp̄atibus unq satis

ciceronis
virgilii
Asinii
Messale
Ovidii
Varii

virgilio a po. ro.
app L a v s y m.

F. u PON.

qđ ad curiales et
aulicos p̄cipū totū
pertinet uide.

sequi uidentur. nec nobis satis liberi. que hęc
summa eorum potētia ē: tantū posse liberti solet.
Me uero dulces ut virgilius ait muse remotū
a solitudinibus et curis. et necessitate q̄tidie
aliquid cōtra aūm faciēdi in illa sacra illa osq;
fontes ferāt nec insanū ultra et lubricū forū
famaq; ^{pallen} palante t̄ epidus expiāt. nō me fremi-
tus salutātum. nec anhelans libertus excitet.
nec incertus futuri itestāntū p̄ pignore scriba-
nec plus habeam quā qd̄ possim cui ueli relinque-
quādoq; eīm fatalis et meus dies uerāt. statuar-
q; tumulo nō moestus et atrox sed hilaris et
coronatus. et pro memoria meā nec consulat
q̄squam nec roget. Vix dū finierat Maternus
cōcitatus et uelut instictus. tū ^{urbān} Libani messa-
la cubiculū eius ingressus ē suspicatusq; ex
ipā intentione singulorū aliorū inter eos ē
sermonē. nū parū tempestiuſ īqt̄ interueni
secretū cōsilii et cause alicui meditatione
traccātibus. Minime minime inq̄ secūdus
acq; adeo uelle matruis īter ueniss. delectas-
set eīm te. et Apri n̄i accusatissimus sermo /

Neq; eīm lacrimanda
poete mors cui ppetuo
fama superstes erit

. cū mat -
s

cū Maternū ut orne ingenū ac studiū suum
ad causas agendas cōcepterat, ex optatus ē, et
materni pro casinib[us] suis leta, utq[ue] poetas
defendi decebat audentior, et poetarū quā
oratorū similior oratio. Me uero inq[ui]t, et sepi-
mo ipse infinita uoluptate affecisset. atq[ue] id
ipūm delectat, qd uos uiri optimi et tēporū
nōsorū oratores nō forensibus cantū negotiis
et declamatoriō studio ingenia uisa exerceatis,
sed eiusmodi etiā disputatiōes assumitis. q[ui] et
ingeniu alut et eruditiois ac l[et]rāp[er]ū iucundis
simū oblectantum cū uobis q[ui] illa disputatis
tu afferūt, tu et iis ad quoru aures puenepit.
Iraq[ue] hercle nō minus p[ro]bas video ite secude
qd Iulii Asiatici uitā cōponēdo spem hōibus fe-
cisti plurimū eiusmodi libropū, quā ī Appo qd
nō dū ab scolasticis cōtrouersi recessit. Et ocū
fūt maiult nouopū rhetorū morte, quā ut-
terū oratorū consuetudine. Tū Aper. nō desi-
nis Messala uetera cantū et antiqua mirari
nōsorū aut tēporū studia uppidesq[ue] atq[ue] cōtemnesq[ue].
nā hūc tuū sermonē sepe excepti cū oblitus/et.

Iulii Asiatici vita
a Iulio secundo
mandata trīs.

tus et fr̄is tui eloq̄ntie nemine hoc t̄pē oratōrē
esse cōtenderes. antiquis eo credo audacius q̄t
malignis iūs opinione nō uerebaris. cū ea ḡiam
quā tibi alii concedūt ipse tibi denegares. Neq;
illius inq̄t sermonis mei p̄enitētiā ago. neq; au
secūdū aut Māternū aut te ip̄m Ap. quāquam
interdū cōtrariū disputes. aliter sentī credo.
ac uelut impetratū ab aliq̄ uſum ut cāshui
infinite differētis scrutetur ac reddat. q̄s
mecū ipse plerūq; cōnqro. et qd̄ quibusdā so
latio ē m̄ auget q̄stionē q̄a uideo et gratis ac
cidisse ut longius absit. eschine et demosthenē
sacerdos iste emittet. et si q̄s aliis ephesū uel
mytilenais cōcentus scolasticoū et clamorib;
quatit. quā Afer aut Africanus aut uos ip̄i a
Cicerone aut Asinio recessistis. Magnā inq̄t
Secūdus et dignā tractatu q̄stionē mouistis.
sed q̄s ea iustius explicabit quā tu. ad cuius
sumā eruditionē et p̄statissimū ingenii cupa
quoq; et meditatio accessit. Et messala. apiam
inq̄t cogitatōes meas si istud a uobis an ip̄petra
uero. ut uos q̄q; sermonē hūc n̄fum adiuuetis.

pro duobus inq̄t Maternus p̄mitto. nā et ego
et secundus exeq̄mūr eas partes quas itelle
x̄spimus te nō tam omisissē. quā nobis reliq̄
se. Appū eīm̄ solere dissentiū et tu paulo an̄
dixisti. et ipsū satis manifestū ē iādudū ī
cōtrapū accīgi. nec equo aiō p̄ferre hāc no-
sq̄ā pro antiquū laude cōcordia. Nō eīm̄
inq̄t Aper iāuditū et īdefensū seculū n̄rūm̄
patrias/ ac uſa cōspiratōe dānari. Sed hoc p̄mū
īterrogabo. quos uocetis antiquis. quā oratorū g-
tate significatione ista determinetis. Ego eīm̄
cū audio antiquos quos dā ueteres/ et oī natō
intelligo. Ac m̄ uersatūr an̄ oculos vlixes ac
nestor. quorū etas mille fere et trecētū
annis seculū n̄rūm̄ antecedit. Vos autē demo-
schenē et hypiclē p̄feratis q̄s satis cōstat ph̄n-
lippi et alexadri t̄pib⁹ floruisse. ita tam̄
uit utq̄ sapientes ēēnt. Ex q̄ apparet nō mitto
plus q̄a trecētūs ānos interēt̄ inter n̄ram
et demosthenis ḡtate. qđ spatiū t̄pissi ad
infirmitatē corporū n̄porū referas fortasse
longit̄ uideatus. si ad naturā seculorū ac

APRI SERMO

M. M. M.

hypicles et Demosthen.
alex. et Phil. t̄pibus

a. Demosth. ad ta
cium Anni CCC.

Annus magnus

Men. Agrippa ut
tutissimus ora
tor.

Cicero hirtio &
pansa coss. occ
ci s v s

Aug. coss. suffecti
Pedius

Aug. ann. Lviii
r. p. rexit

respectu immensi huius qui p̄quabreue et in p-
ximo ē. nā si ut Cicerō in Hortensio aut scribit
is ē magnus et uetus annus q̄ eadē positio coeli
siderūq; q̄ cū maxime ē rursū existet. is q; ^{m c}
annus horū quos nos uocam̄ annorū XII. viii.
lvi. cōlectitus incipit demosthenes uestor
quē uos ueratē et antiquū fingitis. nō solū
eod̄ anno quo nos sed frere eod̄ mense extulisse.
Sed trās eo ad latinos oratores in qbus nō Me-
nenui ut puto agrippā q̄ potest uideri antiquū
nō orū t̄prum desertis anponere soletis. Sed
Cicerone et cesare et coelii et caliuī et
Brutū et Asinū et Messalā. q̄d antiq̄
potius t̄pibus ascribatis quā n̄is nō uideo.
nā ut de Cicerone ip̄o loquar. his triū n̄epo
et p̄asa consulibus ut tyro libatores ei⁹ s̄p̄f̄t
vii idus occisus ē. quo anno d̄iuas Arrius
in locū panse et hirtui se et q̄ sp̄ctuī cons̄.
sufficit. statue nouē et q̄iquagātq̄ t̄madi
qbus mox diuis Aug. rem p̄uiseptimales iuxta
Tiberii tres et uiginti et pp̄q̄ quadrigemini de
Caii ac bis quater nos denios. Claudio et Gerdus

viii

ānos. atq; istū Galbē. et othonis et vitellii longū
et unū ānum. ac sextā iā foeliciſ huius pnci-
patus stationē, qua vespasianus. r. p. fuit/
Centū et decē anni ab intēritu Cicerōis in
hūc diē colliguntur. unius hōis etas. nā ipē ego
in brytānia uidi senē q se fateretur / et pugnē
int̄fuisse. qua cēſare īferentē aſma bri-
tānię. accep̄ litoribus et pelleſ aggressi ſt. Ia-
ſieu qui aſmatus. C. cēſari tēſtit, uel capti-
uitas uel uolūtas uel fatū aliqd in urbe ptra-
xisset / et qdem cēſare ipm et ciceronē audī-
potuit / et nr̄is q̄q; actionibus int̄erēt. p̄mo,
qdem cogiatio ipſi uidicis plerosq; senes q se a-
diuo quoq; Aug. ſemel atq; itēpū accepisse co-
giaciū narrabat. Ex quo colligi potest / et Cor-
uinū ab illis. et Aſiniū audiū potuisse. nam
Corunus ī mediū usq; Aug. pncipatū. Aſini
penē ad extreμū durauit. ne diuidatis ſeculū
et antiq̄ſ ac ueteres uocetis oratores / quos eo-
rūdem hōiūm auſes — agnoscet /
ac uelut cōuincet et
copulat̄ potuſt

sexta statio
principatus. ambī
ostendū

A. morte Cicerōis
ad sex. ānum vesp.
ſt. anni. C. x.

Annosus Homo

cōgariū

Coruinus. et Aſini
Aug. epibvs

Eloquētis gna cū
temporibus
mutari

;

Diversorū oratorū
comperatio.

Dicitur

Hęc ideo p̄dixi ut siqua ex horū oratorū fama
gloriaq; laus t̄pibus adq̄ritur, eādē docere n̄
medio sitā et p̄piorē nobis quā Sergio galb̄
aut. C. carboni quosq; alios merito/antiquos
uocauerim⁹. Sūt eīm horridi et ipoliti et rudes
et īformes et q̄s utinā nulla parte imitatus ēt
Caluus uestes. aut Celius. aut ip̄e Cicero. Ager
eīm fortius iā et audētius uolo. si stud aīpre-
dixero mutari cū t̄pibus formas q̄q; et gna di-
cēdi. Sic catoni seni cōpatus. C. gracchus, plaeior
et uberior. sic gracchō politior et ornatiōr cras-
sus. sic utroq; distictior, et urbāior, et altior
Cicero. Ciceronē mitior Coruīn⁹ et dulcior et
ī uerbis magis elaboratus. nec q̄ro q̄s disertissi-
mus. hoc īteq; p̄basse cōtentus sū. nō ēē unū
eloq̄ntis uultū. Sed illis q̄q; quos uocatis anti-
quos p̄tes species dephendi. nec statī detersus
ēē qđ diuersū ē. vicio aut̄ maligntatis humānę
uetera semp in laude, p̄nīcia in fastidio ē. nū
dubitam⁹. Tūentos q̄ pro catone appū
cæcū cōstat magis miraretur. Satis
ne Ciceroni qđē ob-

trectatores defuisse quibus inflatus et tumes nec
suis pressus, sed supra modum exultas, et supflues
et parum antiquus videbetur. Legatis utiq; et
Calvi et Brutii ad ciceronem missas eptas. ex qbz
facile est deprehendere calum quod ciceroni usum
exanguem et acerbum. Brutum autem ociosum atq;
deiunctum. pressusque Ciceronem quod a calvo male
audisse, tanquam solutum et enerue. a bruto quod
autem ut ipius verbis utar. tanquam fractum atq; elu-
bem. si me interrogas omnes mihi uidentur uisu
dixisse. sed mox ad singulos ueniam. nunc mihi
cum uniuersis negotiis est. nam quatenus antiqui
admiratores huc uelut terminum antiquitatis co-
stituerunt solent; quibusque ad cassum quem reum faciunt
quem primu affirmat flexisse ab illa ueteri
atque dicendi directa uia. non infirmitate ingenii
nec iicitia lirarii transstulisse se ad illud dicendi
genus contendo. sed iudicio et intellectu. Videlicet
namque ut paulo ante dicebam cum conditione temporum. et
diuersitate ariu formamque et spem ororis
est mutanda. facile perficebat por iste populus
ut impetus et rudis in pitissimorum ororum spatia

Diversa iudicia

quatenus

Cassius primus ab
antiquis deflexit.

Hermagoras &
Apollodorus
odorat phām

placita phōrū

In cortina af-
sistentes.

Instructus
imbutus

Infirmitas val-
itudinis

atq; id ipm laudabat si dicēdo q̄s diē eximēt̄. Jam
uero lōga p̄ncipiorū p̄paratio, et narratiōis. Itē
repetita series, et multarū diuisionū ostentatio
et mille argum̄torū gradus, et qcqd aliud ari-
dissimilis hermagore et Apollodori libris p̄cipit,
in honore erat. qd si q̄s odoratus phām uidetur
atq; ex ea locū aliquē orōi sue inserer̄ i cœlū
laudibus ferebatur. nec mirū. Erat enim hec no-
ua et incognita. et iporū quoq; oratorū paucis-
simi p̄cepta rhetorū aut phōrū placita cognō-
uerāt. At hercule p̄uulgatis iā oībus, cū uixit
cortina q̄squam̄ assistat, q̄ elementis studiorum
et si nō instructus. At certe imbutus sit, nouis
et exquisitis eloqntiis ḡeneribus opus est p̄ que
orator fastidiuū aurū effugiat. utiq; apud
eos iudices qui et potestate nō iure aut legibz
cognoscūt. nec accipiūt t̄p̄a sed cōstituūt. nec
expectat̄ hñt oratore dū illi libeat de ipso
negocio dicere. sed sepe ul̄tro admonet̄. atq;
alio trāsgrediente reuocat̄. et festinat̄ se te-
statup. Quis nūc feret oratore de ifiuitate
ualitudinis sue p̄fante. qualia sūt ferē p̄nci-

pia Coruini. quis qnq; in verē libpos expectabit?
qde exceptione et formula ppetetur illa īmensa
uolumina: que pro M. Tullio et Aulo cecīna legi-
mus: pcurrat hoc tpē index dicētes/ et nisi aut
cursu argumtorum/ aut colore sentētiarū/ aut ni-
tore et cultu descriptionū inuitatus et corrupt
et auersatus dicentē. uulgas qqq; assistentū
et uagus et affluēs auditor assuevit iā exiger
letitiam et pulchritudinem orōis, nec magis pfert
in iudiciis tristē et impexā antiquatē quā siqs
in scena Rosciū aut Tuppriōis/ aut Ambiūii ex-
per per gestus uelit. Jam uero iuuenes et ī ipsa
scuoliorū incude positi quod profectus sui cā ora-
tores sectātur/ nec solū audire, sed et referre
domū aliqd illustre et dignū memoria uolūt.
tradūtq; inuicē, ac sepe in colonias et puncias
suas scribūt. sive in suis aliqs arguta et breui
sentētia effulxit, sive locus exqsito et poetico
cultu enuit. Exercetur sed iā ab oratoro et
impoeticus decor. nō accii aut paucubii ueterno
iniquatus: sed ex horatii et virgilii et lucani
propratio prolatus. horū iōr auribus et iudicūs

Impexa antiqua

Poeticū decorem ab
oratoribus peti.

Horatii
virgil
lucan

Efficax

fornicis

facebor simpli

DE CALVO

qd mei?

optoperas nō orū oratorū etas pulchrior et op-
natiō extitit. neq; ideo min⁹ efficaces sūt ra-
tioēs n̄ḡ qā ad aures iudicatiū cū uolup-
tate pueniūt. qd cīm si infirmiora horū tē-
porū templa credas, qā nō pudi cemēto et
infirmib⁹ regulis extruūtus: sed magmor-
nitēt, et auro radiat⁹. Eqdē facebor uobis
simpli me in qbusdā antiquorū uix p̄sum.
in qbusdā aut uix somnū tener. nec unū de
populo sanuti aut atti de furno et torano
qq; alios in eod ualitudinario h̄c ossa et hāc
maciē pbant, Ipse m̄ caluus cū unū et xx.
ut puto libros reliquerit. uix in una et altera
oratiūcula satissim⁹. nec dissenti⁹ ceteros
ab hoc meo iudicio uideo. quotus cīm qq; cal-
ui i Asituū aut in drusu legit. At hercle i
hōum studiosorū māibus uersantur accusa-
tioēs q̄ in vaticinū cōseribūtus. ac p̄cipue se-
cūda ex iū ō. est cīm uerbis ornata et
sentētus iuribus iudicū accommodata et offia
ipm qq; calui intellexisse qd melius p̄pet.
nec uoluntatē ei q̄ nullimi⁹ et cultūs ducet,

sed ingeūm ac uires defuisse. qd ex coelianiſ
eoībus: nēpe & placē ſiuſ, uniuersa parte ſai-
xū in qbus nitore et altitudinē horū tēporū
agnoscim⁹. Sordes aut̄, pegule uerborū et hians
cōpoſitio, et mōdici ſenſus pedolet antiquatē:
nec quēq̄ adeo antiquariū puto, ut coeliū ex
ea parte laudet qua antiquus ē. Cōcedamus
ſane. C. cæſari, ut ppter magnitudinē cogitati-
onū et occupatiōes reū minus i eloqntia ef-
fecerit, quā diuinū ei⁹ ingeūm postulabat:
tā hercle quā brutū phī ſuſ relinquam⁹. nā
in oībus minore ē fama ſua, et admirato-
res ei⁹ facentur. niſi forte qſquā aut cæſaris
pro decio ſamnit⁹, aut Bruti p Deiotaro pte-
coetosq; eiusdē lētitudinis ac t̄p̄ libros legit.
niſi q̄ et carmā eorūdē miratur. fecerūt eīm
et carmā et i bybliotecas retulerūt! nō melius
quā Cicero ſed foelicius q̄as illos feciſſe pauci-
eſſiſſerūt. Aſini⁹ qq; quāquā ppterib⁹ t̄p̄ib⁹
principis ſit uidetur in inter Menenios et Appios
aſtraudiffi. pacuiū cepte et Acciū nō ſolum
cōgreditur ſed et oībus ſuis exp̄ſit. adeo dux⁹

DE COELIO

Redolent
Antiquariū

DE C. CAES.
DE BRUTO.

Ces et Br. ſancte
uariſſ ſeſſare.

DE ASINIO.

Super ægros manus imponent, & benebat abebat.

De Corvino

DE CICERO.

porescuer. oros
no carerū uiris
dangratis.

et siccus ē. Oratio aut̄ sicut corpus hominis, ea de-
mū pulchra ē in qua nō eminet uenit. nec essa
nūantur. sed tempatus ac bonus sanguis ipsis
mēbra: et exurgit coris: iposq; neuos pūbōr
tegit. et decor cōmendat. nolo corpū inseq
qa nec p̄ ipm stetit q̄ min' legitimā nutrītō eq;
nōpū t̄pū exprimeret. Vide p̄m in qua iu-
dicio ei⁹ uis aut animi aut igit̄ sufficit.
Ad ciceronē uenio. cui ead̄ pugna cū equa-
libus suis fuit/q̄ m̄ uobiscū ē. Illi cīm antiq̄
mirabātur. ip̄e suopū t̄pū eloqntiā dīpo-
nebat. nec ulla p̄ magis oratores gratias eidē
p̄currit/qua iudicio. p̄mus eīm excoluit oīo-
rem. p̄mus ex uerbis delectū adhibuit: et
cōpositioni aptē locosq; letiores attentauit.
et quasdam sentētias iuemit utiq; iūs orōibus
quasiā senior et iusta fine uite cōposuit/
id est postquam magis p̄ficerat. resaq; et exp-
rimētis didicerat qđ optimū dicēdū genitiss.
nā pores ei⁹ orōes nō capēt ultr̄s dīp̄q̄tatis.
letus ē i p̄ncipiūs. lōgus i narratōb̄s orō-
sus circa excessus. tardē cōmōdūtū p̄p̄ḡp̄s

1591

icalefecit. pauci sensus opt. et cu quodā li-
mine terminantur. nihil excepter. nihil refere
possis. et uelut iudi edificio firmū sane pa-
ries et duratusus! sed nō satis expolitus et
splendens. Ego aut oratore sicut locupletem
ac laudatū p̄m familiq; nō tantū eo uolo
recto tegi qd imbrē ac ^{uen}tectū arceat. sed et
qd uisu et oculos delectet. nō ea solū inservi
supellectile q necessariis usibus sufficiat/
sed sit i apparatu ei et aurū et gēme. ut su-
mēs in manus et aspicer̄ sepi liceat. qd am
uero pcul arceatur ut iā obliterata et olēria.
nullū sit uerbū qd rubigē infectū. nulli
sensus tarda et inerti structura i more an-
naliū cōponātur. fugitet foeda et insulsa
scūlilitatē. uariet cōpositionē. nec om̄s.
clausulas uno et eod modo d̄terminet, nolo
up̄pides rōca fortunę et ius uerimū. et illud
certio qq; sensu i oībus op̄ibus pro sententia
positū esse uideatur. nā et h̄c iuitat̄ retuli;
et plura omisi. q tam̄ sola mirātur atq; ex-
pmūt ii q se antiquis oratores uocabāt. nēm

Lucili p horat.
Lucret p virg.

fastidiat

noīabo genus hōūm significasse cōtētus. sed
nobis utiq; uersatūr an̄ oculos isti q̄ Luciliū
p̄ horatio: et Lucretiū p̄ virgilio legūt. qbus
eloq̄ntia tui fidi bassi aut sequilii nonianū;
et compatione susēns aut vāppōnū sordet:
q̄ rhetorū n̄fōrū cōmentarios fastidiūt. ode
fūt. calui mirātūr. q̄s more p̄sco ap̄ iudicē
fabulātes nō auditores sequunt̄. nō pp̄ts audit.
uix deniq; litigator p̄petit̄. adeo moestū et
inculti illā ip̄am quā iactāt saitātē ifirmi
tateq; sed reiunio cōsequunt̄. porro ne ī cor
pore qdem ualitudinē medici pbāt/q̄ animi
anxietate cōtingit. parū ē ḡgrū nō eē: for
tē et letū! et alacrē uolo. p̄p̄ abest ab ifirmi
tate in q̄ solo sanitas laudat̄. vos uero dixer
tissimi ut potestis/ut facitis/illustrete se
culū n̄m pulcherrimo ḡne dicēdi. nā et te
messala uideo Letissima qq; antiquū imitā
tē. et uos Materne ac secude ita grauitati
sensuū nitore et cultū uerborū miscetus ea
electio inuetionis! usq; ordo regū! et quotiescā
poscit ubertas! ea quoties p̄mittitus breuitā!

is cōpositionis decor! ea sentētiarū planitas ē! sic
e. p̄mitis affectus! sic libertatē tempatis. ut et
sinā iudicia/malignitas et inuidia tardau-
t̄it, uerū de uobis dictū sit posteri n̄i! Quae
cū Aper dixisset, agnoscatis ne inq̄t Maternus
uī et ardore Aprī n̄i, quo torpēte. q̄ impetu
seculū n̄um defendit: quā copiose ac uarie
uexauit antiq̄s: quāto nō solū ingenio ac spū
sed etiā eruditione et arte ab ip̄s mutuat
et per quē mox ip̄sos incesseret. tuū tamē
Messala p̄missū imutasse nō debet. neq; eīm
defensore antiquorū exigim̄. nec quēquā no-
st̄orū, quāquā m̄ laudati sum̄, iūs q̄s insecta-
tus ē Aper cōparamus. ac ne ip̄e qdē ita sētit.
sed more ueteri, et a n̄is celebrato ph̄is sepe
celebrato, sūpsit sibi contradicēdi partes. Igitur
exprome nobis nō laudationē antiquorū/satis
eīm illos fama sua laudat, sed cās cui tātum
ab eloq̄ntia eorū recessim̄. cū p̄septim centū
et xx annos ab itēritu ciceronis ī hūc diē effi-
ci/ ratio temporū collegerit. Tū Messala. seqr̄ MESSALAE SERMO
p̄scriptā ā te Materne formā. neq; eīm diu

Planitas

Vexauit

C. XX an. a morte
Cic. rōris

Gradus Atticorum
oratorum.

: Latinorum :

cōtradicēdum ē Appro: q̄ p̄mū ut opinor nō
cōtrouersiā mouit, tanquā parū p̄pē antiqui
uocat̄tur q̄s satis cōstat ante centū annos
fuisse. m̄ aut̄ dē uocabulo pugna nō ē. siue istos
antiquis siue maiores siue quo alio manuit no-
mīe appellet dūm̄ in cōfessosit. eminentiore
illorū t̄p̄rū eloq̄ntiā fuisse. ne illi qdē partī
sermois ei⁹ repugno. si comm⁹ fatetur p̄tē forma
dicēdi etiā iisdem seculis nedū diuersis exti-
tisse. Sed quom̄ inter atticos oratois p̄me de-
mostheni tribuūtus. p̄ximū aut̄ locū eschne
et hypicles. et lysias. et ligurgus optinēt. oīum
aut̄ cōcessu hęc oratorū etas maxime p̄bat̄
sicut ap̄ nos Cicero qdē coeteros eorūdē t̄porū
disertos antecessit. Caluus aut̄ et Asini⁹ et Ce-
sar. et coelius. et Brutus. si uere et poribus et
seq̄ntibus an̄ponūtus. nec refert qd̄ inter se
spē differat! cū ḡnē cōsentiat. At strictior
caluus. nūosior Asinius. splēdidios cesar. ama-
tor coelius. grauior brutus. vehem̄tior et pl̄cior
et ualentior Cicero. om̄es tamē eandē sāctitate
eloq̄ntis seruit. ut si oīum pariter libros i manū

supseris scias quāvis in diuersis ingenīū esse quā -
dā iudicii ac uoluntatis similitudinē et cogita-
tionē, nā quod iuicē se optrectauerūt, et sunt
aliqua eptis eorū īsepta, ex qbus mutua mali-
gnitas detegitur! nō ē oratorū uitiū sed horūm.
nā et calū et Asinū et ipm ciceronē credo
solitos et inuidēr, et liueſ, et coeteris humang
infirmitatis uitiūs affici. solū inter hos arbitr
uerū nō malignitatē nec iudia! sed simplicit̄
et ingenius iudicū dī sui detexisse. An ille
ciceroni inuidet qm uidet ne cesari quidē
inuidisse. qd ad Sergiu galbā et. C. Leliū at-
tinet, et si quos alios antiquū agitār nō desitit,
nō exigit defensore, cū fatear quēd eloqntie
eorū ut nascēti adhuc nec satis adulce defuisse?
Coeterū si omisso opimo illo et pfectissimo gñē
eloqntie eligenda sit forma dicēdi, malim
hercē. C. gracchi impetu, aut. L. crassi matuſ-
tate, quā calamistros mæcenatis, aut tñitus
Gallionis, adeo melius ē oratoře, uel hystato-
gwinduer, quā fucatis et meretriciis uestibus.
Prinsignis. neq; em oratori iste imo hercē ne-

Inuidēr. Liuer

calamistri. Macc.

istmonalis

Cassii Seueri elo
qntia iecoposita vii

Pugnat
R. et

urilis qdem cultus ē. q̄ pleriq; t̄ p̄pū n̄ p̄pū auctores. ita utūtū ut lascivia uerbōrū et levitate sententiārū et licetia cōpositiōis istmōnales modos exprimāt. qdq; uix auditu fas eē debeat laudis et gl̄is et ingēni loco. pleriq; iactat cātari saltariq; cōmetarios suos. un̄ oritū illa foeda et p̄postera sedtam̄ frēq̄ns sicut his clam et exclamatio ut oratores n̄ s̄i temerī dicer̄ hi striones diserte saltar̄ dicātūr. E qdē nō nega ueri Cassiū seuerū quē solū Ap n̄ s̄i noīare au sus ē. si uis cōpareſ q̄ postea fuerūt poss̄ se oratores uocari! quāquā i magna parte libyōrū suorū plus uis hēat quā sanguis. p̄museim cōcepto ordine resū, omissa modestia ac pudore uerbōrū ip̄s et q̄bus utitū ap̄mis̄ i cōpositus et studiū ſep̄iēdi pleriq; deiectus nō pugnat ſed r̄ixat̄. coeterū ut dixi ſeq̄ntibiles cōparatus. et uarietate eruditiois. et lepage urbātatis. et ip̄arū uirū robore multo p̄p̄teros ſup̄at. quorū neīem Ap noīare et iuxta uelut i acīē educeſ ſuſtinuit. Ego aut̄ expectab̄ ut i curato aſinio et coelio et caluo aliquid nobis

agn̄ p̄ducet. plurisq; uel certe coride noīaret
et q̄bus aliū ciceroni. aliū cesari. singulis deīn
singulos opponerem̄. nō d̄rectasse noīatim an -
tiquos oratores. cōtentus neīm sequētuū lau -
dar̄ ausus ē nisi i publicū et i cō. ueritū credo
ne multos l̄edēt. si paucos excepsisset. quotus
ēīm q̄sq; scolasticorū nō hac sua p̄suasionē fructū
ut se an Ciceronē nūet. Sed plane post Gabini -
anū. at ego nō uerebor noīare singulos q̄ facili
propositis exemplis appareat q̄bus gradibus fracta
sit et dimunuta eloq̄ntia. Appara te inqt Mater
nus et potius exolute p̄missum. neq; ēīm hec col -
ligi desideram̄/disertiores ēē antiquis. qd ap̄ me
qdem i cōfesso ē. sed cās exgr̄m̄! quā te solitu
tractar̄ pauloan̄ plane mitior̄ eloquēria et
temporū n̄forū mirat. i ratus an quā te Ap̄ offe -
deret. maiores tuos lacesse do. Nō suū inqt offēs
ā p̄ma disputatōe nā et uos offēdi decebit. si qd
forte aures uīas p̄strīgat. cū sciatis hāc ēē eius -
modi sermonū legē/ iudicū ai cūra damnū af -
fectus p̄ferre. p̄ge inqt matern̄ cū de antiquis
loquaris. utere antiqua libertate qua uel magis

in cōfesso ē.

p̄strīgat aure

DE EDUCATIONE
LIBEROR
VM

degenerauim^{Tu} quā ab eloquētia. Qui messala. nō
recōditas maternē cās regris nec aut tibi ipī. ut
huic secūdo uel huic appro ignoras. etiā sīm partes
assignatis p̄ferēdi ī mediu q̄ om̄s sentim. q̄s sīm
ignorat et eloquētia et coeteras artes desciuissē ab
illa ueterē glia. nō inopia hōum sed desidia iū
uetutis. et negligētia parētū. et isciētia p̄cipi-
entū. et obliuione moris antiqu. q̄ mala p̄mū in
urbe nata mox p̄italiā fusa iā in pūicias ma-
nāt. quaquā uīa uobis notiora sūt. ego d' urbe
et iūs p̄p̄us ac uenaculis uitiū loquar q̄ natos
stati excipiūt. et p̄ singulos etatis gradus cu-
mulātur. si p̄ius & seueritate ac disciplina mai-
rū circa educādos formādosq; liberos pauca p̄di-
xero. Iā p̄dē suus cuiq; filius. ex casta parente
natus nō in cellā emptz nutricis. sed gremio ac
sinu matris educabits. cui p̄cipua laus erat
tueri domū et inseguir liberis. eligebatur aut
maior aliqua natu p̄pinqua cui p̄batis spectatis
q; moribus om̄s eidē familię soboles cōmitrebat.
corā qua neq; di cēr fas erat qđ turpe dictu/neq;
facer qđ ihonestū factu uideretur. ac nō studia

modo

modo cupasq; sed remissiones et lususq; puerorum
jactitate quad ac ueracudia tēpabat. Sic corneli -
am gracchorū sic aurelia cesaris sic actia augu -
sti matrē p̄fuisse educatioib⁹ ac pduxisse
p̄ncipes liberos accepim⁹. quæ disciplina ac seue -
ritas eo p̄tinebat ut sincera et integra. et in -
nullis ^{prudenti} partibus detorta unicuiq; natura toto
stati pectore arriperet artes honestas. et sue
ad militare. sive ad iuris sciām. sive ad eloqñ
tig studiū inclinasset. id solū ageret. id uniuersi
tū hauriret. At nūc natus infans delegat⁹
grēculę alicui ancillę. cui adiūgitus un⁹ aut
alter ex oībus seruis plerūq; uilissim⁹. n̄ cuiq;
serio mīsterio accommodatus. horū fabulis et ep -
osib⁹ et uirides teneri statī. et pudes animi
ibūntur. nec q̄squam in tota domo p̄sī hēt q̄ corā
infante dñō aut dicat aut faciat. qn̄ et ipsi
parētes. nec p̄itati neq; modestię paruulos as -
suefaciūt. sed lascivie et ^{dyc} bibacitati p̄ que pau -
lati. — ipudētia irrepit et sui alieniq; con -
ceptus. Iā uero ḡppia et peculiaria huius urbis
uitia penē i utero matris cōcipi n̄ uidentur

Cornelia mater
Gracchorum
Aurelia cesaris
Actia Augusti

Seruū mīsteriū

Aelius

Istionis

Ope insumit

In Rhetores.

Histrionis fauor et gladiatoriū equorūq; studia.
qbus occupatus et obsessus aūis quantulū loci
bonis artibus relinqt? quotū quēq; iuenīs qui
domi qequā aliud loquat? q̄s alios adolescentulo
rū sermones excipim? signū auditoria itraui
m, nec p̄ceptores ullā qdē c̄rebroq; cū audito
ribus suis fabulas hñt. colligūt eīm discipulos
nō seueritate disciplinę, nec ingenii expimēto
sed ambitione salutationū, et illecebris adulata
tiois, trās eo p̄ma discentiū elem̄ta. in qbus
et ip̄is p̄pū laborat. nec ī autopibz cognoscēdis?
nec ī euoluēda antiquat. nec ī noticiā ut repu
uel hōūm. ut tēporū satis ope īsumitus. sed ex
petūtus q̄s rhetoras uocatis. quorū p̄fessio qn̄
pmū ī hāc urbe īducta sit, quāq; nullā ap̄
maiores n̄pos autem hūerit statī de cuiusq; re
ferā. necesse ē aūm ad eā disciplinā qua usos
et eos oratores accepim? q̄ru īfinitus labor, et q̄
tidiana meditatio et ī oī gn̄e studiorū assiduz
exercitatoes ip̄oru et cōtinētus libris. Notus ē
nobis utiq; ciceronis liber q̄ brutus īsc̄bit. in cui
getrēma parte nā p̄oī ḡmemoratoēm ueterum

oratorū hēt, sua initia, suos gradus, siue eloquē -
tis velut quādā educationē referre sīt. ap. Q.
mutū ius ciuile didicisse: ap̄ philonē achademi -
cū. ap̄ Diodorū stoicū om̄es phīs partes pētus
hausisse. neq; iis doctoribus cōtentū q̄rū ei co -
pia ī urbe cōtigerat: Achaia q̄q; et Asia pagrasse.
ut oēm oūm artiuū uarietate cōplete rets. Itaq;
hercle ī libris ciceronis dephēdere licet. nō geome -
trīs. nō musicē. nō grāmaticē. nō deniq; ulli
artis ingenuis sciām ei defuisse. Ille dialeticē
suptilitatē. ille moralis partis utilitatē. ille
rēpū motus cāsq; cognouerat. Ita ē eīm optimi
uiri ita ex multa eruditioē et plīmis artibus
et oūm rēpū sciā exūdar et exūberat; ista admi -
rabilis eloq̄ntia. neq; oratoris uis et facultas. si -
cuit coeterarū rēpū angustis et brevibus termīs
cludit. Sed is ē orator q̄ de oī q̄stione pulchre
et ornate. et ad p̄suadendū apte dicer̄ p̄ digitate
rēpū ad utilitatē t̄porū. cū uoluptate audienc -
tū possit. hec sibi illi ueteres p̄suaserat. ad hoc
efficiendū intelligebat opus eē. nō ut ī rhetoriū
scholis declamaret. nec ut fictis. nec ullo modo ad

philon. & Diodor
cicer. p̄ceptores.

exundat
Ex hub'at

De officio oratoris

cōdēnat declama -
tiois exitationē

ueritate accedētibus cōtrouersiis lingua m̄ et
uocē exerceat. sed ut in his artibus pectus in.
pletet. in qbus de bonis ac malis. de honesto et
tuppi de iusto et iniusto disputat. hęc ēm̄ e
oratori subiecta ad dicēdū materia. nā in iudi-
ciis fere de egitate. in deliberatiōibus d̄ honesta-
tē differim̄ ita ut plerūq; hęc īuicē miscantur.
d̄ qbus copiose et uarie et ornate nemo dicer-
potest nisi q̄ cognovit nām humana. et uiū uip-
tutū prauitatemq; uirtutū: et iteollectū eorum
q̄ nec in uirtutibz n̄ uitiis cōtinēt nūantur.
Ex his fontibz et ista p̄fluunt ut facilē ipā iudicis
ut instiger ut leniat q̄ se sit qd ip̄e pmpti. et mi-
serationē ip̄ellat. q̄ se sit qd sit misericordia et
qbus dī motibz cōcitet. In his artibz excitatio-
busq; uersatus orator. sive ap̄ infestos. sive ap̄
cupidos. sive ap̄ iuidētes. sive ap̄ tristes. sive ap̄
timētes dicendū huērit. tenebit uenas liorū
et put cuiq; nā postulabit. adhibebit manū et
tpabit om̄em oīōem parato om̄i istrum̄to. et ad-
oīōem usū reposito. sūt ap̄ q̄s astrictū et collectū
et singula statī argumēta cōcludēs dicēdi gen̄ plus

Intellect

dicētiū huērit

fidei meperius. apud hos dedisse opa dialeticas pficiet.
alios fusa et equalis et ex cōibus ducta sensibus
oratio magis delectat. ad hos p̄mouēdos mutuabimur
a p̄ipatheticis aptos. et in om̄em disputatoēm para-
tos iā locos. dabūt achademici pugnacitatem plato
alitudine. Xenophon iucūditatē. ne epicuri qđe
et metrodori honestas quasdā exclamatoēs assumē.
issq; prout p̄f posuit uti alienū nō erit oratori.
neq; sīm sapientē informam⁹. neq; stoicorū aptē
sed eu⁹ q̄ quasdā aptes audīt̄ om̄es liberaliter debet.
ideoq; et iuris sciām veteres oratores cōphendebat.
et grāmatice musice et geometrice ibuebat⁹.
Incidūt ēm cause p̄tīme qđe. ac penē om̄es q̄bi
iuris notitia desiderat⁹. plerūq; aut i q̄bus h̄c sciā
repit⁹. nec q̄squa respōdeat sufficēt. ut ad t̄pū
simplex qđā et uniforme doceamus. p̄mū autē
alī utinam p̄pis. alī cōmodatis. longeq; int̄p̄eē.
maifescum ē possideat q̄s q̄ profert an mutuet⁹.
deīn ipā multaq; artū sciā. et aliud agentes nos
ornat. atq; ubi minime op̄das eminet et excellit.
idq; nō doctus m̄ et prudēs auditor sed et populus
intelligit. ac statī iā laude p̄frag⁹ aut legitime.

studuisse ut p̄ om̄es eloq̄ntie nūos iſſe, et ut de-
nq; oratōrē ēē fateatur. quē nō posse alī existēt,
nec extitisse unquā cōfirmo! n̄ eū q̄ tāquā i acie
ōibus armis instructus sic i forū oībus aptib; ap-
matus exierit. qd adeo negligitus ab horū t̄pōrū
disertis ut in actiōibus eorū, iūs qq; q̄tidiani
sermoīs foeda ac pudēda uicia dēphēdatū, ut
ignoret leges, nec teneat. s. cons. iūsciuītātis ul - .
t̄pō desideat. sapientia uero studiū et p̄cepta p̄ru-
dentiū penitus reformidet. in paucissimō senn-
sus, et angustas sentētias detrudat eloq̄ntia, ue-
luit expulsam regno suo, ut q̄ oīm ūum aptū
dnā pulcherrimo comitatu pectora īplebat hūc
circūcisa et āputata sine apparatu, sine honor̄
penē dixerī, sine ingenuitate, quasi una ex for-
didissimis artificiis discat. Ego hāc p̄mā et p̄ -
cipuā cām aī-bitratus i tātū ab eloq̄ntia antiq̄ -
rū oratōrū r̄cessim. si testes desiderātur, q̄s potio-
res noiābo, quā aī gr̄cos demosthenē, quē studio -
sissimū platoīs auditoreī, fuisse memorie p̄di-
cū ēēt cicerō his ut opinor uerbis refert. q̄cqd
i eloq̄ntia effecepit, id se nō rhetorū sed achade -

In tabū.

Demosth. plato -
nis auditor.

mis spatiū cōsecutū. Sūt alig causē magnē et
graves quas uobis apūrā & quiū ē. qm̄ qdē ego iā
meū mun̄ expleui. et qd̄ m̄ i cōsuetudine ē satis
multos offendī. qd̄ si forte hēc audiuerit certū
habeo dicturos me dū iuris et ph̄ē sciām tāquā
oratori necessariā laudo n̄eptūs meis plausisse.
Et matern? m̄ qdem īq̄ susceptū atē mun̄ adeo
pegrissē nō dū uidebis/ ut inchoassē tantū. et utū
uestigia ac liniānta qdā ostēdisse uidearis. nā
qbus istruī ueteres oratores soliti sūt dixisti/dif -
ferētiāq; n̄ē desidig et sc̄ē aduersus acceptimā et
foecūdissima eorū studia demonstrasti. coetera ex -
pecto. ut quē admodū extē didici qd aut illi scripet
aut nos nesciam̄. ita hoc q̄q; cognoscā qbus exerci -
tatioibus iuuenies īā et forū ingressuī cōfirmas
et alege īgenia sua soliti sūt. neq; eīm dū arte
et iſciētia. sed longe magis facultate. et eloquētia
cōtinepi. nec tu puto abnues. et ii significāp uultu
uidetur. deīn cū ap q̄q; et secūdus idē ānuisset
messala quasi pūsus īcipies. qm̄ initia et semīa
ueteris eloq̄ntiē satis demonstrasse uideos. docēdo
qbus artib⁹ antiq̄ oratores īscitui epudiciq; soliti

Instru.

sint / psequar nūc exercitatoēs eorū, quāquā ipīs
artibus inest exercitatio. nec q̄squa p̄cep̄t tot
aut recōditas tā uarias res potest nisi ut sciētē
meditatio! meditatioī facultas. facultatiū nūs
eloq̄ntiē accedat. p̄que colligitur eandēē poēm
et p̄cipiēdi q̄ p̄feras et p̄ferēdi q̄ p̄cupis. Sed si
cui obscuriora h̄ec uidetur, isq; sciām ab exer-
citatoē separat, illud certe cōcedet iſtructū et
plenū his artibus dūm longe paratū ad eas
exercitatoēs uētupū q̄ proprie et ornaturū ui-
detur. Ergo ap̄ maiores n̄os iuuenis ille q̄ foro
et eloq̄ntiē parabat imbut̄ iā domestica disci-
plina, referētus honestis studiis deducetatur
a p̄p̄ uela p̄p̄ings ad eū oratoreē q̄ p̄incipē in-
ciuitate locū optinebat. hūc sectari. hūc p̄seq̄
huī oībus dictiōibus itereē, siue iūdiciis siue
i cōtionibus assuescebat. ita ut alteratioēs
qq; exciper̄t et iūrgiūs intereē, utq; sic dixerim
pugnār̄ in p̄lio disceret. magnis ex hoc usus. m̄t-
tūq; cōstātiē. plimū iūdicii iuuenib; statī con-
tingebat. i media luce studētib;. atq; itēr ipā
discriminā ubi nemo iūpūne sculte aliqd aut cō-

plenū his artibus

irca oratōrum

Refert studijs

trapit dicit: q̄ minus et index respuat, et aduersarii exprobet; ipi deniq; aduocati asp̄netur. Igit̄ uera sc̄ti et ⁱⁿ corrupta eloq̄ntia ibuebatur, et quāquā unū seq̄uentur, tam om̄es eiusdē statuī patronos i pl̄mis et cāis et iudiciis cognoscēbat. hēbatq; ipius populi diuersissimā pū aurū copiā, ex qua facile d̄phenderet qd i qq; ut pba retur, uel disapplicet. Ita nec p̄ceptor d̄erat optimus qdē et electissim⁹ q̄ facie eloq̄ntie non imaginē p̄staret, nec aduersarii et emuli ferro nō sudibus dimicātes sed auditorū s̄p̄ plenū semp nouū ex inuidis et fauētibz, ut nec bñ dicta dissimularet. Scit⁹ eīm magna illā et dura turā eloq̄ntie famā nō min⁹ in diuersis subseluis parari quā suis. inde q̄nimo cōstatuī surgebit, ubi fidatus corroborari atq; hec sub eiusmodi p̄ceptoribus uiuenis ille d̄ quo loq̄m oratorū desiderabat fori auditor, seccator iudiciorum. Ep̄ructitus et assuetactus alienis exp̄m̄tis, cui q̄i adiūtū adiūti note leges, nō noui iudicū uult, frāq̄m̄fūtūculū cōsuetudo cōcionū. sepe cognit⁹ propriū iudicis siue accusatoem suscepit, siue defen-

Crassus xviii. etatis
anno accusauit cor.
Cesar xxii. dolabet.
Asinius xxii. catone

Rhetoras vetos
docere

Nampe.

sione solus statī et unus cuiusq; cause patet,
nono decimo etatis anno I. crassus c. carbonē uno
et uicesimo cesar dolabellā. altero et uicesimo A -
sinius pollio. c. catone. nō multū etate antecedes
Caluus vatinū. us orōibus isecuti st. q̄s hodie
qq; cū admiratoē legim⁹. At nūc adolescentuli
nři adducuntur in scenā scholasticorū q̄ rhetorū
uocāturi. q̄s pauloan⁹ Ciceronis ep̄a extitisse, nec
placuisse maiorib; nr̄is ex eo manifestū ē. q. M.
claudio et Domitio c̄sorib; cludes ut ait Cito
ludū impudētē iussi st. Sed ut dicer̄ istituerā
adducuntur i scholas q̄bus nō facile dixim, ut pū
ne locus ip̄e, an cōdiscipuli, dingen' studiorū plū
mali ingēns afferat. nā i loco nihil reuerētis,
sed in quē nemo nisi que ip̄itus itat. i cōdisci -
pulis nihil pfectus, cū pueri iter pueros, et adoles -
centuli iter adolescentulos pāri se capitate et di -
cat et audiāt. ip̄e uero excitatoē magna ex -
parte cōtrapie. nēpe eīm duo gñā mātrāpū q̄s
rhetores tractatus suasoris et cōtrouersi. ex his
suasoris qd̄ tēsi tāquā plane leuiores cōpāti
prudētē exigētes, pueris delegūtūt cōtigētē

robustioribus assignatur. quales p̄ fidig et quā -
icredibilē cōposita. Sequtus aut̄ ut materiē ab
horribili auctoritate declamatio q̄q; adhibeat. sic
fit ut tyranicidarū p̄mua. aut uitiatarū &
lectioēs. aut pestiletiē p̄media. aut icesta ma -
triū. aut qcqd i schola q̄tidie agit; i foro uel
faro uel nūquā/īgentibus uerbis p̄sequuntur
cū ad ueros iudices uentū.

{derat i exemplari
sex pagelle ue -
rūtate cōsupt;

pe cogitat. nihil humile ut abiectū eloq poterat.
magnae eloqntia sicut flama materia alitus
et moſibus excitatus. et uxedo clarescit. eadē
patie i m̄pā q̄q; ciuitate antiquū eloqntiam
p̄sequit. nā et si horū q̄q; t̄p̄rum oratores ea cō
m̄ fecerūt. q̄ cōposita et q̄eta et beata. r. p. t̄ribui

fas erat tam illa perturbatioē ac licetia plusa sibi
assequi uidebatur cū mistis oībus et modicōr
uno capētibus tantū q̄sq; orator saperet quātū
effati populo p̄suaderi potāt. hic leges assidue
et p̄ptate nom̄. hic cōciones mōratū pene p
noctātū in postris. hic accusatoēs potētū reorū
et assignatē et domib; inimicit̄. hic p̄cepū fa-
ctioēs. et assidua senatus adūsus plebē certamia
q̄ singula et si distrahebat. r. p. & cebat tam illorū
t̄p̄um eloquētiā et magnis cumularū p̄mūs uide-
batur q̄a quāto q̄sq; plus dīcedo potāt. tāto fa-
cilius honores asseqbat. tāto magis in ip̄s hono-
ribus collegas suos anteibat. tāto plus ap̄ p̄n-
cipes gr̄e plus autoritatis ap̄ p̄r̄s. plus notitiae
ac nōis ap̄ plebē p̄babat. hi cliēteliſ et extētariū
nationū redūdabat. hos ituri i p̄uīcias mōrat̄
reuerebāt. hos reueysi colebat. hos et p̄ceps
et cōsulatus uocarū ul̄tro uidebāt. hi ne p̄uati qdē
sine potestate p̄rat. cū et p̄ptum et senatu cōsilio
et autē cogep̄t. q̄nimo sibi p̄suaserat ne ētē sine
eloquētia aut asseq̄ posse in ciuitate aut etē
cōspicuū et eminētē locū. nec quis cū et̄ ynguti

cōspicuū loc⁹

ad populu p̄duceretur. cū parū eēt i senatu bre
uiter censepe nisi qui īgenio et eloq̄ntia s̄tētia
suā tueretur. cū in aliquā iūdīā aut crīm uocati
sua uoce respondere h̄rent. cū testimoniā qq; i pu
blicis nō absentes nec p̄tabellā dār. sed corā et
pn̄ces dices cogeretur. Ita ad sūm̄ eloq̄ntiē p̄ma
magna et necessitas accedebat et cōmoda. diser
tū h̄eti pulchrū et ḡlosū. sed cōtra mutū et elin
guē uideri deforme habebatur. ergo nō min⁹ rubor
quā p̄miss stipulabātur. ne cliētulorū loco poti⁹
quā p̄sonorū nūap̄etur. ne tradit⁹ a maioribus
necessitudines ad alios trāsisset. ne tāquā inertes
et nō sufficiunt⁹ honorib⁹ aut nō ip̄etraret. aut
ip̄etratos male tueretur. nescio an uenerit i man⁹
ufas hec uetera q̄ et antiquū bybliothecis adhuc
manet. et cū maxime a Mutiano cōtrahūt⁹.
ac iā. xi. ut opinor actořū libris. et tribus ep̄tař
cōposita et edita s̄t. ex his intelligi potest. Gn.
p̄opeū et M. crassū. nō uiribus m̄ et armis. sed
ingeño qq; et op̄oe ualuisse. Lētulos et metellos.
sed et lucullos et cupiones et coeterā p̄cerū manū
multū in his studiis op̄e curę posuisse. n̄ quēquā

p̄tabella

ḡlosum

p̄miss stipulari

et nō

Mutianu adno
ratiōnes

pomp. et cras.
oratoře valuisse

Sedet

illis tibibus magnā potentia sine aliq̄ eloquētia cō -
secutū. his accedebat splēdor rēorū et magnitudo
causarū. q̄ et ip̄a plurimū eloquētis p̄stat: nā m̄t -
tū int̄p̄e utrū ne d̄ furto aut formula et it̄dicto
dicendū habeas; an de abieū comiciorū expiliatissō -
cūs et comitibz trucidatis: q̄ mala sicut nō accider̄
melius ē (sq̄) opt̄im' ciuitatis status h̄ndus ē in
q̄ nihil tale patimū. Ita cū accider̄t ingentē elo -
quētis materia submīstrabāt. Crescit cīm cū am -
plitudine rēpū uis ingēi. nec q̄squā clara et illu -
st̄rē op̄ēm efficer̄ potest h̄n qui cām parē in -
ueit. nō opinor demosthenē op̄ēs illustrat̄ quas
aduersus tutores suos cōposuit. nec ciceronē ma -
gnū oratore p̄ q̄nti defensus aut licini⁹ archias
faciūt. Catilina et Milo et Verres et Antonius
hāc illi famā circūdederūt. nō qa tāti fuit. r. p.
malos ferre ciues et ubere ad dicendū materia
oratores h̄rent sed ut subin admoneo q̄stionis
mem̄erim⁹ sciam⁹; de ea re loq̄ q̄ facilius tur -
bidis et ingetis tib⁹ extitit. Quis ignorat utili⁹
ac meli⁹ eē frui pace quā bello uxari? p̄testam⁹
bonos platiatores bella quā pax ferūt. silis eloquētis

Dicent hēas

Demosth. adūsus
Tutores.

circūdo famā

subinde

cōdicio nā quo se pūs s̄t erit tāquā i deīe/ quoq;
ples et itulebit ictus et exceptit, q̄q; maior adūsapi
et acīor q̄ pugnas sibi ipē desūpserit, tāto altior
et excelsior et illis nobilitatis cōmībus i ore hōum
agit q̄rū ea nā ē ut secura uelit. Trāsfo ad formā
et cōsuetudinē ueterū iudiciorū, q̄ et si nūc aptio ē.
ita erit eloquētia: tam illud forū magis exercebat,
in q̄ nemo intra paucissimas poras cogebat, et
libere cōpēxēdi natoēs erāt, et modū dicēdo sibi q̄q;
sumebat. et nūs neq; diepū neq; prōnorū finiebat,
pmū hic tertio cōsulatu Gn. pompeī astrīxit in
posuitq; ueluti frenos eloquētis, ita tam ut oīā in
foro, oīā legibus, oīā ap̄ p̄tores gererētūp. ap̄ quos
quātā maiora negocia oīim excepī solita sint, qd̄
mal̄ argumētum ē. quā qd̄ cause cētum uirales q̄nūc
pmū optimē locū, adeo splendor̄ aliquorū iudiciorū
obruebat, ut neq; Ciceronis. neq; cesaris. neq; Bru-
ti. neq; Coelii. neq; Calui. nō deniq; ulli magni ora-
toris liber ap̄ centūrios dictus legat, exceptis ora-
tiorib; Asinii q̄ phereditib; urbinē iscrībutūp. ab ipo tam
pollione mediis diui. Aug. t̄pibus habite, post quam
lōga t̄prum q̄s, et cōtinuū populi dñi, et assidua

desumo

Cōpendinatos

et neq;

Pomp. eloqñ
q̄ frenai
posuit

depurari

penula

senatus trāgllitas et maxima p̄ncipis disciplina, ipsa q̄q; eloq̄ntiā sicut om̄ia deparaueraat. parvū et ridiculū fortasse uidetur qd̄ dicturus suū dicā tam uel ideo ut rideas, quātū humilitatis putam eloquētus attulisse penulas istas qbus astricti, et uelut iclusi cū iudicibus fabulamur? quātum uīpū detraxisse orōi auditoria et tabulariā cōdim? i qbus iā fere plim̄ cause explicātur. nā quo m̄ nobiles & quos cursus et spartia pbat, sic ē aliquis oratorū cāpus p quē nisi liberi et soluti ferātis de bilitatus ac frāgitus eloquētia. spām qnimo curā et diligētis stili anxiestate cōtrariā exprimur, qd̄ sepe interrogat uide qn incipias. et ex interrogatoe ei incipiendū ē. freq̄nter pbatōibz et testibz sile tū p̄onus indicit. unus itē h̄c dicēti aut alter assistit. et res uelut in solitudine agitur. Oratori aut clamor plausuq; opus ē. et uelut qdā theatro qualia q̄tidie antiquis oratoribus cōtingebat, cum eot pariter ac tā nobiles forū coarctaret, cū diente q̄q; ac tribus, ac mūcipiorū et legatoēs ac passitalis p̄icitatibus assisteret, cū i plerisq; audiens eredepet. po. ro. sua itē p̄ēqd̄ iudicaret.

Satis cōsciat: C. cornelii et M. scaupi. et T. milone
et L. bestiā et p. vatinū, cōcūsu toti ciuitatis et
accusatos et defensos, ut frigidissimos q̄q; oratores
ipā certatis p̄p̄li studia excitaſ et incender̄ potuerit.
Itaq; hercule eiusmodi libri extat, ut ipi q̄q; q̄egerit,
nō alius magis orōib; cēsatur. Iā uero cōcioes assidus/
et datū ius poterūssimū quēq; uexādi atq; ipā mi-
miciatiū glā cū se plūni desertorū, ne a p. qdē
scipione aut Sylla aut Gn. pōperio abstineret! et ad
īcessēdos p̄ncipes uiros, ut ē nā iūdiḡ populi q̄q;
et histrioēs auribus ueterētus, quātū ardore īgeniſ:
q̄s oratorib; faces admouebat, nō dōcīosa et q̄ta re-
loquus et q̄ p̄bitat et modestia gaudeat: sed ē
magna illa et notabilis eloquētia: alūna licentia/
quā sculti libertate uocabat, comes seditionū ef-
frenati populi: īcitam̄tu sine obseqo: sine seruitu-
te: cōtumax, temeraria, arrogās, q̄ in bñ cōscitutis
ciuitatib; nō opitup. quē eīm oratore lacedemo-
niū: quē cretēsem accipim̄: quāpū ciuitatū se
uerissima disciplina et seuerissime leges tradūts.
n̄ macedonū qdē ac p̄sarū, aut illius gētis q̄ certo
impro cōtēta fuerit, eloquētia nouim̄. Rhodū qdā

frigidissim⁹

censeri in
pro hēr.

notabilis

sine obseqo.

ORatores nullos in
vrbibus bñ consti-
tuti s

partes

eloq̄ntia gracc.

plurimi oratores athenieses extiterunt. ap̄ q̄s orā
populus. orā imp̄ti. orā ut sic dixerit om̄s poterat.
n̄rā q̄q̄ ciuitas donec errauit, donec se partib; et
dissessioib; et discordis cōfecit, donec nulla fuit
ī foro pax. nulla ī senatu cōcordia. nulla ī iudicis
moderatio. nulla superiorū p̄euerētia. nullus ma-
grātuū modus, tulit sine dubio ualentiorē eloquē-
tia, sicuti dominus ager h̄t quasdā herbas latio-
res. sed nec tuta. r. p. gracchorū eloquētia fuit,
ut patet et leges. nec bene formā eloquētis
Cicerο talī exitu p̄esauit. Sic q̄q; qd̄ superest atq; qd̄
oratoribus forū nō emēdat̄, nec usq; ad uotū
cōpositę ciuitatis argumētū ē. qd̄ eīm qd̄ nemo
nos aduocat, n̄ aut nocēs aut miser: qd̄ muīcipiū
ī ciuitatē n̄rām uēit, n̄ qd̄ aut uicin' p̄p̄lus, aut do-
mestica discordia agitat: quā p̄uiciā tuemur.
n̄ spoliata uexataq; Atq; meltus fuisset, nō q̄ri
quā uīdicari. qd̄ si iuēpetus aliqua ciuitas ī quā
nemo peccaret supuacius ēt itēs īnocētis oratoris
sicut itēs sanos medicus. quom̄ inde mīmū usus
mīmūq; p̄fecti ass medetis h̄t ī iūgetib; q̄ firmis-
sima ualitudinē ac saluberrimus cōporib; utūtus, sic

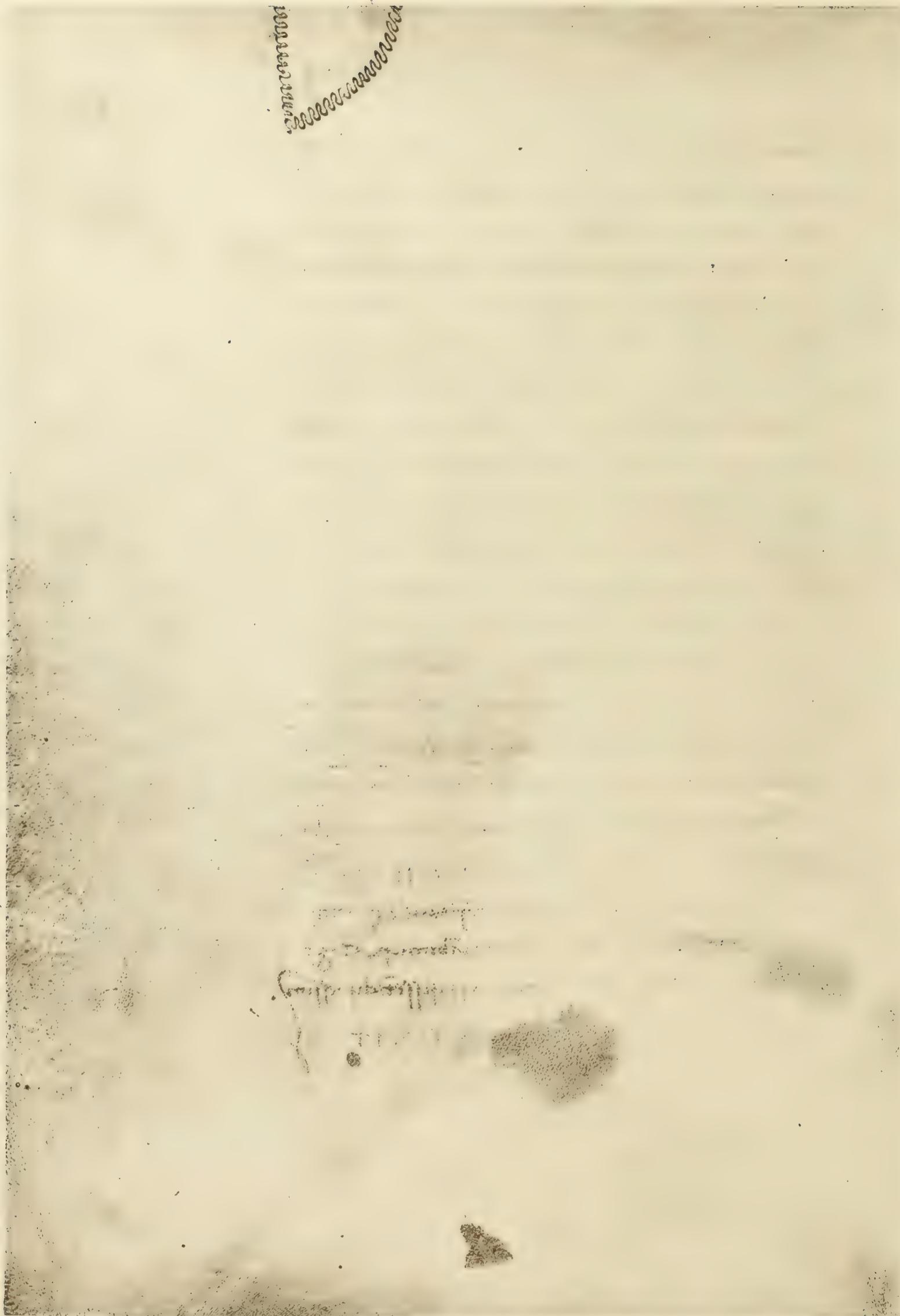

minor oratorū horū obscuriorq; glia ē inter bonos
mores. et ī obsequum regētis paratos. qd eīm opus ē
longis in senatu sentētū: cū optima cito cōsentiat.
qd multeſ apō populu cōcioibꝫ. cū d̄ r. p. nō impiti
et multi deliberaſ: sed sapiētissim⁹ et unus. qd uo-
lūtapiis accusatōibus cū tā rāgo et tā parce peccetſ.
qd iūdiosis et excedētibꝫ modū opōibus defēsionibꝫ,
cū clemētia cognoscētis obuiā pīlītātibꝫ eat. Cpe-
dite optimi et īquātū opus ē disertissimi uiri, si aut
uos pōribus ſeculis/aut iſta qſ miſamur hīſnati ēnt,
ac deus aliqſ uitās ac uā t̄p̄a pēpē mutasset, n̄
uobis ſūma illa lauſet glia ī eloquētia ineq̄ illis mo-
dus et tempātū defuſſet. nūc qm̄ nemo eodem
t̄p̄ aſſeq̄ potest magnā famā et magnā q̄tē. bono
ſeculi ſui qſq; cūtra obſrētationē alteſi utatur.

Finierat Matēn⁹ cū Messala. erāt qbus cōtradiceſē
erāt de qbus plura dici uelle. n̄ iā dies ēt exactus.

Fiet iqt Matēn⁹ poſtea arbitratu tuo. et ſiqua tibi
obſcura ī hoc meo ſermone uisa ſūt. d̄ iſ ſuſſuſ cō-
ferem⁹ ac ſimul aſſurgēſ et aprū cōplexuſ. Ego inqt
te poetis messala/cū antiq̄iſſicimābiſiup. At ego
uost rhetoribꝫ et ſcholasticis iqt. cū aſſiſſet/diſcēſim⁹).

F I N I T FINIT FINIT.

CORNELII TACITI DE ORIGINE SITV MORIBVS

AC POPVLIS GERMANORVM LIBER INCIPIT : ~

Germania omnis a gallis p̄hetiisq; et pānoniis
pheno et danubio flumībus. a sarmatis dacis
q; mōtu aut mōtibus sepatur. coetera
oceaniū ambiit. late s̄ sinus. et iſularū īmēsa spatia
cōpleteſ nup coḡtis q̄busdā gētibus ac regibus q̄s
bellum apuit. Rhenus rheticarū alpiū īaccesso ac
p̄cipiti uertice ortus modico flexu occidētem
uersus septētrionali oceano miscetur. Danubius
molli et clementer edito mōtis Arbonē uigo effusus
pluris populos adit donec ī pōticū mare sex me -
atibus erūpat. septimū os paludibus hauſitup.
Ipsos germanos īdigenas credideſi minimeq; alia -
ru gentiū aduētibus et ospitiis mistos. q̄a nec ter -
ra olim sed classibus aduehebatur q̄mutaſ sedes
q̄rebat. et īmensus ultra utq; sic dixerī adūsus
oceanus paris ab orbe nō naubus aditus. Q̄spō
pter piculū & horridi et ignoti maris asia aut A -
frica aut italia relicta germaniam peteſt. infor -
mē terris. asperā coelo. tristē cultu aspectuq; nisi

patria sit. Celebrat carnis anteq[ue] qd unū ap[er]t
illos memoris et analū genus ē: ^{Tum} cristoneū deū epi-
pa edicū: Et filiū mānum: origine gentis cōditio-
nusq[ue]: Māno tris filios assignat. & quoru[m] nōibus
pximi oceanio ingeunes. mediī hermiones. ceteri
istae uones uocetūr. qdā ut i licetia uictustatis
pluri[m] deo ortos. pluresq[ue] gētis appellatoes. marsos
gabriim[os]. sueos. uandalos affirmat. eaq[ue] uera
et antiqua noīa. ceterū germanis uocabulū rēcēs
et nup additū. qm qui pmi phenū transgressi gal-
los expulerit. ut nūc tuorū tūc germani uocati
sint. ita natiois nomi nō gētis evaluisse paulatī
ut om̄s pmiū d[omi]nū a uictore ob metū. mox et a se ipiſ
iumento noīt germani uocaretūr. Fuisse ap[er] eos
et herculeū memorat. pmiūq[ue] oīum uirorū fortui
reipi i p[ro]lia canūt. Sūt illis illis hec qq[ue] carniā
quoru[m] relatu quē barditū uocat. accēdit atq[ue] fu-
tu[re]q[ue] pugn[are] fortuna ipo cātu auguratur. terret
eīm t[em]p[or]e epidat ue[st] p[ro]ut sonuif acies. nec tā uoces il-
le quā uirutis cōcētus uidetur. affectat p[er]-
p[er]aspitas soni et fractū murmur obiectis ad os
scutis q[ue] plenor et grauior uox repcussu itumescat.

Natio ges

put

Ceterū et ulyssēm qdā opinātus longo illo et fabulo -
so error i hūc oceanū delatū adisse germanī terā.
astiburgiūq; qdā in ripa pheni sicū hodieq; incolit
ab illo cōstitutū noīatūq;. Aīā qn et ulyssi con -
secrata adiecto laerte p̄ris noīe sōd loco oīi rep -
tam monūntaq; et tumulos q̄sdā grecis l̄pis in
scriptos i cōfino germanī pheti eq; adhuc extasit,
que neq; cōfirmas̄ argumētis neq; refelleſ̄ mādō
e. ex ingēto suo q̄sq; demat ut addat fide. Ip̄e eorū
op̄ibus accedo q̄ germanī p̄ptos nullis aliis alia
natōib⁹ nū cōnubis ifectos p̄pam et sincera et tātū
sui simile gentē extitisse arbitrātur. unū habitus
quoq; corporū quāquā in rāto hoūim nūo idem
ōibus. truces et cepuli oculi. p̄utilg. come. magna
corpora. et tātū ad ip̄etū ualida. laboris atq; opū
nō ead patiētia. mīneq; sitim p̄stūq; toleras̄ fri
gora atq; iēdiā. coelo solo ue assuerūt. Terra et si
aliquāto spē differt. i uniuersū tam aut siluis
horrida. aut paludib⁹ feda. humidior quagal -
lia. uētosior qua noricū ac pānomā aspicit. sa -
tis ferax. frugiferarū arborū. ipatiēs. pecūdum
fecūda. sed plerūq; iprocepa. ne armis qdē suus

Cōtinuum

ser. illig.

i vīnuerūm

honor. aut gloria frōcis. nūo gaudet. eaq; sole et
gratissime opes sūt. argētū et aurū p̄pitū ne an-
irati dī negaueſit dubito. Nec tam affirmaueſi
nullā germane uenā argentū aurū uegioneſt.
q̄ seim̄ scrutatus ē. possessione et usu hanc p̄inde
afficiūtur. Et uidet ap̄ illos argēta uasa legatis
et p̄nicipibus eorū muneri data nō i alia uilitate
quā que humo fīgutur. quāquā pximi ob usū cō-
mercioſū aurū et argētū in p̄cio hñt formasq;
quasdā n̄t pecunie agnoscūt atq; eligit. Intio-
res simplici et antiquis p̄mutatoē mercū utūt.
petūiam p̄bat ueterē et diu notā serratos biga-
tosq;. argentū qq; magis quā aurū sequūtūt. n̄tta
affectatoē aī. sed n̄t̄ argētorū facilior usui ē.
pmisca ac uilia mercatib;. ne ferrū qdē supeſt
sicut ex ḡne telorū colligit. rapi gladius aut
maioribus lācēis utūtūt. hastas uel ipoꝝ uoca-
bulo frameas gerūt. angusto et breui ferro. sed
itaaci et ad usū habili. ut eod̄ telo put ſo posat
uel comin' uel emin' pugnēt. Et eques qdē ſcuto
frameaq; cōtētus ē. pedites et missilia ſpargiūt.
pluraq; singli atq; imensū uibrat nudi. aut fa-

p̄de
est v.

frameas

framea
put

gulo leues. nulla cultus iactatio. scuta tantum le-
ctissimus coloribus distinguit. paucis lorice. uix
uni alterius ue cassis aut galea. et non forma non ut
locitare conspicui. Sed nec uarietate gyros in mox
nim docetur. in rectum aut uno flexu dextros agunt.
Ita cuncto orbe ut nemo posterior sit. in uniuersu
estimari plus penes pedite roboris: eoque miseri p-
luitur apta et congruete ad equum pugnam ueloci-
tate peditum. quod ex omni uiuetute dilectos an acie
locat. definitus et nus. ceteri ex singulis pagis.
idque ipsum inter suos vocatur: et quidem primo nus
fuit iam nomen et honor eius. acies per cuneos cōponitur.
et deinde loco dum quisquis instes consilii quam fortitu-
midinis arbitratus. corpora suorum et in dubiis plius
referunt. scutum reliquias percipuum flagitium. nec aut
sacris adesse. aut consilium inire ignomino fas.
multaque superstites bellorum infamia laqueo finierunt.
reges ex nobilitate. duces ex uirtute sumuntur.
nec regibus infinita aut libera potestas. et duces
ex exemplo potiusquam impi. si propiti: si conspicui: si
an acie agunt. admiratores persunt. Coeterum neque aī
aduersari neque uincere. ne uerberari quidem nisi sacerdotibus

dolent gyros

P. 33

qz

Sacerd. auctas

promissū nō quasi ī poenā nec ducis iussu. sed ut ut
deo impāte quē adesse bellatibus credūt, effigi-
esq; et signa quē detracta lucis in plū ferūt.
qdq; p̄cipiū fortitudinis īcitatū ē, nō casus
neq; fortuita cōglobatio turmā aut cunctū fa-
cit. sed familię aut prop̄p̄tates et ī proximo pi-
gnora. un̄ foemīapū ululatus audiri. un̄ uagi-
tus infatū. hi curq; sāctissimi testes. hi ma-
ximi laudatores. ad matres. ad cōiuges uulna-
ra ferūt. nec ille enūare aut exigere plagas
pauēt. cibos. et ostium pugnātib; gestāt. Me-
morię p̄ditur q̄sdā acies inclīataſ iā et labātes
ā foemīs restitutas cōstātia p̄cum et obiectu
pectorū. et mōstrata comin' captiuitat. quā
lōgē ipatienti' foemīapū suā noīe timēt. adeo ut
efficaci' obligētup aī ciuitatū. qbus inter obſi-
des puelle - qq; nōbiles impēntur. Inē qn et
sāctū aliqd et puidū putāt. nec aut cōſilia eaz
aspnātup aut respoſa negligūt. Vridim' ſb diuo
vespasiano Voledā diu ap̄ plerosq; numīs loco
hītam. sed et olim ^{Albriniā} Aupiniā et cōpluris alias
uenerati' ſt. nō adulatoē. neq; tāquā faceſet

puldum

Hec sunt v-lida sine
veleda hīta fuit pro
ſibilla ut hic idem
auctor in historijs
ſujs meminit. Tēm
pori vitellij. et vif-
pasiani .

deas. Deorum maxime in cupui colunt, cui certis
diebus humaiis q̄q; hostiis latae fasti Martem
cocessis aīlibus placat et hercule. passus uoif
et fidei sacrificat. vñ cā et origo pēgnō sacro pa-
rū comp̄ri. n̄ qd̄ signū ipm̄ i modū liburne
figuratu docet adiectā religione. Coeterū nac
cohiber parietib⁹ deos neq; in illā humani opis
spēm assimilat ex magnitudine colestui arbitra-
tur. Lucos ac nemora consecrat. deorumq; nōib⁹ ap-
pellat. secretū illud qd̄ sola reuerētia uident.

Auspicia sortesq; ut qui maxime obseruat.

Sortiu cōsuetudo siplax. virgā frugiferę ap-
bovi ēcisā in surculos aputat. eosq; notus qbusda
discretos sup cādida ueste tamer ac fortuito spar-
gut. mox si publice cōsulet. sacerdos ciuitatis. sin-
pūat ipse pater familię p̄catus deos. coelū qz
suspicit. ter singulos collit. sublatos. secundū im-
p̄ssam an̄ notā int̄ptatur. si prohibuerūt nulla
et ead p̄e in eundē die cōsultatio. sin p̄missum.
auspiciorū adhuc fides exigit. et illud qdē etiā
hic notū autū uoces uolatq; interrogari p̄pū gētis;
eq̄rum q̄q; p̄sagia ac mortuus exp̄ri. publice alutur

Cult⁹ deoz

De Aug⁹. qz
Sortibus

Aloritug

eq candidi

Comitto
Pūdiciū

incidat luna.

Conducunt

iusdem nemoribus ad lucis: cādidi: et nullo mortali
operi cōtacti: q̄s p̄ss̄s sacro cupru sacerdos: ac rex
uel p̄nceps ciuitatis comitatur: hīnq; ac fremut
obsequat: nec ulli auspicio maior fides: nō solu
ap̄ plebe: ap̄ p̄ceres: ap̄ sacerdotes: se eīm ministrō
deorū: istos cōscios putat: & et alia obsequatio au
spiciorū qua grauiū bellorū suētus exploratup
eius gentis cū qua bellū ē: captiuū q̄q m̄ inter
ceptū cū electo p̄ptarū suorū patris queq; ap
ris cōmittūt: Victoria hui uel illi pro pūdicio
accipitur: De miōribus rebus p̄ncipes cōsultant.
d̄ maioribz om̄es: ita tam ut ea q̄q; q̄rū penes ple
bem arbitriū ē: ap̄ p̄ncipes p̄tractetur: Coēt
n̄ qd fortuitū et subitū incidit certis dieb: cū
aut ichoatup luna: aut ipletup: nā agēdis rebus
hoc auspicatissimū iniciū credūt: nec diepū nūm
ut nos: sed noctiū cōputat: sic cōstituit: sic con
dicūt: nox duceſ die uidetur: Illud ex libertate
uitū: qd nō simul nec ut iussi cōueiunt: sed et
alter et terciū dies cūctatoe coētiū absunitur:
ut turbe placuit cōsidūt armati: silentiū per
sacerdotes: q̄b̄ tam et cōcedi ius ē impatus: mox

rex vel p̄nceps prout etas cuiq; put nobilitas, put de-
cūs bellorū. put facūdia ē audiūtus, autē suadēdi
magisquā iubendi potestate. Si displicuit sētēria
fremitu aspnātus. si placuit frāntas cōcutiūt.
honoratissimū assensus genus ē, armis laudas. li-
cet ap̄ cōcilii accusat̄ q̄q; et discrim̄ capitis iten-
dēt. distictio poenariū ex delicto. pditores et trās-
fugas arboribus suspendūt. ignauos et ibelles et
corpore infames coeno ac palude, iecta ī sup̄ crat̄
mergūt. diuersitas supplicii illuc respicit, tāquā
scelerā ostēdi oporteat. dū punitus supplicia abs-
codi. Sed et leuoribus delictis p̄ modo poenariū e-
q̄rum pecoriūq; nū cōuicti multat̄ur. passimul-
cte regi uel ciuitati. passim q̄uidicatur, uel pro-
pinq̄is ei exoluitur. Eligūtur ī iisdē cōcilii et
p̄nceps q̄ iura p̄ pagos uicosq; reddūt. Centeni sin-
gulis ex plebe comites cōsilii s̄imul et aut̄as assūt.
nihil aut̄ neq; publice neq; priuatis rei nisi armari a-
gūt. sed arma sumer̄ nō ante cuiquā moris, quam
ciuitas sufficiūt p̄bauebit. ^{Tum} ē in ip̄o cōcilio uel
p̄ncipū alijs uel pater ut pp̄iqui scuto frāntasq;
iūuenē ornāt. h̄ec ap̄ illos toga. hic p̄m̄ iūuent̄ honos.

put

DE
Supplicij:

Comitatus.

ante hoc domus pars uidetur: mox rei. pu. Insignis
nobilitas aut magna prūm merita, p̄ncipis dignitatē
et adolescentulis assignat. Coeteris robustiorib⁹ ac
iāp̄dem p̄batis aggregatur. nec rubor inter comi-
tes asperci. gradus qn et ip̄e comitatus h̄et, iudicat
et quē sectatur. Magnaq; et comitū emulatio
qbus p̄mus ap̄ p̄ncipē suū locū, et p̄ncipū, cui plu-
simi et acerrimi comites. h̄ec dignitas: h̄ec uires.
magno semper electorū iuuēnū globo circūdari
pace decus in bello p̄sidū. Nec solū in sua ḡētē cuīq;
sed ap̄ finitimas q̄q; ciuitates id nom̄ p̄agia est.
si nūo ac iuritate comitatus emineat. experūtus
ēm legatoib⁹, et muneribus ornātus: et ipsa
plerūq; fama bella p̄fligat. cū uentū in acie turpe
p̄ncipi iuritate uici. turpe comitatu, iuritate p̄n-
cipis nō adēquat. Iam uīgo ifame ī oīm uitā ac pro-
brosū supsatē p̄ncipi suo ex acie recessisse. illū
defendere tueri. sua q̄q; fortia facta gl̄e assignat
p̄cipiuū sacraūtū ē. p̄ncipess p̄ uictoria pugnat.
comites p̄ p̄ncipe. Si ciuitas in qua orti s̄t longa
pace et ocio torpeat; pleriq; nobiluū adolescentiū
petūt ul̄to eas natoēs, q̄ eū bellū aliqd gerūt. q̄a

et igitur gēti q̄s. et facilī incep̄tū clarescāt. —
maḡnūq; comitacū nō nisi ui belloq; tuētū.
exigūt s̄m p̄ncipis sui liberalitate illū bellatorē equū
illā eruentā uictriēq; frāntā. nā epulg. et quāquā
incōpti. largitam̄ apparatus. p̄ stipēdīo cedūt. ma-
teria munificētis p̄ bella et rapti. nec arat̄ terrā
aut expectat̄ anūm tā facile p̄suaseris quā uocat̄
ōstem et uulnēja mēsp̄i. p̄igrū q̄nimo. et inessui-
detur sudor̄ adgrat̄ qđ possissanguine parat̄. q̄t̄ies
bellanō inēt̄. nō multū uenatibus plus p̄ oculū trā-
sigit̄. dediti somno cibōq;. fortissim⁹ q̄sq; ac bellicosif-
sim⁹ nihil agēs. Delegata dom⁹ et penatiū et agrorū
cura foeminiſ ſenibusq;. et iſiſimissimo cuiq; &
familia. Ipsi habēt mira diuersitat̄ n̄g. cū uide-
hoes ſic amēt inertiā. et oderit q̄t̄. Moſ ē ciuita-
tibus ul̄tro ac uiritim cōferre p̄ncipib;. uel armē-
torū uel frugū. qđ prohonor̄ acceptū et necessita-
tibus ſubuenit. Gaudet p̄cipue ſinutimariū gentiū
donis. q̄ nō m̄ a ſingulis ſed et publice mutūt̄.
glecti eq;. magna arma. phalere. torq̄sq;. iā et pecu-
nia acciper̄ docuim⁹. nullas germanoz populis up-
bes hītas. ſatisnotū ē. ne pati qđe interſe uictas

bellator eq?

vixim

Null. vrb.
Locant

Limanitum

sedes. Colūt diseret ac diuersi. ut fons. ut cāpus. ut nemus placuit. Vicos locat non in nōm more cōnexis et cohētibz edificiis. suā q̄sq; domū spaciō circūdat. sive aduersus casus ignis remediu sive iſcritia edificāti. ne cemētorū qdē ap̄ illos aut regularū usus. materia ad oīa utuntur informi. et circa spēm aut dēclarationē. qdā loca diligenter illūt. terra ita pura ac splēdente ut picturā ac liniāmēta colorū imitetur. Solet et supertaneos specus ap̄ire. eosq; m̄to insup̄ fimo onerāt. suffugiu h̄iemi. et receptaculū frugibus. qdā rigore frigorū eīmodi locas molliūt. et signō ostis adueit apta p̄platir. abdita aut et defosa aut ignorātur. aut eo ip̄o fallūt qdā querēda st̄. regim̄ om̄ibus sagum figula. aut si desit spina conseru. coetera itati. totos dies iusta focū atq; ignē agūt. locupletissimi ueste distinguntur. nō fluitāte sicut sarmat̄ ac parthi. sed stricta et singulos artus exprimēt. Ferūt et ferarū pelleſ. p̄ximi rupē negligēt. ulteriores exq̄siti. ut qbus nullus p̄comētia cultus. eligūt feras. et distracta uelamina spargūt maculis pellibusq; beluariū. q̄s exterior oceanus atq; ignotū mare gignit. nec ali⁹ foem⁹ quam

uiris hucus nisi qd foemine sepius lineis amictibus ut -
latus. eosq; purpura uariat. parteq; uestitus superioris
i manicas nō extēdūt. nude brachia ac lacerbos. sed
et p̄xima pars pectoris patet. quāquā severa illic
matrimoia. nec ullāpū morū partē magis laudant -
ris. nā ppe soli barbarorū singulis uxoribꝫ cōtēti sūt.
exceptis admodū paucis. q nō libidine. sed ob nobili -
tate plurimis nuptiis ambiūtup. Dotē nō uxor
marito. sed uxori maritus offert. Intersūt parētes
ac ppinqui ac munera pbat. munera nō ad deliciā
muliebres q̄sita. nec qbus noua nupta comat. sed
boves. et frenatū equū. et scutū cū framea gladi -
oq;. In hęc munera uxor accipitup. atq; in uice ipsa
armorū aliqd uiro affert. hoc maximū vinculū
hęc arcana sacra. hos cōugales deos arbitrātūt. nt
se mulier extra uirētū cogitatoes. & extraq; belloq;
casus putet. ipy i capiētibus m̄simonii auspiciis ad -
monetur. uenit se laborū peculorūq; sociā. idē in
pace. idem i plio passuā ausurāq;. hoc iūcti boves.
hoc paratus equus. hoc data arma denūtiāt. sic
uiuendū. sic peundū. acciper se q̄ liberis iūrolata
ac digna reddat. q̄ nurus accipiat. russusq; ad nepote

Vxor laborz ue
peculorū sociā

referatur. ergo septa pudicitia agit. nullis specta-
culorum illecebris. nullis coniunorū irritatōib; cor-
ruptionē. Iraquā secessa uiri pariter ac fœtē ignorat.
paucissima ī tā nūosa gēt adulteria. quoruū prema
prius et maritis pmissa. accusis erinib; nudata corpora
ppinqs expellit domo maritū. ac p oīm uicū ueber
agit. publicare cīm pudicitie. nulla uerba. nō forma
nō ḡtate. nō opibus maritū iuenerit. nemo cīm illuc
uicia ridet. nec corrumper et corrupti seculū uocat.
meli qdē adhuc ex ciuitates in qbus tātū uirgines
iubuit. et cū spe uotoq; uxoris semel trāsigit. sic
unū accipuit maritū. qm̄ unū corpus. unāq; uitā
ne ulia cogitatio ulera. ne logior cupiditas. ne tā-
quā maritū. sed tāquā m̄imoniū amēt. numerū
liberoruū finit. aut quēquā ex agnatis necas flagi-
tuū hētus. plusq; ibi boni mores ualeat quā alibi bo-
ne leges. in omī domo nudi ac sordidi. in hos artus
in hēc corpora qm̄ miramus excescut. sua quēq; ma-
ter uberibus alit. n̄ acillis aut nutrib; delegātus
dominū ac seruū nullis educatois deliciis dignoscas
iter ead pectora. ī ead humo degut. donec etasspet
īgenios. uirtus dōscat. sera iuuenū uen. eoq; in ex-

hausta pubertas. n̄ virgēs festinātūr. ead̄ iuuen̄ta
similis p̄ceptas. pares ualideq; miscētūr. ac robora
paterū liberi referūt. Sororū filiū idē ap̄ auēculū
q; ap̄ p̄m̄ honor. qdā sanctioreē auctioreēq; hunc
nexū sanguīs arbitratūr. et ī accip̄ēdis obſidibus
magis exigūt & aquā et ī aūm̄ firmit̄. et domū la-
tius teneat. heredes tam̄ successoresq; sui cuiq; libei.
et nullū testam̄tūm. si liberi nō sūt pxim̄ gradus
ī possessione frēs prūi auēculi. quāto plus p̄iq̄ru
quo. maior affinū nūs. tāto gratiosior senectus
nec ulla orbitatis p̄cia. Suscip̄r̄ tā inimicitas seu
pr̄is seu ppiqui quā amicitias necesseē. nec ī placabiles
dūrāt. luitur cīm̄ et homicidū cēpto ap̄m̄tor̄ ac pe-
cōrū nūo. ſcapitq; ſatisfactōem uniuersa dom̄ uti-
lites ī publicū. q; a piculosiores ſūt inimicis iusta
libertate. Cōuictib; et oſpitis nō aliquāq; effusi
ī dulget. quēcūq; mortalū aſceſ ſecto nefashētſ.
p̄ fortuna qſsq; apparatus epulis excipit. cū defecer̄
q; m̄ oſpes fuerat. mōſtrator̄ oſpiti et comes. pximā
domū nō inuitati adeūt. nec itere. papi humāta-
te accepūtūr. notū ignotūq; quātū ad ius oſpitis
nemo discernit. abēuti ſi qd̄ popoſcepit. cōceder̄ mori.

por ab origine
armentoz
perrum

De hospitalitate

et posse diuinice ead facilitas. gaudet muniperibus
sed nec data iiputat. nec acceptis obligatus. victus in-
ter ospites comis. statim enim sono que plerumq; i die
extrahunt. lauantur. sepi calida. ut ap qd pluviu-
biens occupat. lauti cibū capiunt. separat singulis
sedes. et sua cuiq; mēsa. tū ad negotia. nec min-
sepe ad cōuiuia procedunt armati. die nocteq; cotinu-
are potādo nulli pbrū. crēbre ut ite uinolētos
rīxē. raro cōuicijs. sepi cōde et uulnerib; trāfigunt.
Sed et ad recōciliādis inuicē inimicis. et uigēdis af-
finitatib; et ascēdis pncipib; d pacē deniq; ac
bello plerumq; i cōuiuīs cōsultat. tāquā nullo mag-
tpe. aut ad simplices cogitatoēs pateat aūi. aut
ad magnas i calefacat. gens nō astuta. nec callida
apit adhuc secreta pectoris licētia loci. Ergo de-
tecta et nuda oūm mēs postea die p̄fectat
et salua utriq; tpi ratio ē. deliberat dū finger
nesciūt. cōstituit dū errāt nō possūt. potui
humor ex hordio aut frumento i quād similitudinē
uini corrupti. pximi rīpē et uinū mercātus. cibi
simplices. agrestia poma. rēcess fera. aut lac cōcretū
sine apparatu. sine blādīm̄tis expellūt famē. ad

Vinolent'

Ceruase nom
est hodie.

uersus siti, nō eadē tēpantia. si idulxeris ebrietati
suggerēdo quātū cōcupiscūt, haud min' facile uiti-
is quā armis uicentur. Gen' spectaculorū unū atq;
ī om̄i coetu idē. nudi iuuenes. qbus id ludicrū ē. inter
gladios se atq; infestas frameas saltu iaciunt. Exita-
tio aptē parauit. ijs decorē. nō i questū tam aut
mercede, quāuis audaciſ lasciuig p̄cū ē uoluptas
spectatiū. aleā qd̄ mīere, sobrii inter seria exēt.
tāta lucrādi p̄dendi ut temeritatē. ut cū oīa deſe-
cepit, extremo ac nouissimo iuctu d libereatē ac de-
corporē cōtendat. victus uolūtariā ſequitur adit.
quāuis iuuenior, quāuis robustior alligatiſ ac uenit
patitur. ea ē i re prava p̄uicacia. ip̄i fidē uocāt. ſer-
uos cōdiciōis hui p̄ comēcia tradūt, ut ſe qq; pudo-
re uictoris exoluat. coeteriſ ſequiſ nō i nīm moxē
descriptris p̄ familiā mīſtriſ utūtū. ſuā qq; ſedē
ſuos penates regit. frumēti modū dñs aut pecoris
aut uestis. ut colono inūgit. ut ſeruus hactenus
paret. coetera dom' officia uxor ac liberi ſequuntſ.
uerberat ſeruū ac uiculis et opēr̄ coērcet p̄pum.
occideſ ſolet: nō disciplina et ſeueritate, ſed i petu
et ipa ut inimicū. n̄ qd̄ impune ē. fœn' agitatiſ et

Liberi nō multū ſupra ſeruos ſt. Rayo aliquad.
momentū in domo: nunq; incivitate ſe p̄tis
dūtayat uis gentib⁹ que regnant: Ibi enim
et ſup nobiles ascendunt. ut coeteros impares.
Libertini libertatiſ aſpūntum ſunt.

iusuras extedere ignotū. ideoq; magis seruatus quā si
uetitū esset agri p nū cultorū ab uniuersis iuris occu-
patur. q̄s mox intesse secundū dignatōm partūnt. faci-
litatē partiēdi cāporū spatiā p̄bet. aqua p anōs mutat
et supēst aget. nec eīm cū ubertate et aplitudinē soli
laborū cotendūt ut pomaria cōserat et prata sepet.
ut hortos riget. sola terre seges impat. uir annū q̄q; ipm
nō i totidē digerūt spes. hiems et uer et aestas rite
lectū ac uocabula hnt. autūni pīn nomē ac bona. igno-
rātus. liberti nō multū supra seruos se. pax dñquā
monūtū i domo. nūquā i ciuitate. exceptis dū taxat
iūs gētib⁹ q̄ regnat. ibi eīm et sup īgenuos et sup nobles
ascendūt. ap̄ coeteros impares. libertini libertatis argu-
mētū st. Funerū nulla abitio. id solū obsequiāt ut cor-
pora clāporū uiropū cēptis lignis cremet. sepulcrū
nec uestib⁹ nec odorib⁹ cumulat. sua cuiq; armā i q̄
pūda igni et equus adiicit. sepulcrū cespes erigit.
monumētorū arduū et oposū honore. ut graue de-
factis asperiat. lānta ac lat' mas citō dolose. et tri-
stitiā tardē ponūt. fōcēs lugēs honestū ē. uiris memi-
nisce. hec i coē dōūm ḡmanorū origē ac morib⁹ ac-
cepim⁹. nūc singlarū gētū i stituta pūq; quaten⁹ dif-

pomaria

Intellectu hnt

libtini

Seruē regi

ferat. quatoēs & ḡmaīa ī gallias cōmigraverūt expediā.

V Allediores olim gallorū res fuisse sūnus autor diuus iuli
eradit. eoq; credibile ē et gallos in germāiam trāsgres-
sos. quātulū eīm annis obstabat. q̄ min' ut q̄q gense-
ualuerat. occuparet p̄mutaretq; sedes p̄miseras ad
huc et nulla regnorū potētia dīuisas. Igitur inter
h̄remā siluā rhēnūq; et moenā amnes heluetii;
ulteriora boi⁹ gallica gens tenuer. manet adhuc
boiem̄ nom̄. siḡ. q̄ loci ueterē memoria quāuis muta-
tis cultoribus. Sed utrū apauisei ī pānoniā ab oīs ger-
manopū natoē. an oī ab apauiseis ī germāiam com-
migraverūt. cū eōt adhuc sermonē instans morib⁹
ritātū. ī cap̄ū s̄. q̄ p̄asi oīm inopia. ac libertate ead
uesiq; rip̄ bona malaq; erat. T̄cneueri et n̄p̄uli circa
affectatoēm germane origīs ulero abitiosi st̄: tāq;
phāc glām sanguis & silitudine et ī septia gallorum
seperit. Ipsā rhēni ripā haud dubie ḡmanosū p̄p̄i
colūt vangiones. triboci. nemetes. nubii qdē q̄qua
romana colonia ēē meruerūt. ac libertus agppinēses
cōditoris sui noīe uocētus origē erubescit. trāsgressi
olim et exp̄m̄to fidei sup ipām rhēni ripā collocati
ut aperet. nō ut custodifetus. oīum harū gentiū

vbi⁹.

q̄q meruit
ac uocētus

exp̄m̄to

Bataui
Catti

Mattiaci

qq; qf d' rit

Catti

uitute p̄cipui bataui nō multū ex rīpa. sed iſula
pheni annis colūt. cattorū qnd p̄plus et sedicioē
domestica ī eas sedes trāgressus in qbus p̄ass romā
ipii fieret. manet honor et atque societatis iſigne.
nā nec tributis cōtemnūt. nec publican' atcepit. ex
ēpti oneribus et collatoribz et cātū ī usū phorum
sepositi. uelut tela atq; arma bellis reseruāt. Est
i eoā obseq̄o et Mattiacorum gens. prulit eī mag-
tudo. po. r̄. ultra phenū ultraq; uetus terminos
impiū reuerētiā. Ita sede finibusq; ī sua rīpa. m̄te
aīoq; nobiscū agūt. Coetera siles batauiſ. n̄ qd ipso
adhuc terre sue solo et coelo acrī diānt. nō nuā-
uepi inter ḡmaie p̄ptos. quāq; trāphenū danubiu-
q; cōsiderit eos q decumates agros exerceat. leuissi-
m̄ q̄q; galloq; et iōpia audax. dubiē possessioīs
solū occupauer̄. mox limite acto p̄motisq; p̄sidis
sin̄ impi et p̄ass p̄uicē habētūt. Ul̄rahos catti
in iū ſedis ab hīcimo ſaltu īchoāt. nō ita effu-
ſis ac palustribz locis. ut coeterē ciuitates in q̄s ḡmaia
patescit durāt. siqde colles paullati parescunt. et cattō
ſuō ſaltū hercini⁹ p̄sequit ſimul ac dponit duriora ge-
tic corpora. stricti art⁹. minax uult⁹. et maior aī uigor⁹.

“ m̄trū ut .
“

multū ut iter germanos rōis ac soleptig. pponer e -
lectos: audire ppositos. nosse ordines. intelligē occa -
siones. differre ipetus. disponer dīe. uallare noctē.
fortunā inter dubia. iustutē iter certa nūare. qdq;
rasissimū. nec nisi romane disciplinē cōcessū plus
reponer induce quā i exercitu. omē robur i pedite
quē sup arma ferrātis qqq; et copiis onerat. alios
ad plū ipē uideas. cattos ad bellū. ras excusus.
et fortuita pugna. eq̄strij sane uiriū id pprium
cito parat victoriā. cito cedet. uelocitas iusta for -
midinē. cūctatio ppior cōstatię ē. et aliis germanorū
populis usurpatū raro. et p̄uata cuiq; audētia. ap̄
cattos i cōsensū uertit. ut p̄mū adoleuerit crine
barbaq; sumiter. nec nisi ostē cōfo exueſ. uotiuū
obligatūq; iustuti oris habitū. sup sanguinem et
spolia reuelat frontē. seq; tū demū p̄cia noscendi
petulisse. dignosq; priā ac parētib; ferūt. Ignauis et
ibellibus manet squalor. fortissim qsq; ferreū insup
amulu. ḡnimosū id genti uelut uīculū gestat. donec
pe cede ostis absoluerit. plurimi scattorū hic placet
hīc. iāq; canēt i signes estib; simul suisq; mōstrati.
Orūm penes hos initia pugnatū. hec p̄ma sēp acies

reponer

Audētia

uisu noua. nā ne ī pace qđe uultum mitior māsuesauit.
nulli domī aut ager. aut aliqua fūsa p̄put ad quenq;
uener̄ alutus. p̄digi alieni. cōtēptores sui. donec ex
angues senectus tā dure uirtuti ip̄par effaciat. p̄xi-
mi cattis certū iā alueo phenū qq; termin⁹ eē suffi-
ciat. Usipi ac tēcteri coluit. Tēcteri sup solitū bel-
lorū decus eq̄seris discipline arte p̄celluit. n̄ma-
ior ap̄ cattos pedicū laus. quā tēcteri eq̄tu dic
istituer̄ maiores. posteri imitāt̄. In lusus infantū
hec iuuenū emulatio. p̄seuerat senes iter familiā
et penates et iura successionū eq̄ tradūt̄. excipit
filius nō ut coetera maxim⁹ natu. sed put ferox
bello et melior. Justa tēcteros bructeri olim occup-
rēbat. nūc chamanos et angriñarios iimigrasse na-
ratus. pulsis bructeris ac penitus excisis uincitur
cōfensu nationū seu supbie odio. seu p̄de dulcedi-
ne. seu fauore qđa erga nos deorū. nā ne sp̄etiqua-
lo qđe plii inuidet̄. sup sexagita milia nō dñm⁹
telisq; romanis. sed qđ magficiet⁹ eē oblectacioni
oculisq; ceciderunt. maneat q̄so duretq; ḡeūtib⁹
sino amor n̄pi. at certe odiū sui. qn̄ urgetib⁹ id
impū fati⁹ nil iā p̄stare fortuna māi potest. quā

Usipi
Tēcteri

Bructeri
chamanos

duretq;

ostium discordia. Angrinarios et chamanos at ergo
dulgitubini et casuarini cludunt alioquin gentes haud
pinde memorare. A fratre Frisii excipiuit. maioribus
minoribusque frisii vocabulum est ex in uirium ut regna-
tioes usque ad oceanum pheno pte exutus abiuitque im-
menses insuper lacus et romani classibus nauigatos.
ipm quod etiam oceanum illa tenuit. et superesse ad
hunc herculis columnas fama uulgauit. sive ad uit
hercules seu quod ubique magnitudine in claritate eius
preferre consensim. nec defuit audacia Druso ger-
manico sed obstitit oceanum in se simul atque in hercule-
m inqri. mox nemo tenuit. Sancti quoque ac reverenti ui-
su de actis deorum credentes quam scire. hacten in oc-
cidente germanam nouim. In septentrione ingredi
flexu reddit. ac primo statim caucorum gentes quaquam in-
cipiat a frisis ac parte litoris occupet orumque
exposui gentium lateribus opteditur. donec in catos
usque sinuetur. nam ^{Tam} immensu terrarum spatium non tenet
tatuum chauci. sed et implent. populus iter germanos no-
bilissimosque magnitudinem suam malint iustitia tueri
sine cupiditate sine ipotetia. genti secretaque nulla
producunt bella. nullis raptibus aut latrociniis poplatis.

pinder
frisii

Columne Heulis

magn
audacia

Mox

Acti aucti

Cauci

id p̄cipiū uirtutis ac uiriū argumētū ē, qđ ut sup̄
ores agāt nō p̄ iniurias assequūt̄. p̄mpta tam̄ oībus
arma, et si res poscat exēcitus pl̄imū uiuonū eq̄sūq;
et gesctib⁹ ead⁹ fama. In latere chauorū cattorūq;
cherusci nimia ac mārcētē dū pacē ilacessiti
nutrieyūt̄. Idq; iucūdī quā tutius fuit, ga itēp̄im -
potētes et ualidos falso gescas. ubi manu agitūt̄
modestia ac pbitas noīt̄ superioris s̄t̄. Itaq; oīlumboni
Eq̄p̄ cherusci nūc metes ac st̄ulti uocātūt̄. cattis
uictorib⁹ fortuna i sapietiā cessit. Tacti tuina
cheruscorū et fūsi cōtermīna gens aduerssapū repū
ex equo sociū s̄t̄ cū in secūdis mōres fuisset̄. Eundā
germaīs sitū p̄ximi oceanō cymbri tenet̄. papua
nūc ciuitas sed glīa ingens: ueterisq; famē lata
uestigia manet̄. utraq; ripa castra ac spatio q̄rū
ambitu nūc qq; metiariis mole manq; gētis. et tā
magni exetus fidei. Sesctēsimū et quadragesimū
annū uib⁹ nrā agebat, cū p̄mū cymbropū audita
s̄t̄ arma Cælio Metello et Sapyrio capbone. cons
ex q̄ si ad alterū impatoris Traiani consulatū cōpu -
tem. cc. ferme et x. aīi colligūt̄. tā dū germaīā
uīcīt̄. medio tam̄ lōgi enī spacio multa inuicē

Cheruscis

fosi

Cymbri

vi. et xx. an.
ab urbe coacta

ccxx. an.
Id m̄maru

dāna. nō sammis. nō poeni. nō hispānī gallīq; ut nē
parti qdē sepi admonuerūt. qppē regno Assacis acor
ē germanorū libertas. qd ēm aliud nobis quā cōdē
Crassi amissō et ipō: et ipē pacorō/īfra uētidū de
rectus opīens obiecerit. At germani carbōne et
Cassio et Scauro auxilio et seruilio cōpīont. Maro
qq; Manlio fusis uel captis. qnq; simul cōsularis & z
cīcūs ppte. pō. Varū trīsq; cū eo legiones et cēsari
absculerūt. nec ipūne. C. marī in itālia. diuīs juli
ī gallia. Drusus ac Nero et germanicus ī suis eos sedib;
abspēculerūt. mox ingētes. C. cēsaris mīng ī ludi
brūi uersg. inde ocīū donet occasione discordi ḡn̄g
et ciuiliū armorū expugnatī legionū hibernis
et gallias affectauere. ac russus inde pulsi ī p̄ximī
t̄pibus t̄umphati magis quā uicti st̄. Nūc de suēus
dicendū ē. quoq; nō una ut chattoū Tenerē popū
ne gens maiore ēmī ḡmanī partē optimē pp̄is.
adhuc natōibus nōbusq; discreti quā, in cōt suēui
uocētūt. Insigne gētis obliquat̄ cīmē nodoq; sub
stringer̄. Sic suēuia coēteris germānī. sic suēuorū in
geniū a sepiis sepatūt. ī alius gētib; seu cognatōe ali
qua suēuorū seu qd̄ sepe accidit imitatoe. parū et itra

Suevi

In ea

iuuent spatium apud suenos usq; ad canicem horrente
capillu retro sequuntur. ac sepe ^{solo} i ipso uertice religa-
tur. pncipes et ornatiore hnt. ea cura formæ sed
innoxie. neq; cim ut amet amet usq; ne i altitudi-
ne quand et tetrore adituri bella cōpti ut ostium
oculis ^{arm} ornatur. vetustissimos se nobilissimosq; su-
euorū senones memorat. fides antiquatis religat
firmat. statu tpe in silua auguris patru et p'sca
formidine sacra omes eidem sanguis p'pli legati-
onibz coeunt. eosq; publice hoc celebrat. barbapi-
xitus horreda pmordia. et et alia luce reuerentia
nemo nūc uiculo ligat. i gredit. ut minor et potare
numis p'se feret. si forte plausus est attollit et insur-
ger hand licet. p humu euoluuntur. eoq; omis sup-
statio respicit. tāquā in initia gētis ibi regnator
ōrum deus cetera subiecta d'apparētia. adūcat au-
toritatē fortuna senonū. centū pagis hītant.
magnogz corpore efficit ut se suenorū cap credat.
Cōtra lōgobardos paucitas nobilitas. plurimis ac
ualentissimis natoibz cincti nō p obsequū sed plus
ac p'licitado tui st. Neusdigni dein et Aniones
et anglū. et varini et Eudoses et Suapines. et

senones

Longobardi

Aulones
Angli

Nuptones. flumībꝫ aut ſiluis muniūtūp. nec q̄equā
notabile in ſingulis niſi qđ in cōe nēthū idest terra
matrē colūt. & aq; interueniſ rebus horūm in ueni
populiſ aſbitrātūp. Eſt i insula oceanī caſtū nemus
dicatūq; in ea uehiculū uelle cōteorū attingerū
ni ſacerdoti cōcessū. Iſ adē penetrali deā intelli
git uerāq; bubus feminis multa cū uenerato
pſequtur. Leti tūc dies festa loca quecūq; aduētu
oſpicioq; dignat. nō bella ūeunt. nō armā ſumūt.
clauſū omne ferrū. pax et q̄eſtūc tātū nota. tūc
tantū amata. donec idē ſacerdōſ ſatiata cōuer
ſatoē mortalū deā templo peddat. mox uehici
lū et uerſes et ſi credet uelis nom̄ ipm ſecreto
lacu abluitur. ſerui mīſtrāt. qſ ſtatī idē lacus
haupit. aſcan̄ hic terror. ſactaq; ignorātia qđ fit
illud qđ tantū pituri uidet. Et hęc qđē pax
uerborū in ſecretiora ḡmanie porrigit. pprop ut
quom̄ paulo an̄ rhēnū ſic danubium ſequar.
Hermūduropū ciuitas fida romāis eoq; ſolis ger
manorū nō in ripa cōmerciū ſed penit' acq; in
ſplēdidissima phētiz pūnicz colonia paſſim ſine
cuſtode trāſerūt. et cū coeteris getibꝫ arma modo

in eō
notabile

bub ſuēnis

Uerborū ſecreto

castraq; nra ostēdam? his domos villasq; patefecim?
nō cōcupiscētibus. In hermūduriis albisorit flum
īclytū et notū olim. nūc tantū audit. Justa her-
mūdusos Narisci ac deī Marcomāni et Quadi
agūt. p̄cipua marcomānorū glīa uiresq; atq; et
ipsa sedes pulsis olim bous uirtute parata. nec
narisci quadi ut degnānt. eaq; germanī uelut
frōs ē quaten? danubio pagis. Marcomānis qua-
disq; usq; ad nrām memorī reges māser̄ exēte
īporū nobile Marobodui et Tudrigeni. nā et ex-
ternos patiūtūr. Sed uis et potētia regib; ex autē
romana. paro armis nr̄is. s̄epi pecūia iuuātūr.
nec minū ualeat. Retro Marsigni. Gotini. Osi.
buri. terga marcomānorū quadorūq; claudūt.
et qbus marsigni et buri sermonē cultuq; sue-
uos referūt. gotinos gallica. osos pānonicalīqua
coarguit nō ēē germanos. et qd tributa patiūt.
partē ēbutorū sarmates. partē quadi ut alieni-
genis imponūt. gotini q magis pudeat et ferrū
effodiūt. om̄sq; hi populi pauca cāpestriū. coe-
terū saltus et uertices mōtiū iugūq; insedēpūt.
diximus enim scāditq; suēuā cōtinū mōntū

ingū ultra qd plurime gētes agūt. ex qbus la-
tissime patet lēgiōnū nomīnē p̄fles ciuitates dif-
fusū. ualeātissimas noīasse sufficiet. h̄arios
heluetonas. manimos. elisios. nahapualos. apd
nahapualos antiquē religiōis lucus ostenditur.
p̄sider sacerdos muliebri ornatu. sed deos interp-
tatōt romana castorē polluceq; noīat memorat
enūs numini. nomī aleis. nulla simulacrumul-
lū pēgnē supstitionis uestigiu. ut frēstam̄ ut
iuuenes uenerāt. Coeterū alii sup uipes qbus
enūatos pauloān populos antecedit trucis insig-
ficitati arte ac tpe ignocināt. nigra scutātī-
cta corpora. atqas ad plia noctes legūt. ipsaq;
formidine atq; umbra feralis exercitus terrorē
inferūt. nullo ostiū sustinētē nouū ac uelut
infernū aspectū. nā p̄mi i oīb plius oculi uīcūt
Trans ligios gothones regnāt paulo iā adductiūs
quā coeterē germanoz gētes. nō dū tam̄ supra
liberatē. p̄m' dem' ab oceanō rugii et lemonii
ouimq; harū gentiū insigne. rotūda scuta. bre-
ues gladii. et erga reges obsequū. Siuionū hīc ci-
uitates ip̄e in oceanū. p̄teruiros dīmaq; classib;

Lig

intra p̄t

non
P.
enūmū

Libertin?

et flum suionici
ppior

ualeat. forma nauis eo differt qd utriq; propra pa -
rata semp appulsui fronte agit. nec uelis mīstrā -
tus. nec remos in ordinē laterib; adiungūt. solutū
ut ī qbusdā fluminū et mutabile ut res postit
hic uel hic illuc p̄migiū. Est ap̄ illos et opib; honos
eoq; unū impletat nullū iā exceptionib; nō p̄ capio
iure p̄p̄edi. nec arma ut ap̄ coeteros germanos
ī pmiseuo. sed clausa sub custode et qdē seruo
qa subitos ostiū incursus phibet oceanū. ociosa p̄p̄o
armatorū manū. facile lasciuūt. ei uero neq; no -
bile neq; igenuū. ne libertinū qdē armis p̄ponet
regia utilitas ē. Trās suiones aliud mar̄ pigrū
ac ppe īmotū. qd cingi cludiq; terrarū orbe hic
fides. qd extrem' cadet is iā solis fulgor ī ortum
edusat adeo clarus ut sidera hebetet. sonū insup
emergētis audiri. formasq; deorū et radios capitū
aspici p̄suasio adiucat. illucusq; et fama uera
tantū nā. Ergo iā dextro seuicī maris litore
estiorū gentes abluūtūr. qbus ritus habitusq;
sueuoz lingua britānicq; ppior. matrē deū ut -
nepātūr. insigne superstitionis formas apropū gestat.
Id p̄ armis oīumq; tutela securū deg cultore et

iter ostis p̄stat. paraf ferrī frēqñs fuscū usus
frumenta coeterosq; fructū patiēti quā p̄ solita ger-
manorū inertia laborat. sed et mār̄ scrutat̄. ac so-
li oīum succinū qđ ipsi glesū uocat̄. iter uada atq;
in ipso litor̄ legūt̄. nec quis nā q̄ ue patro gignat̄
ut barbaris q̄situ cōptū ue. dui qn̄ et inter coe-
terā electam̄ta māris iacebat. donec luxuria nā
dedit nom̄. ipsi ī nullo usu rude legit̄. informe
p̄fertur. p̄ciuq; mirātes accipiūt̄. succū tam̄ ap-
borū et̄ intelligas. q̄a terrena quēd atq; et̄ uolu-
cria aīalia plerūq; interlucet̄. q̄ implicata humor̄
mox dupescēt̄ materia cludūt̄. fecūdiora ior̄
nemora lucosq;. sicut orietis secretis ubi cupa bal-
samaq; sudat̄. ita occidētis insulis terrisq; inesse
crediderim q̄ uicini solis radius exp̄ssa atq; lique-
tia ī pximū māre labūt̄. ac uī tēpestatū in
aduersa litora exundat̄. Si nām succini admoto
igni tētes ī modū tēde accēdit̄. alitq; flama pin-
gue et olent̄ mox ut ī picē resinā ue lente escit.
Suiribus sithonū gens cōtinuāt̄. coetera similes
uno differunt̄ qđ foemīa dnāt̄. in cātū nō m̄. a
libertate sed et̄ a seruitute degnāt̄. hi sueuig

Laborat
succinū glesū

electam̄ta

De Succino.

Cœtā siles
Sithones

fines. Peucinorū uenetorūq; et fennorū nationes
germanis an sarmatis scribā dubito. quāquā peuci-
ni q̄d qdam bastarnas uocat sermone cultu sedē
ac domicilis ut germani agūt. sordes oīum actor-
por. procerū cōnubis mistos nō nihil i sarmataqū
hitū fedant. ueneti multū ex moribz traxerunt.
nā q̄qd inter peuanos fennosq; siluariū ac mōtiū
erigunt latrocinis perrāt. h̄i tam̄ inter germanos
poti' referuntur. q̄a et domos figūt. et scuta gestant.
et pecutiū usu ac primitate gaudet. q̄ oīa diuersa
sarmatis st̄ i plauso eq̄q; uiuetibz. Fennis mira
feritas. foeda paupertas. nō arma. nō eq̄. nō penates.
uictui herba. uescitui pelle. cubile hum' sole i sa-
gittis spes. q̄sinopia ferri ossibz aspat. ideq; uenaci
uiros pariter ac foecas alit. passim ei comitat. pteq;
pde petūt. nec aliud i fantibz ferariū imbruiq; suf-
fugū quā ut i aliq; ramorū nezu nterat. huc re-
deut iuuenes. hoc senū r̄ceptaculū. sed beati' abi-
trātur quā ingemēt agris. ilaborare domibz suas
alienasq; fortunas spe metuq; uersar. se cupi adūsus
hoēs. securi' aduersus dico. Rem difficile' affecūt.
ut illis ne uoto qdem opus eēt. Coetera iā fabulosa

hoc idem confirmavit
alexander soltan. i.
dñs lituanie cum
ad ferd. regē. et in-
barū ad. dī. Nicol.
se conculissx. dycq;
haud p̄t̄ lituania
et hoc gen' hōum
quos diuinigliudi
i. siluestres hoēs
appellant.

hellusios et oxionas ora horum multusq; corpora
acq; artus ferapū gerere. qd ego ut i compertū
in medium relinquaam.

F I N I T

GRAMMATICI · ILLVSTRES : -

✓ Aelius preconius. ✓ M. melissus.

✓ Semius Nicanor. ✓ M. poponi mācell⁹.

✓ Aufelius opilius. ✓ Q. gemini palemon.

✓ M. antoni gnipho. ✓ Valerius prebus.

✓ M. popili andronic. RHETORES : -

✓ L. Orbillus. ✓ P. lotius Gallus. ✓ P. clodi q̄rinalis.

✓ L. accius phnolog. ✓ L. voltacili pilatus. ✓ M. antoni liberalis

✓ P. valerius cato. ✓ M. Epidius. ✓ Sex. juli gabinian⁹

✓ Cornelius epicadus. ✓ Sextus Clodius. ✓ M. fabi q̄yntilian⁹

✓ Curius nitia. ✓ C. Albutius filius. ✓ Julius tyro : -

✓ Leneus. ✓ L. cestius pius.

✓ Q. cecilius. ✓ M. portius latro.

✓ M. uerri flaccus. ✓ Q. Curius rufus

✓ L. crassicius. ✓ L. valerius p̄manus.

✓ Scriboni aphrodisi. ✓ Virginius flauus.

✓ C. julius friginus. ✓ L. statius vrsulus.

Caii Suetonii Tranquilli De viris illustribz
liber incipit: ~ DE GRAMMATICIS

6

C. Suetoni sc̄psit de viris
illustribus eius exemplū
secutus secutus hieronymus
ipse q̄q; libellū de sc̄ptoribus
christianis edidit. Nup etiā
Bartholomeus facius famili
aris nr̄ de viris illustribus
t̄pis sui Libros composuit. q̄
nt̄ hos Suetoni illustris in
ros uidepe posset mors im
matura effecit. paulo t̄m
p̄ ei morte in luce rediē
cū multos anōs desiderati
a doctis hoībus ēent. Tpib;
t̄m Nicol. q̄nt̄ p̄tificis max.
Enoc Ascalan in Galliam et
indē in C̄ymāiam p̄fectus
cōgrēdoni librorū grā hos
quaquā mendosos et impfros
ad nos reculit. cui sic m̄da
p̄t̄. ut male ip̄eādū
est sicconio polētono pataui
no. q̄ cū eam patrem q̄ p̄fāt̄
de oratoribz ac poetis
q̄ adiuuenisset. sūr ita sup̄p̄f̄
ut ne unquā in luce uenire
posset. quā ego cū pataui
p̄grere tandem rep̄t̄ ab illo
fuisse cōbustam. ip̄umq; ar
rogantia ac temeritate im
pulsus dñis illustris scri
ptorū loquacissime pariter
et ineptissime scripsisse.

Iov. PONTANUS. VMBR,
ex cr̄p̄s: t̄

GRAMATICA ROMA NE IN USU QDEM OLIM/NEDŪ I^{disph}
HONORE ULLO ERAT PUDI SCILICET AC BELLICOSA ETIĀ
TŪ CIUITATE. NECDŪ MAGNOPERE LIBERALIBUS DUCIT. I^{disph}
UACĀT. INITIŪ Q̄Q; EI MEDIOCRE EXCITAT. SIGDEM
ANTIQUISSIMI DOCTORŪ QDEM ET POETE ET SEMINARI
ERAT. LIUINŪ ET ENNIŪ DICO. Q̄S UTRAQ; LIGUA DOMI
FORISQ; DOCUISSE AT NOTŪ E. Nihil ampli quā ḡRCO
IT̄ CPTABĀTUR AUT SIGD IPSI LATINE C̄POSUISSET. PR̄
ALLEGABĀT. NĀ QD Nō nulli tradūt duos libros de
LIPS SYLLABISQ; IT̄ DEMETRIS AB EOD ENNIO EDITOS
IURE ARGUIT. L. COTTA Nō POETE SED POSTERIORIS EN
NIŪ E. CUI ET DE AUGUSTI DISCIPLINA UOLUMINA
FERĀTUR. PRIMUS IGT̄ QUĀTŪ OPINAMUS STUDIUM
GRAMATICE I URBĒ INTULIT CRATES MALLOTES API
STARCHI EQUALIS Q̄ MISSUS AD SENATŪ AB ATTALO REGE
IT̄ CPT SECUNDŪ ET TERTIŪ PUNICŪ BELLŪ SUB IPSAM
ENNII MORTĒ. CŪ REGIONE PALATII PLAPSUS I CLOA
CE FORAM CRUS FREGISSET. P̄ OMNE LEGATOIS SIMIL
ET UALITUDINIS TEPUS PLURIMAS ACOASIS SUBINDE
FECIT. ASSIDUEQ; DISSEPUIT. AC NIPI EXEMPLI FUIT

Duo ENNI

ad imitandū. haec enīstām̄ imitati. ut carmā
parū adhuc diuidata / uel defūctorū amicorū uel
siquorū aliorū p̄bassēt diligētius retrāctaret / ac le-
gendo cōmentādoq; et coeteris nota faceret. ut C.
Octauī lāpadio N̄guī punicū bellū qd uno uoluē
et cōtinēti scriptura expositū diuisit in septē lib̄o.
ut postea Q. yargūtēus annales ennijs q̄scertis die-
bus in magna frēq̄ntia p̄nūtiabat. ut L. gl̄i arche-
laus vectus. Q. philocomus lucilii satyras familia-
ris sui quas legisse se ap̄ archelaū pompei lene? ap̄
philocomū ualej? cato p̄dicat. Instruxerūt auxe-
rūtq; ab om̄i parte grāmaticā. L. elius lanum̄ ge-
neriq; elij. Sēr. clodius. ut erq; eques. ro. multiq; ac
uarii et i doctrina et i r. p. usus Aelius cognomē
duplici fuit. nā et p̄conius qd p̄ ei p̄coniuī fecerat
uocabatur / et I. stilo. qd orōes nobilissimo cuiq; scribē
solebat. tātū optimatū fautor. ut M. metellū nu-
midicū i exiliū comitatus sic Sērui cū librū socepi
nōdū editū fraude i tercepisset. et ob hoc repudiat²,
pudor̄ ac odio secessit ab urbe. i podagre morbum
īcidit. cui impatiēs ueneno sibi punxit pedes / et
enecuit ita ut partē ea corporis q̄i p̄mortui uiuet

Recte

p̄mi poetarū
expositores

AELIUS · PRAEC

Metellus nu-
midicus in exi-
lium missus.

venenū ad
podagram.

xx. scolē uno
tempore in urbe

cauillatio nōis

Doctor

Octavius Teucer
Sextenus Laccus
Oppius chares.

vix definor

Post hos magis ac magis et grā et cupa artis incepuit.
ut ne clarissimi qdē uiri abstineret. qmū et ipsi
aliquā dē ea scriberet. utq; tib⁹ qbusdā sup xx ce-
lebres scolē fuisse in urbe tradat⁹. p̄cia uero grā-
maticorū tāta mercedesq; tā magna ut cōstet lu-
tatiū daphnidē quē Lentus mellissus p̄ cauillatoēm
nomīs panosagacem⁹ dicit. sept̄gentis millib⁹ nu-
mū. a. Q. Catullo emptū ac breui manumissū! L.
apuleū ab effacio caluino egrē. ro. p̄diuic⁹ qua-
dringenis ānūis cōductos multos edocebat. nā i pro-
uicias q̄q; grāmatica penetrauerat. ac nō nulli de-
notissimis doctoribus p̄gre docuerūt. maxime in
gallia togata. inter quos Octavius Teucer et fesseni⁹
laccus et oppius chares. hic qdē ad ultimā etatē et
cū iā nō ingressu. m̄ deficeret. sed et uisu. Appella-
tio grāmaticorū ḡr̄ca cōsuetudine ualuit. sed ini-
tio literati uocabat⁹. Cornelii q̄q; nepos libello quo
distinguit l̄tātum ab erudit⁹. l̄tātos qdē uulgo ap-
pellari aut eos q̄ diligēter aliquā et acutes scienter q̄
possint aut diceat aut scribere. Coeterū p̄de sic ap-
pellados poetarū interpres q̄ à grecis grāmati-
ci. noīent. eosdā l̄tātores vocitatos Messala coquin⁹

Lrator. Grammaticus
Lrati.

i quad septa ostendit. nō eē sibi dices rē cū furo biba -
culo; necū tictida qdē aut lrātore Catone. significat
ēm haud dubit valepū Catonē poēta simul grāma -
ticūq; notissimū. Sūc q lrātum a lrātore distingāt.
ut greci grāmaticū a grāmatista. et illū qdē absolute /
hūc mediocritē doctū existimēt. qruū opinionē orbī -
lius et exēplis cōfirmat. nāq; ap̄ maiores ait. cū fa -
milia alicui uenalis pduceperetū. nō temer quē lrā -
tū in tictulos. sed lrātore inscribi solitū eē. quasi nō
pfectū lr̄is sed imbutū. Veteres grāmatici rhetorica
docebat. ac multoru de utraq; arte cōmetarii ferūt.
secūdū quā cōsuetudinē posteriores q̄q; existimō /
quāquā iā discrens p̄fessionib; nihilomin' uel reti -
nuisse. uel instituisse et ip̄os q̄dam ḡna iſtitutōum
ad eloq̄ntiā apparādā. ut problemata paraphrasis.
allocutoes ethiologias atq; alia hoc genus ne salicet
sicci oīo atq; aridi pueri rhetorib; trāderetū. que
qdē omitti iā uideo desidia q̄rudā et infātia. nō
ēm fastidio pucē. me qdē adolescēulo reputo que
dā p̄ncipē noīe. alternis diebus declamap̄. alternis
disputap̄. nō nullis. mane uero disserer̄. p̄ mepidiem
remoto pulpite declamap̄ solitū. Audiebā. et memoria

grāmaticus
gramatista

Lrātus
Lrātōr̄

infantia.
Reputo

Dūtaxat.

patriū nō sū q̄dā & grāmaticus statī & ludo trāsisse
in forū. atq; i nūm p̄stātissimorū prōnorū receptos.
Clari p̄fessores et de qbus ^{prodū} possit aliqd dūtaxat a
nobis fere hi fuerunt.

Seuīus Nicanor p̄mus ad famā dignatoēm, docēdo
spuenit. fecitq; p̄ter cōmentarios, quorū tam p̄ass
maxima intercepta dicitur satyra q̄q; i qua liber
tinū se ac dupliči cognōit & p̄bē idicat. Seuīus
nicanor marci libertus. negabit seuīus post hui idem.
ac marcus docebit. Sūt q̄ tradat ob infamia q̄ndā
eū in sardinia secessisse. ibiq; diem obisse.

Aurelius optimus epicurei cūdā libertus phīam p̄
mo. dem̄ de rhetorica nouissimē grāmaticā docuit.
dimissa autē schola Rutiliū rufū damnatū i asia
secutus ibidem Smirne simul cōseruit. cōposuitq;
uare eruditioīs aliqt uolumīa ex qbus nouē uni
corporis. qui q̄a scriptores ac poetas sub cliētela mu
sapū iudicaret nō absurdē et facisse et sc̄psisse se
ait ex nūo diuīpū et appellatōe. hui cognom̄ in ple
risq; indicibus et titulis p̄ una lram scriptū diadūco
uerū ipē id p̄ duas lras effert i parastichide libelli
q̄ inscribitur pinax. :~

Rut. rufus.
smirne exul
cōseruit.

effero.
parastichus

Marcus Antonii gnifo ingenuus in gallia natus sed expo-
situs a nutritore suo manumissus i statutusq; alexandri
qdem ut aliqui traditū i cōtubernio dionis scythaba-
chonis. qd eqdē nō temere crediderī cū temporū ra-
tio uix cōgruat. fuisse dī ingenii magni. memorie
singularis. nec min⁹ gr̄eē quā latine doctus. p̄terea
comi faciliq; nā nec unquā de mercedibus pactus.
eoq; plura ex liberalitate discentiū cōsecutus. do-
cuit p̄mū in diuii julii domo pueri. dein in sua pri-
uata docuit aut̄ et rhetorica ita ut q̄tidie p̄cepta
eloquētis trāderet. declamaret uero nō nisi nun-
diniſ. scholam ei⁹ clāros q̄q; uiros freq̄ntasse aut̄
in iis. M. Cicerone etiā cū pretura fungeretur
Scrisit multa quāuis annū etatis q̄nquagesimū
nō excesserit. et si Atteius philologus duo tantū
uolumina de latīno sermone reliquisse eū tradit.
nā coetera scripta discipulorū ei⁹ eē nō ipius. in
qbus et suū alicubi rep̄iri nom̄ ut hoc

no n̄ n̄ n̄

nudine

Schola ei⁹ a cicer-
freq̄ntata

Marcus pomplius Andronicus natōe syrus. studio
epicuree secte desidiosior i pfessione grāmatice
habebatur minusq; idoneus ad cuendā scolā. Itaq;
cū se in urbe nō solum Antoīo gnifoni sed coeteris

etiam deterioribus postponi uideret. cum as transiit
ibique inocio uixit. et multa comp̄suit. uerū adeo iōps
atq; egens ut coactus sit p̄ papuū illud opusculū suū
ā analū enī elencorū sedecim millibusnumū cui -
da uendere. quos libros Orbilius supp̄ssos redemisse
sc̄dit uulgādosq; curasse noīe autori.

Oribilius pupillus bñuentan? morte parentū una
atq; ead die inimicopū dolo ^{īter} p̄emptorū destitutus
p̄mo apparitū m̄grātibus fecit. deīn in mace -
donia corniculo moxq; equo meruit. fūctusq;
militia studia repetit. q̄ā īde a puerō leuiter
attigerat. ac p̄fessus diu in p̄ia q̄n quagesimo de -
mū anno romā consule Cicerone trāsūt. docuitq;
maiore fama quā emolumēto. nāq; iā p̄senex pau -
perē se et hīcāre sub tegulis qdā sc̄ipto fatetur.
Librū et cui ē titulus p̄ialogos edidit cōtinente
q̄relas de iniuris quas p̄fessores negligēta aut
ambitione parentū acciperet. fuit autē naturē
acerbe. nō m̄ iāntyophistas. q̄s om̄i ī occasione
lacerauit. sed et in discipulos ut et horati signi -
cat plagosum eū appellans. et Domicius Massus
scribens. Si q̄s Orbilius fepula sc̄uricaq; cecidit.

Ac. nt.

ac ne p̄ncipū qđem uirorū insectatione abstinuit.
sigdē ignotus adhuc cū iudicio frequēti testimo-
niū diceret interrogatus a vapone diuersē partis
aduocato qđ nā ageret. et qđ artificio uteretur gib-
berosos se de sole in umbra trāsferre respōdit qđ
Murena gibber erat. uixit ppe ad centesimum
etatis annū amissā rā p̄dem memoria ut uersus
Bibaculi docet. Orbilius ubi nā ē līpārum obliuio.
statua ei beneuēti estēditur i capitulo ad fini-
serū latus māmōrēd habēt sedentis ac palliati.
appositis duobus sermīnīs. religt filiū orbiliū et
ipm grāmaticū professorem.

Ateius philologus liber in athenis ē natus. hunc
Capito ateius notus iūris cōsultus inter grāmaticō
rhetorē. inter rhetores grāmaticū fuisse aut. de-
eod Asini pollio in libro qđ sallustii scriptra rēphēdit
ut nimia p̄scorū uerbōrū affectatione obliterata ita
tradit. In ea pē adiutoriū ei fecit maxime qđam
Atēius p̄textatus nobilis grāmaticus latin⁹. decla-
mātium dem̄ auditor arq; p̄ceptor. ad sumā philo-
logus absēmer nouātus. Ipse ad Leliu hermā sc̄psit
se in grecis līpīs magnū p̄cessū h̄re. et i latinis non

As. pollio: Caius
Atēum acti p̄se

Acti uer.

nullū audisse Antoniū gnifonē, eiq; hermā po
stea docuisse. p̄cepisse aut̄ multis et claris iure
nibus. in quis Appio q̄q; et pulcro claudius fr̄ibz
qrū et comes i prouincia fuerit. philologi appell
ationē assūpsisse uidetur q̄a sicut eratosthe
nes q̄ p̄mus hoc cognom̄ sibi uēdicauit multi
plici uariaq; doctrina cēsebat. qd̄ sane ex cōme
taris eius apparet quāquā paucissimi extent
de quorū tam̄ copia sic altera ad eund̄ hermā
epta sit̄. hilem nr̄am aliis mem̄to cōmendat̄
quā om̄is generis cogim̄ uti scis oct̄gentos. in
libros. coluit postea familiariſſime. C. sallustiū
et eo defūcto Asiniū pollione. q̄s historiā compo
nere aggressos alterū breuiario p̄fū oūm p̄o
manarū & q̄bus quas uellet eligeret instruxit.
alterū p̄ceptis de rōe scribendi. q̄ magis minor
Asiniū credidisse antiqua cū uerba et figuris
solitū ēē colligere sallustio. cū fibi sciat. nū ali
ud suader̄. quā ut noto ciuiliq; et prop̄ sermoē
utat̄. uiteq; maxime obscuritatē sallusti et
audacia in translationibꝫ.

TAlerius Cato ut nō nulli tradiderūt burseni

obscuritas sallusti
et audacia

cuiusdā libertus ex gallia. ipē libello cui ē titu -
lus indignatio. ingenuū se natū ait. et pupillum
relictū eoq; facilis licetia syllani t̄pis exutū pati -
monio. docuit muleos et nobiles. uisusq; ē p̄donē -
us p̄ceptor maxime ad poeticaā tendētibz ut qđem
apparere uel his uenſiculis potest. Cato grāmaticus
latina ſiſen. Qui ſolus legit ac facit poetas. Ifſcōſit
p̄ter grāmaticos libellos et poemata ex qbus p̄cipit
p̄bancus. lydia et Diana. lydie Ticia meminit.
lydia doctořū maxima cuja liber. Diana. Cinna
Secula p̄maneat nři dictīna catonis. Vixit ad
extremā ſenectā ſed in ſumā paup̄ē et pene
iopiam abdicus modico gurgustio postquā tufcula
na uilla creditoribus cefſerat ut autem ē bibaci
lus. Si qđ force mei domū catonis / depictas minio
tas illas et illos. Custodus uidet hortulos papi / Mi
ratus qbus ille disciplinis. Tanta ſit ſapiētia aſſe
cut. Quē t̄q; cauſiculi ſelibra farris. Racemi
duo tegula ſub una. Ad ſumā ppe nutriat ſenectā
et p̄pſus. Catōis m̄ Galle tufculanū. Tota creditor
uſbe ueditabat. Mirati ſum unicū m̄grum. ſumū
grāmaticū optimū poeta. Om̄es ſoluer posſe qſtiones

Cato poeta
re q̄ atulit
o... uisus

Ticia
Cinna

Paup̄ē
iopia

Vnū difficile expedire nomē En cor genodoti en
recepit Crateri :-

Cornelius Epicadus L. corn. syllē dictatoris libertus
calatorq; in sacerdotio augurali; filioq; ei Fausto
gratissim⁹ fuit. quasi nūquā nō utriq; se libertū
edidit. libru⁹ aut̄ quē syllā nouissimū de rebus suis
ipfectū reliq̄rat. ipse suppleuit. Scaberius herosnametro
suo metre. empt⁹ de catasta et ppter studiū manu-
missus. docuit ite⁹ coeteros brutū et cassiū. sūt
q̄ tradat tāta sū honestate p̄ditū ut c̄pibus syllā-
nis p̄scptorū liberos gratis et sine mercede illa in
disciplina recepit. -

Cirtius nitia h̄esit. Cn. pōpero et c. Mēmio. sed
cū codicilloſ Mēmia ad pōperi uxore⁹ de stupro
p̄culisset p̄ditus ab ea pompeiu⁹ offēdit. domoq;
ei interdictū ē. fuit et maḡ Ciceronis familiaris
ī cui⁹ eplā ad dolabellā h̄ec de eo legim⁹ Nihil po-
me geritur qd̄ te pucē sapere cupas̄ nisi forte sa-
uis me inter Nitiam n̄m et vidui⁹ iudicē esse
perfert alter opinor duobus uersiculis exp̄su. alter
Aristarchus. hos obelixi. Ego tanquam critic⁹ antiquis
iudicatussum utrum sit rō⁹ Itē ad atticū. De nitia

qd̄ scribis si ita me hr̄em ut ei humātate frui
possem. ip̄mis uelle metū illum hr̄e. Sed m̄ solici-
tudo et recessus p̄uīcia ē. p̄terea nosti nitig npi
ib̄ ecclitatē. mollicia. cōsuetudinē uictus. Cup
ergo illi molestus ē possem. uolūtas tam̄ ei m̄.

Lgrata ē. hui de lucilio libros et satyra cōprobat.

Leneus magni pompeii libertus. et pene oūm ex-
peditionū comes. defūcto eo filiisq; ei scola se sus-
tētauit. docuitq; in capinis ad telluris. i qua regioē
pompeiorū dom̄ fuerat ac tāto amore erga prōni
memoria extitit. ut Sallustiū historiā qd̄ eu-
oris p̄bi. aīo īuere cūdo scripsisset. acerbissima sa-
tyra lacerauerit. lastaurū et lufcone. et nebu-
lonē. popinoneq; appellans. et iuita sc̄ptisq; mōstro-
sum. p̄terea p̄scorū catoisq; uerborū in eruditis-
simū fūcē. Traditur aut puer adhuc cateis sup-
reptis refugisse ī priam. p̄ceptisq; liberalib; di-
sciplinis p̄cium suū retulisse. uerū ob īgeniū
et doctrinā gratis manumissus. -

Quintus Cæcilius ep̄sota tusculi nat̄ liber⁹ satti
eq̄tis. jo. ad quē sunt Ciceronis epte. cū filiā prōni
nuptā M. agrippe docebat. suspectus in ea et ob

-pleger-

hoc remotus ad corn. Gallū se cōtulit. uixitq; una
familiarissime. qd̄ ipsi gallo inter grauissima cri-
mina xb augusto obūcitur. post dem̄ dānationem.
morteq; galli scholā apuit. sed ita ut paucis et tā-
tu adoleſcētibus p̄cipet. p̄textato nemini nisi
si cui parēti hoc officiū negare nō posset. p̄m
dicit latine ex t̄pē disputasse. p̄musq; uirgilii
et alios poetas nouos pleger̄ cepisse. qd̄ et Domitii
marsi uersiculis indicat. Et epirota tenellorum
nutricula uatu.

Verrius flaccus libertin^m docēdi ḡnē maxime, cla-
ruit. nāq; ad exercitāda dōcentiū ḡnē īgenia e-
quales int̄p̄se cōmittere solebat. p̄posita nō fo-
lū materia quā scriberet, sed et p̄mio qd̄ uictor
auferret. Id erat liber aliqs antiquus pulcher
aut rātor. quare ab Aug. qq; nepotib; ei p̄cep-
tor electus t̄fasiūt in palatiū cū tota schola.
uerū ut neq; aplius p̄hac discipulu recipit. do-
cuitq; in atrio catēline dom^m. q̄ pass palatiū tūc
erat. et cētēna sēstertia ī annū accepit. dcessit
etatis exacte sub Tiberio. statuā hēt p̄neste in
inferiore fori parte circa hemicidū in quo

fastos a se ordinatos et marmoreo parieti incusos
publicauerat.

Lucius Crassius ḡne tarentin⁹ ordinis libertini
cognomē pasides. mox p̄asam s̄t r̄fasnoāuit. hic ini-
tio circa scenā uersatus ē. dū mimographos adui-
uat. deīn in parcula docuit. donec cōmetario smir-
ne edito. adeo inclinuit. ut hec de eo scriberentur.
Vni crassitio se creder̄ smirna p̄bavit. Desinit
indocti cōiugio hāc petere. Soli crassitio se dixit
nubere uelle. Intima cui soli nota sua extiterit.
Sed cū et docebat iā multos ac nobiles. in iūlī
Antōnum tumuīpi filiū. ut vep̄io q̄q; Flacco cō-
petaret dimissa rep̄ete schola. tr̄asūt ad Q. sexti
philosophi sectā.

Scribonius aphrodisius orbili⁹ seruus atq; discipulus
mox a scriboā libonis filia q̄ p̄or augusti uxor
fuerat. redēptus et manumissus docuit q̄ vep̄i
tp̄e. cui et libris de orthographia prescrīpsit. no-
sine iſectatoe studiorū morūq; eius.

Caius iulius h̄iginus Augusti libert⁹ natōne ispan⁹
nō nulli alexandrinū putat. et a c̄esarē puerū
romā adductū alexādria capta studiose et au-

Orū. libitū

Transīcio

Circa scenā

Q. p̄bus

Scriboā libonis
Año. xxoy

dit et imitatus ē. Corn. alexandriū grāmatēcūm
grēcū quē ppter antiquatatis noticiā polyhistore
multi. qdā historiā uocabat. p̄fuit palatine bix
bliotēce. nec eo sacer plīmos docuit. fuitq; fami
lia pīssim' Ouidio poete. et Clodio licinio consulari
historico. qeū admodū pauperē dcessisse tradit.
et liberalitate sua qdā uixerit sustentatū. hūl b
bēt fuit iuli⁹ modest⁹ in studijs atq; doctrina ue
stigia patroni secutus.

Causa celiſſus ſpoleti natus ingenuus. ſed ob diſ
cordiā parentū expositus. cuius et iduſtria edu
catorisſui altera ſtudia pcepit. ac M̄ecenati p
grāmatico mūnepi datus ē. cui cū ſe gratū et
acceptū in modū amici uidebat. quāquā aſſerete
maſte pmasit tam i ſtatu ſequitutis. pntemq;
cōdicionē uerē origini aīpoſuit. quaſ ato ma
numiſſus augusto et iſinuatus ē. qd elegante
cuiā ordinādaſu bybliothecaſu in octauis por
tici ſuſcepit. atq; ut ipē tradit. ſexagesimū et a
tis annū agens libellos in eptiarū q nūc iocorum
iſcribitur coponeſt iſtituit. abſoluitq; c. et L
qbus et alios diuersi opis poſtea addidit. fecit et

Jul. modest⁹

Lil. in pīay
1.10.026

Togate
Trabeate

nouū genus togataqū inscripsiq; trabeatas:—
Marcus pomponi Marcellus sermonis latinī exactior
molestissim⁹ in aduocatione quad, nā interdū et
cās agebat. solecismū ab aduersario factū, usq; a -
deo arguer̄ perseverauit, qđ cassi⁹ seuerus inter -
pellat⁹ iudicib⁹ dilationē petūt, ut litigator suū
aliū grāmaticū adhiberet. qn̄ nō putat⁹ sc̄ū aduer -
sario d̄iū p̄sibi sed de solecismo cōtrouersia futurā.
hic idē cū ex orō Tiberiū rep̄hēdisset, affirmat̄
Atēo capitone, et ēē illud latinū, et si nō ēē futu -
rū. cept̄ iā inde mēritus inq̄t capito. Tu ēm c̄g -
sar ciuitatē dāt̄ potes hōibus. uerba nō potes. pu -
gile olim fuisse. Asini⁹ gallus hoc i eū epigrāmat̄
ōndit. Qui caput ad leuā didicit, glossemata no -
bis p̄cipit. os nullū uel potius pugilis:—

Quintus Reminius palemon uicēt⁹ mulieris uer -
na primo ut ferū textrinū, deīn hepile filiū, co -
mitatus in scholā latīnas didicat. postea manumiss⁹
docuit rom̄, ac principē locū inter grāmaticos
renuit. quāquā infamis ōibus uitūs palāq; et
Tiberio et mox claudio predicatib⁹ nemini min⁹
istitutoēm puerorū uel uiuenū cōmittendā. Sed

Necni

P̄fagiuſ

Promicabif
Officina

capiebat hōes cū memoria rēpū cū facilitate scr̄-
monis. necni ēt poemata faciebat ex t̄p̄e. scripsit
verso uarijs nec uulgarib⁹ metris. arrogātia fuit tā-
ta ut M. vassronē porcū appellaret. secū et nata
et morituras l̄p̄siactaret. nom̄ suū i buccolicas
nō temer̄ positiū sed p̄ sagāte virgilio fore q̄nq;
ōrum poetarū ac poematū palemonē iudicē glā-
batus ēt lacrones quondam sibi ppter noīs celebritatē
pepasse. luxurie ita idulsi ut sepi in die lauaret
nec sufficeret sup̄tib⁹ quāquā ex sc̄ola quadrinige-
na ānua caperet ac nō multo min⁹ ex re familiari
cui diligētissim⁹ erat cū et officinas p̄ mercalū
uestiū excep̄et. et agros adeo colebat ut uitē ma-
nu ei institutā fatus cōstet ccclxv. uasa edidisse
sed maxime flagrabat libidinib⁹ i mulieres usq; ad
i famiā oris. dicto q̄q; nō i faceto notatū ferūt cu-
iusdā inturba osculū sibi īgerente quāquā refu-
giens duitas nō posset. uistu inq; magister q̄t̄ies
festinatē aliquē uides abliguris.

Marcus valerius probus beritius diu cēcupiatū
petuit donec redio ad studia se cōculit. legerat
i pūicia q̄sdā ueteres libellos apud grāmatistrā

durare adhuc ibi antiquorum memoria nec dū oīo ab
olita sic ut pom̄ bos cū diligētus repeteret atq; alios
dinceps cognosceret cupet. quāuis om̄es cōtempni magis
opprobrio legētibus quā gl̄is et fructui eē aīduer-
teret nihilomin' in pposito māsit multaq; exem-
plaria cōtracta emēdare ac distinguere et ānotar
eūs auīt. solum huic nec ulli p̄terea grāmatices parti
dedicūs h̄c nō tā discipulos quā sectatores aliquot
hūit. nunquā cīm ita docuit ut magis p̄sonā susti-
neret. unū uel alterū uel cū pl̄imōs tres aut qua-
cuorū post meridianū horū admetteret solebat. cu-
barsq; inter longos ac uulgarēs sermones leger-
quet idq; p̄rāo nimis. pauca et exigua d̄ qbusd
minutis q̄stūculis edidit. reliq; autē nō medi-
ocrē siluā obseruationū sermonis antiqui. De rheto-

Rhetorica q̄q; apud nos p̄inde atq; grāmatica ^{tribu}s
fere recepta est. paululo etē difficult. q̄ppe quā co-
scet nō nunquā etē phibitā exerceti. qd ne cui
dubiuī sit uetus itē censorū edictū subiiciam.
Fannio strabone. M. ualepio messala. cons. M. pom-
poni p̄tor senatū cōsuluit qd uerba facta s̄t de-
phīs et rhetoribz de ea re ita cēsuerūt. ut M. pomponi

praronimus

ptor aīaduerteret curaretq; ut si ei ē re. p. fideq; sua
uideturū uti pomē nō ēēnt. de eisdū interiecto tps
Gn. Domiti⁹ enobarbus. l. licini⁹ crassus ce. seres ita
dixerūt. Nō renūtratū ē nobis ēē hoēs q̄ nouū ge-
nus disciplin⁹ instauerūt ad q̄s iūuetūs in ludū
cōueriat eos sibi nom̄ iposuisse latine salutet rhetor-
as ibi hoēs adolescētulos dies totos desider⁹. maiors
nři q̄ liberos suos discer⁹ et quos in ludos itare ueller
instituerūt. hęc noua q̄ p̄ter cōsuetudinē ac more
maiorn⁹ fuit. neq; placet neq; recta uidetur. q̄ ppter
et iūs q̄ eos ludos h̄nt et iūs q̄ eo uenit cōsueverūt
uidet faciūdū ut oñderem nřam snām/ nōbis nō
placeſ ſ paulatī et ipā utilis honestaq; apparet.
multiq; eā et p̄sidū cā et glīg appetuerūt. Cicero
ad p̄tūrā usq; et gr̄ce declamitauit. latine uō
senior q̄q; et qđe cū. cons. hystrio et p̄sa. q̄s di-
scipulos et grādis p̄extatos uocabat. Gn. pompeū
qdā historicā tradiderūt sub ipm ciuile bellū quo
facilius. C. curioni p̄mptissimo iuueni cām cesari
defendēti cōt radiceret repetisse declamādi con-
suetudinē. M. antōnum: itē Augustū nē mutinē-
si qđem bello omisisse. Nero cesar p̄mo impī anno

dictū censorū

Jesu

Cuy.

publice q̄q. bis, antea declamavit. pleriq; aut̄ ora-
torū et̄ declamatores ediderūt. quāt̄ magno studi-
o h̄ebus in eccl̄ magna et̄ p̄fessorū ac doctorum
p̄fluit copia adeoq; floruit ut nō nulli ex infima
fortuna ī ordine senatoriū atq; ad sumos hono-
res p̄cesserint. Sed p̄ docēdi nō una oībz nec sin-
gulis ead semp fuit. qn̄ uario m̄ q̄sq; discipulos
exercuerūt. nā et̄ dicta p̄clarē p̄ om̄ēs figurās
p̄ casus et̄ apologos aliter atq; alī exponer̄. et̄ nar-
ratores cū breviter ac p̄isse, cū lati et̄ uberi expli-
cas cōsuerāt. interdu ḡratorū sc̄pta cōuertere
ac uisos illustres laudar̄ uel uicupar̄. qdā et̄ ad
usum cōsuevit instituta dū utilia et̄ necessaria
dū p̄niciosa et̄ supuacanea ondes sepe fabulis
fidem firmar̄ aut̄ demer̄. qdā genus thesis. et̄
anascenas. et̄ catascenas ḡa uocat. donec sensuñ
h̄ec exoluerūt et̄ ad cōtrouersiā uentū ē. Vtcep̄
cōtrouersie aut̄ ex historiis trahebātur. sicut sane
nō nulli usq; adhuc aut̄ ex ueritate ac re si qua
forte recens accidisset. itaq; locorū et̄ appellatibz
additis p̄poni solebat. sic certe collecte edite q;
se h̄nt. ex q̄bus nō alienū fuerit una et̄ altera

sensum

bolus

exemplicā ad uerbū referre. Et si uero adolesce-
tes urbani cū hostiā uenisset litus ingressi pescato-
res trahētes pete adierūt et pepigerūt bolū quā-
ti emerēt. numeros soluerūt. diū expectauerūt du-
retia extraherētur. aliquid extractis pescis nullus
affuit. sed sporta aui absoluta obsuta. cū ēp̄ ore
bolū suū auūt. pescatores suū Venalia cū brūdu-
sū grēpē uenaliū ē nauī educebāt. formoso et p̄-
cioso puer. qd̄ portatores uerebatur. bullā et p̄
textā togā imposuer. facile fallaciā celarunt.
romā uenitur recogniti s̄t. potitur puer qd̄ do-
mini uolūtate fuerit liber ī libertate. Olim
aut grēte eas appellatoēs "synthesis" uocabant.
mox cōtrouersias qd̄. sed aut factas aut iudici-
ales. Illustres p̄fessores et q̄rū memoria aliq̄ extet

Non temer

Lvtius plotius gallus. de hoc cicepo ī ep̄ta ad M.
Titinnū sic refert. Egde memoria teneo pue-
ris nobis p̄mū latine docer̄ cepisse plotiū quend
ad quē cū fieret cōcursus. qd̄ studiosissim⁹ q̄sq; ap̄
eū excepetus. dolebā idē m̄ nō licep̄. cōtinebat aut
doctissimorū horūm autē. q̄ exst̄imabāt gr̄cis

excitatoribz ali' meli' ingenia posse. huc eundam
dutissime uixit. M. coelius in oratione quā pro se
de ui hūt significabat dictasse at facino accu-
satori suo actionē subtractoq; noīt ordinariū
eū rhetorē appellat deridens ut inflatū ac leue
et sordidum.

Lvtus otacilius pilatus seruisse dī. acq; et hosti-
arius ueterē more i catena fuisse donec ob in-
geniuī et studia līq; manumissus. accusati p̄rō
no subscrispsit. deīn rhetorica pfessus. Gn. pom-
peū magnū docuit. p̄tisq; ei' res gestas. nec min'
ipūs cōpluribus libris exposuit. p̄musoūm liber-
tinorū ut. Corn. nepos opinatus scriberī historia
orsus. nō nisi ab honestissimo quoq; scribi solita.
act id tēpus **E**pidius calūnia notat' ludū dicēdi
apūt. docuitq; inter coeteros. M. antonūm et
Augustū. qbus quond. C. cānucus obijcūtibz sibi
qd in re. p. admīstrada potissimū consularis ssau-
cipi sectā seq̄retur. malle p̄ndit ssaurici esse
disapulū quā epidii calūniatoris. hic epidius
ortum se. a. C. epidio mācino p̄dicabat. quē fe-
runt olim p̄cipitatū in fontes flumīs sapni; pau-

hostiari? su?

Historiā solita
scribi nō nisi ab
honestissimis
viris.

Muraecu Lin

lo post cū cornibus extitisse. ac statī nō compa -
ruiſſe. in ~~numeri~~ numeroq; deorū habitum.

Sextus Clodius ē ſicilia latine ſimul grecq; e -
loquētis p̄fessor. male oculatus et dicax p̄p̄ ocul -
lorū in amicitia M. antonii trūviri extre -
ſe aiebat. eiusdē uxore fuluā cui altera bucca
inflatiōr erat lacum ſtili tentar̄ dixit: nec eo
mīn. imo uel magis ob hoc antio gratus. q̄mox
cōſuler ingens et congiariū accepit. ut ei in phi -
lippicis Cicerō obūcīt. Tibi et roci cā magistrū
ſuffragio tuo et cōpetitorū tuorū rhetori cō -
cessisti ut i quē uellet diceret. falso ſuo hoēm
ſed materia facilis et i tuos dicepe. At quanta
merces rhetori ē data. audite. audite. p. con.
et cognosate. rei. p. uulnera. duo mullia uigerſ
cāpi leontini ſex. clodio rhetori assignasti. et
qdē īmuni. ut tāta mercede nihil ſaper̄ disceper̄.

Caius Albutius filius nouariensis cū cōdilitate in
priā fungeret. cū forte ius diceret abiſſcōra
quos p̄nūtiabat. pedibꝫ et bunalī detracitus
ē. qđ indignē ferens statī cōtendit ad portā
et inde ſomā. p̄ceptuſq; i plāci oratoris con-

materiūlūt

cicō.

Cū. Cū

Auditoria

tubernū cui de clamato mos erat p̄us aliquē
q̄ ante diceret excitat̄ suscepit eas partes acq̄ita
impluit ut plāco silentiū imponēt nō audēti in
cōpationē se dimittet̄. Sed ex eo clarus p̄pria
auditoria instituit solitus p̄posita cōtrouersia
sedens in opere et calore demū p̄uetus consur-
ges ac porare declamat̄ aut gemer̄ uariom̄
splendide atq; adornate. tū ne usq̄quaq; schola-
sticus existimaret̄ cūcūcū ac sordide. et tam
nō triuialib; uerbis. egit et cāsiuerū rapi; dū am-
plissimā quāq; sectatus. nec aliu i ullā locū qua-
porādi. postea penūtiauit foro. partī pudore.
partim metu. nā cū in līte quad centū uirali
aduersario quē ut impiū erga parētes īcessebat
iusuſrandū quasi p̄ figura sic optulisset. Iusa
p̄ patris matrisq; cineres. q̄ iconditū iacet̄ et a-
lia i hūc modū appropiēt̄ eo cōditionē. nec iu-
dicibus iſpnātibus. nō sine magna sui inuidia
negociuſ afflixit. Et russus in cognitōe cedis me-
diolani apud L. prisone p̄sonalē defendens reu-
cū colnberet̄ lictores nimia laudatiū uoces ita
excāduisse. et ut deplorato ita liḡ statu quasiterf

in formā pūnicę pedigeret. M. insuper Brutum
cuius statua in ipseū erat iūocaret legū acle-
beratatis auctore et uindice penē poe nasluit
Iam autē senior ob uitū uornicę nouariā pe-
diit. cōuocataq; plebej; causis ppter quas mori-
dest in asset diu ac more cōcionatis redditū
abstinuit cibo: — cibo abstinuit cibo
d. abstinet

Ampli⁹ reptū nō j:
est ad huc:
dest rhetores xi.

AD CHERINTHUM.

Est quite Cerinte dies dedit hic mihi sanctus.

Atque inter festos semper habendus erit.

Te nascere nouum parco cecinere puellis.

Seruitum, et dedecunt regna superba tibi.

Vix ego ante alias, iuuat hoc Cerinte quod uix.

Sit ibi de nobis mutuus ignis ad eum.

Mutuus assit amor, te per dulcissima fupta.

Perque tuos oculos per geniumque rogo.

Mane geni capte turilibens uotisque faueto.

Si modo cu[m] de me cogitat ille ualeat.

Quod si forte aliosiam nunc suspicet amores,

Tunc peccor infidos sancte relinque focos.

Nec tu sis iniusta uenüs uel seruat eque.

Vinctus uterque tibi uel mea - uincula leua.

Sed potius ualida teneamus uterque catena.

Nulla queat post hac nos soluisse dies.

Optat idem iuuensis quod nos, sed tunc optat.

Nam pudet hec illum dicere uerba palam.

AT tu natalis quoniam deus omnia sentis,

Annus, quod refert clam uel palam uel roget:

veteres soliti sunt ea
syllabam corripere. virg.
steteruntq; cong. Lucret.
pm; frugiferos fetus mor-
talibus ergis didderunt
quondam p[er]claro nomine
athene. Item et pri-
me dederunt solatia
dulcia uirg. pont.

.R.c.

AD IUNONEM.

Natalis uno sanctos capte turpis aceruos
Quos tibi dat tenera docta puella manu.

Tota tibi est hodie, tibi se laetissima compsit.

Staperit ut ante tuos conspienda focos.

Illa quidem ornandi causas tibi diua relegat.

Est tam occulta cui placuisse uelit.

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

LL.C
W816t

Wissowa, Georg (ed.)
Taciti Dialogus de oratoribus et
Germania Suetonii De viris illustribus
fragmentum.

DATE.

NAME OF BORROWER

